
VUOROVAIKUTUS YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINNISSA

Case study: Gasum Oy

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Biotalousliiketoiminnan kehittäminen

Visamäki, kevät 2016

Minna Tontti

VISAMÄKI

Biotalousliiketoiminnan kehittäminen

Tekijä

Minna Tontti

Vuosi 2016

Työn nimi

Vuorovaikutus ympäristövaikutusten arvioinnissa

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö tarkastelee vuorovaikutusta ympäristövaikutusten arviointimenetelyssä (YVA-menettely). Kyseessä on laadullinen opinnäytetyö, joka toteutettiin tapaustutkimuksena (case-study). Tutkimuksen kohteena ovat Gasum Oy:n vuonna 2015 päättyneet YVA-menettelyt Suomessa, Balticconnector ja Inkoon LNG-terminaali. Työn lähtöoletus oli, että YVA-menettelyn yhteydessä tapahtuva vuorovaikutus voi vaikuttaa paitsi parempaan ympäristölliseen lopputulokseen myös hankkeiden hyväksyttävyyteen.

Työssä tarkastellaan Gasumin ja YVA-hankkeisiin osallistuneiden näkemyksiä vuoropuhelusta, millaisia vaikutuksia vuoropuhelulla oli YVA-menettelyssä ja toisaalta, miten vuorovaikutus on vaikuttanut hankkeiden hyväksyttävyyteen. Työn tavoitteena oli selvittää, voidaanko yrityksen toimintaa jollakin tavalla kehittää, jotta vuorovaikutuksen vaikuttavuus tässä mielessä olisi entistäkin parempi. Työn tutkimusmenetelmiä ovat kriittinen diskurssi-analyysi, asiantuntijahaastattelut ja kysely. Haastattelu- ja kyselyvastausten ohella aineistona käytettiin YVA-menettelyissä annettuja mielipiteitä, yhteysviranomaisen lausuntoja ja hankkeiden YVA-selostuksia.

Tutkimuksen perusteella vuorovaikutus YVA-menettelyjen aikana ei parantanut hankkeiden hyväksyttävyyttä. Tutkimus kuitenkin osoitti, että vuoropuhelulla on ollut vaikutuksia hankkeista laadittuihin ympäristöarviointeihin. Gasum oli saanut osallistujilta myös hyvää palautetta. Hyväksyttävyyden parantamiseksi vuoropuhelun avulla voi tutkimuksen perusteella suositella panostamista viestinnän ja dokumentaation ymmärrettävyyteen, sekä hankkeista ja laadituista arvioinneista tiedottamiseen ja tiedottamisen oikea-aikaisuuteen.

Avainsanat Vuorovaikutus, ympäristövaikutusten arviointi, osallistava suunnittelu (YSA), yhteiskunnallinen hyväksyttävyys, yhteiskuntavastuu (YSA)

Sivut

77 s. + liitteet 7 s.

VISAMÄKI
Bio-economy Business Development

Author	Minna Tontti	Year 2016
Subject of Master's thesis	Interaction in Environmental impact assessment	

ABSTRACT

Thesis examines interaction in environmental impact assessment (EIA). It is a qualitative thesis conducted by a case-study. Thesis studies EIA projects that Gasum corp. finished year 2015, which are the Balticconnector gas pipeline between Finland and Estonia and the LNG-terminal in Inkoo, Finland. Pre-sumption in the beginning of the study was that interaction during EIA affects not only by environmentally better end results but by making projects more acceptable for the society.

Thesis examines the participants and Gasum's views on the dialogue in the EIA projects and how it has affected social acceptance. The purpose of this study was also to examine how the company could improve its activities so that the effectiveness of interaction would be even better. The research methods are critical discourse analysis (CDA), interview and inquiry. Besides interview and inquiry material also publicly available EIA documentation was used.

Based on the research interaction during EIA didn't make the projects more acceptable for the society. However, the study showed that it affected the environmental studies and the participants had also given positive feedback to Gasum during EIA. To better the social acceptance by interaction based on the study enhancing communication, it's timing and the EIA documentation can be recommended.

Keywords Interaction, environmental impact assessment (EIA), participatory design, approval of society, corporate social responsibility (CSR)

Pages 77 p. + appendices 7 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUSKYSYMYKSET	2
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	3
3.1	Osallistuminen ympäristövaikutusten arvioinnissa.....	3
3.1.1	Osallistuminen YVA-laissa.....	4
3.1.2	Osallistava eli vuorovaikutteinen suunnittelu	5
3.2	Vuorovaikutus ja YVA yhteiskuntavastuun kontekstissa	8
3.2.1	Yhteiskuntavastuun määritelmä	8
3.2.2	Sidosryhmien määritelmä ja osallisuus	9
3.2.3	Stakeholderteoria.....	10
3.2.4	Vastuullisuusviestintä ja –raportointi	13
3.2.5	Sidosryhmävuoropuhelun strategiat	14
3.2.6	Yhteiskuntavastuun perusteet Gasumissa.....	16
3.3	Vuorovaikutuksen tavoitteet ja käytännöt.....	16
3.3.1	Hyvät käytännöt vuorovaikutuksessa	19
3.3.2	Sidosryhmäanalyysi.....	20
3.3.3	Vuoropuhelun perusteet muilla toimialoilla.....	21
3.3.4	Vuorovaikutuskäytännöt Gasumissa	25
3.4	Hankkeiden yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys	25
3.4.1	Sosiaalinen toimilupa	26
4	TUTKIMUKSEN KOHTEET.....	28
4.1	Balticconnector.....	29
4.2	Finngulf LNG – LNG -terminaali Inkooseen.....	31
5	TUTKIMUSMENETELMÄT JA –AINEISTO	32
5.1	Kriittinen diskurssianalyysi.....	33
5.1.1	YVA-menettely vuoropuhelun alustana.....	34
5.1.2	Analyysin vaiheet	35
5.2	Asiantuntijahaastattelut	36
5.3	Kyselytutkimus.....	37
6	TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI	38
6.1	Vuoropuhelu Balticconnector –hankkeessa	38
6.1.1	Mielipiteet YVA-ohjelmasta	38
6.1.2	Yhteysviranomaisen lausunto YVA-ohjelmasta	39
6.1.3	Mielipiteiden huomioiminen ja yhteysviranomaisen lausunto.....	40
6.2	Vuoropuhelu LNG –terminaalihankkeessa	42
6.2.1	Mielipiteet YVA-ohjelmasta	42
6.2.2	Yhteysviranomaisen lausunto YVA-ohjelmasta	44

6.2.3	Mielipiteiden huomioiminen ja yhteysviranomaisen lausunto.....	45
6.3	Mielipiteet YVA-yleisötilaisuuksissa	49
6.4	Haastatteluvastausten analysointi.....	49
6.4.1	Vuorovaikutuksen taso ja kohdentuminen	49
6.4.2	Hankkeiden hyväksyttävyyys	50
6.4.3	Viestintä YVA-menettelyissä	51
6.4.4	Vuorovaikutuksen vaikuttavuus ja kehittäminen	52
6.5	Kyselyn tulokset	53
6.5.1	Osallistuminen YVA-menettelyissä	53
6.5.2	Vastanneiden tyytyväisyys vuorovaikutukseen YVA-menettelyissä....	53
6.5.3	Hankkeiden ja Gasumin toiminnan hyväksyttävyyys	58
6.5.4	YVA-yleisötilaisuuksien kehittäminen	61
6.6	Yhteenveto tuloksista	62
7	EPÄVARMUUDET	64
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	65
9	KEHITTÄMISEHDOTUKSET	69
	LÄHTEET	72

Liite 1	Haastattelukysymykset
Liite 2	Kyselyn saatekirje
Liite 3	Kyselylomake

1 JOHDANTO

Kaupallisten investointihankkeiden toteuttaminen edellyttää monipuolista vuorovaikutusta hankkeiden vaikutuspiirissä olevien ihmisten ja erilaisten organisaatioiden kanssa. Yksittäiset ihmiset pääsevät osallisiksi ympäristöä koskeviin suunnittelu- ja arviointiprosesseihin ja saavat mahdollisuuden vaikuttaa niihin. Osallistumisoikeus on varsin laaja. Monet osallistumiskeinot perustuvat lainsäädäntöön, jonka tarkoituksena on varmistaa hankkeiden tasa-puolinen kohtelu ja toisaalta edesauttaa ja ylläpitää hyvän ympäristön ja asumisen edellytyksiä hankkeiden vaikutusalueilla. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä (lyhennetään YVA-menettely) yleistä on myös toiminnanharjoittajan vapaaehtoisuuteen perustuvien vuorovaikutusmenetelmien käyttö. Suunnittelutavasta käytetään yleisellä tasolla termejä vuorovaikutteinen tai osallistava suunnittelu (participatory design).

Opinnäytetyöni tarkastelee YVA-menettelyä ja vuorovaikutusta sen yhteydessä. Kyseessä on tapaustutkimus. Vuorovaikutuksella tutkimuksessa tarkoitetaan kaikkea kanssakäymistä eri osapuolten välillä, joka on ollut osa YVA-menettelyä (kuten ns. YVA-yleisötilaisuuksia). Koska tutkimukseni tausta on työelämälähtöinen, tarkastelen työssäni kuitenkin erityisesti sitä vuoropuhelua, jota hankkeen suunnittelija (ns. hankkeesta vastaava) käy YVA-menettelyn aikana niin sanotun suuren yleisön kanssa. Työn aihe on valikoitunut omasta kiinnostuksesta YVA-hankkeissa käytävää vuoropuhelua kohtaan ja toisaalta siitä mielenkiintoisesta kysymyksestä hankkeesta vastaavan näkökulmasta: Miten YVA-menettelyn aikana käytävästä vuoropuhelusta voisi parhaiten hyötyä? Työssä tarkastelen myös vuoropuhelun yhteyttä yhtiön toimien hyväksyttävyydelle.

Työni on toimeksianto työnantajalleni Gasum Oy:lle (myöh. Gasum). Gasum on vuonna 1994 perustettu, nykyisin Suomen valtion kokonaan omistama, energiayhtiö. Yhtiö tarjoaa luonnonkaasuja liikenteen, teollisuuden, energiantuotannon sekä kotitalouksien käyttöön. Yhtiöllä on käytössään Suomessa noin 1200 kilometriä pitkä kaasun siirtoverkosto. Nesteytetyn maakaasun (LNG, liquefied natural gas) infrastruktuurin rakentumisen myötä yhtiön toimintasäde laajentuu merkittävästi myös kaasuverkon ulkopuolelle. Kaasun jakelu uusilla alueilla, muun muassa meriliikenteessä, edellyttää merkittäviä investointeja. Tutkimukseni kohdistuu kahteen Gasumin vuonna 2015 päättyneeseen YVA-hankkeeseen.

YVA-menettelyyn liittyvää tutkimusta Suomessa on tehty jo jonkin verran, muun muassa väitöskirjoja kansalaisosallistumisesta, kotimaisen YVA:n laadusta ja YVA-lain kehittämiseen liittyvistä tarpeista, mutta osallistumista ja vuorovaikutusta hankkeesta vastaavan näkökulmasta ei ole juurikaan tarkasteltu. Vuonna 2014 ympäristövaikutusten arviointimenettelyn laadusta Jyväskylän yliopistossa väitellyt Kimmo Jalava on todennut työssään ympäristö-

vaikutusten arvioinnin parista tarvittavan lisää tapaustutkimusta YVA:n vaikuttavuuden ja merkittävyyden arvioimiseksi (Jalava 2014, 37-38, 42.). Tässä mielessä työni on arvokas katsaus aiheeseen.

Opinnäytetyötäni varten sain tukea ja apua YVA ry:n hallituksen puheenjohtajalta Päivi Karviselta ja sen asiantuntijoilta. Arvokkaita näkemyksiään työhöni antoi myös Oulun yliopistolla väitöskirjaansa tekevä Jenni Neste sekä työkaverini Gasumilla. Lisäksi haluan kiittää työn loistavasta ohjaamisesta yliopettaja Pirjo Valokorpea ja kannustuksesta opiskelukaveriani Marikaa, jonka kanssa ystäväystyössä opinnäytetyön tekeminen ei tuntunut lainkaan niin raskaalta. Opinnäytetyön laatimisesta ei myöskään olisi tullut mitään ilman perhettäni ja aviomiestäni Matiasta, joille suurimmat kiitokset tuesta.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni on tapaustutkimus (case-study), jonka kohteena ovat kaksi Gasumin vuonna 2015 päättynyttä YVA-menettelyä, Suomen ja Viron välinen kaasuputki Balticconnector ja Inkoon LNG-terminaalihanke. Työ sisältää myös kirjallisuuskatsauksen YVA-menettelyn aikaisen vuorovaikutuksen kytkeytymisestä tarkastelemaani aihepiiriin. Esittelen lyhyesti Gasumia ja YVA-hankkeita myöhemmin luvussa 4.

Tutkimuksessa selvitän, mikä on vuorovaikutuksen merkitys YVA-menettelyssä ja tarkastelen, miten se on toteutunut edellä mainituissa YVA-hankkeissa. Tutkimuksen avulla pyrin saamaan luotettavan kuvan siitä, miten YVA-menettelyyn kuuluva vuorovaikutus on eri osapuolien näkökulmasta näissä hankkeissa toteutunut. Tutkimus pyrkii myös selvittämään, millainen on ollut hankkeen hyväksyttävyyden ennen ja jälkeen menettelyn ja mitä kehitettävää vuorovaikutuksen suunnittelussa tai hankkeiden suunnittelussa Gasumilla tässä mielessä YVA:n näkökulmasta olisi. Työssä selvitän siksi myös sitä, miten tehty vuorovaikutus- ja osallistumistyö on näkynyt YVA-prosessissa ja hankesuunnittelussa.

Tutkimukseni pyrkii vastaamaan kysymyksiin:

- 1) Paransiko vuorovaikutus YVA-menettelyn yhteydessä (osallistuminen YVA-menettelyyn) hankkeiden yleistä hyväksyttävyyttä? Minkälainen vaikutus sillä oli ympäristövaikutusten arviointiin ja suunnitteluun?
- 2) Mitä olisi tehtävissä, jotta vuorovaikutuksen vaikuttavuus tässä mielessä parantuisi?

Opinnäytetyössä selvitän laadullisen analyysin avulla vuorovaikutuksen tilaa Gasumin YVA-hankkeissa, siitä mikä merkitys tehdyllä vuorovaikutustyöllä on ollut, miten se on vaikuttanut hankkeiden yleiseen hyväksyttävyyteen, ja miten se voi vaikuttaa hankkeiden sujuvaan etenemiseen jatkossa. Lisäksi opinnäytetyössä tuodaan esille mahdolliset tutkimuksen aikana esille nousseet

kehittämistarpeet YVA-menettelyn ja Gasumin näkökulmasta. Työn tuloksia voidaan hyödyntää yhtiön ympäristövaikutusten arviointityön ja vuorovaikutuksen kehittämisessä sekä muussa sidosryhmävuoropuhelussa. Opinnäytetyö tuo lisäksi saataville tietoa vuorovaikutuksesta YVA-menettelyssä hankkeesta vastaavan näkökulmasta, jota usein tutkijan on vaikea päästä tarkastelemaan.

3 TEOREETTINEN VIIITEKEHYS

Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä linkitän ympäristövaikutusten arvioinnin aikana tapahtuvan vuorovaikutuksen sen laajempaan kontekstiin. Tämä koostuu yrityksen toteuttamasta yhteiskuntavastuun politiikasta ja vastuullisuuden merkityksestä yritysten toimintaedellytyksille sekä toimien yhteiskunnalliselle hyväksyttävyydelle. Tarkastelen myös vuorovaikutuksen ja osallistamisen reunaehdoja ja taustaa YVA:n piirissä sekä niitä hyväksi koettuja käytäntöjä, jotka edesauttavat vuorovaikutusta ja siten vaikuttavat positiivisesti yrityksen liiketoimintaan työni tavoitteiden mukaisesti.

Tutkimukseni teoriaosuus jakautuu seuraaviin lukuihin:

- 3.1 Osallistuminen ympäristövaikutusten arvioinnissa
- 3.2 Vuorovaikutus ja YVA yhteiskuntavastuun kontekstissa
- 3.3 Vuorovaikutuksen tavoitteet ja käytännöt
- 3.4 Hankkeiden yhteiskunnallinen hyväksyttävyys

3.1 Osallistuminen ympäristövaikutusten arvioinnissa

Pekka Hokkanen (Hokkanen 2008) on tarkastellut väitöskirjassaan kansalaisosallistumista YVA-menettelyssä. Hokkasen väitöskirja antaa hyvän kuvan osallistumisen (vuorovaikutuksen) kehittymisestä YVA:ssa. Osallistumisen tarve yhdessä ympäristövaikutusten arvioinnin tarpeen kanssa tunnistettiin keskeisiksi puutteiksi hankkeiden suunnittelussa 1980-luvun alkupuolella, ja jo silloin osallistumisen käsitteeseen liitettiin sen vaikuttavuus. Osallistumisoikeuden haluttiin koskevan myös erilaisia yhteisöjä ja järjestöjä. Vasta kuitenkin 1980-luvun lopulla tutkimusyhteisön kiinnostuttua YVA:sta, tieto siitä levisi muun muassa ympäristöhallintoon. Hokkanen toteaa, että osallistumisen näkökulma oli tuolloin kuitenkin vieras. Vasta kansainvälisen paineen muodostuttua ja ympäristöhallinnon aseman vakiinnuttua YVA päättyi lainsäädännöksi vuonna 1994. Kehitystä vauhditti myös Suomen EU-jäsenyys. (Hokkanen 2008, 127-129, 132-135.)

Hokkasen mukaan YVA-lain keskeiseksi tavoitteeksi asetettiin alusta asti kansalaisten tiedonsaannin sekä osallistumismahdollisuuksien lisääminen. Lakia valmistellut työryhmä korosti varhaista osallistumista eikä osallistumisoikeutta rajattu millään tavalla. Ympäristöministeri Sirpa Pietikäinen korosti lakiehdotusta koskevassa keskustelussa nimenomaan vuorovaikutuksen

merkitystä. Tärkeimmät osallistumista koskevat muutokset YVA-lakiin tehtiin kuitenkin vuosina 1999 ja 2006. Vuoden 1999 muutoksen yhteydessä lakiin kirjattiin osallistumisen määritelmä, jota tarkistettiin vuonna 2006 lisäämällä yhteisöjen ja järjestöjen osallistumisoikeus. Vuoden 2006 muutoksiin vaikuttivat osallistumisdirektiivi (2003/35/EY) ja niin sanottu Århusin yleisopimus (SopS 122/2004), jossa yleisellä tasolla on määritelty osallistujien oikeuksia ympäristöllisen vaikuttavuuden näkökulmasta. (Hokkanen 2008, 135-148, 153-154, 160.)

3.1.1 Osallistuminen YVA-laissa

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (YVA-laki) 468/1994 velvoittaa olemaan selvillä hankkeiden aiheuttamista ympäristövaikutuksista ja ottamaan ne huomioon hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Lain tavoitteena on ”edistää ympäristövaikutusten arviointia ja yhtenäistä huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä samalla lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia”. YVA-lain mukaan yhteysviranomaisen on huolehdittava ympäristövaikutusten arviointiohjelman (YVA-ohjelma) tiedottamisesta kuuluttamalla. Sen on lisäksi varattava mahdollisuus antaa lausuntoja ja mielipiteitä. Sama velvollisuus koskee ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta (YVA-selostus) tiedottamista ja kuulemista kuitenkin niin, että kuuleminen voidaan järjestää myös muun lain mukaisen tiedottamisen ja kuulemisen yhteydessä. (YVAL 468/1994 1 §, 8a §, 11 §)

YVA-lainsäädäntö ei määrittele miten YVA-prosessin tulisi edetä vuorovaikutuksen näkökulmasta, eikä osallistumiseen liittyviä velvollisuuksia ole erikseen määritelty hankkeesta vastaavalle. Toimijat saavat melko vapaat kädet YVA-menettelyn aikaisen vuorovaikutuksen toteuttamisessa käytännössä. Hankkeesta vastaava on vastuussa ympäristövaikutusten arviointiprosessista. Se toimittaa YVA-ohjelman viranomaiselle, jolloin menettely käynnistyy, sekä valmistelee YVA-selostuksen, jossa arvioidut ympäristövaikutukset kuvataan. Lainsäädännön väljyyden sekä yleisen kiinnostuksen vuoksi YVA-lainsäädännön yli 20-vuotisen voimassaoloajan kuluessa on muodostunut monenlaisia hyväksi koettuja osallistamisen käytäntöjä. Tyypillisiä osallistamiskeinoja ovat tänä päivänä yleisötilaisuudet, erilaiset työryhmät, työpajatyöskentely sekä kyselyt tai haastattelut. Osallistumista tukemassa voi olla myös katselmointi paikan päällä (esimerkiksi suunnittelukävelyt), suunnitelmien nähtävillä olo, avoimet ovet sekä nimetyt YVA-yhteyshenkilöt. (Jantunen & Hokkanen 2010, 55.)

YVA-lainsäädännön toimivuutta Suomessa koskevan selvityksen mukaan YVA-lain tavoite on toteutunut, koska YVA on lisännyt ja varhaistanut osallistujien tiedoksisaantia sekä osallistumismahdollisuuksia. Vaikka osallistuminen YVA-menettelyissä on lisääntynyt, sen määrä vaihtelee, ja vaikuttavuuden merkitys jää YVA-lainsäädännön väljyydestä johtuen avoimeksi. Osallistumisen vaikutuksista suunnitteluun ei ole todettu lainsäädännössä mi-

tään erikseen, sen vaikutus päätöksentekoon on välillinen ja painottuu YVA-ohjelmasta sekä -selostuksesta kuulemiseen. Yhteysviranomaisen tehtävä on varmistaa, että YVA-selostuksessa on lainsäädännön edellyttämät tiedot, ja yhteysviranomaisen antaa lausuntonsa YVA-selostuksesta ja sen riittävydestä (YVAL 12§). Yhteysviranomaisen siten myös varmistaa, että annetut kansalaismielipiteet huomioidaan YVA-prosessissa. Osallistumisen vaikuttavuuden kannalta keskeisessä asemassa on kuitenkin myös hankkeesta vastaava, joka lopulta tekee päätökset hankkeen eteenpäin viemisestä ja jatkosuunnittelusta. (Jantunen & Hokkanen 2010, 54, 56-57)

Hokkanen toteaa väitöskirjassaan uskovansa YVA:n potentiaaliin kansalaisosallistumisen välineenä, mutta kyseenalaistavansa tavan nähdä se arvoista ja tavoitteista vapaana prosessina. Hokkanen mukaan suurimmat haasteet ovat menettelyn ulkopuolisissa päätöksenteon vaiheissa ja toimijoiden asenteissa. Monet toimijat pyrkivät edistämään menettelyn avulla omia tavoitteitaan ja intressejään. Osallistumisen koetaan myös lisäävän luottamusta toimijoiden välillä mahdollistaen riittävän yhteisymmärryksen hankkeesta. (Hokkanen 2008, 275, Jantunen & Hokkanen 2010, 55.)

3.1.2 Osallistava eli vuorovaikutteinen suunnittelu

Osallistumisen kehittymisen taustalla on ollut muutokset yhteiskunnallisessa asenneilmapiirissä ja sitä kautta lainsäädännön kehittämisessä. Vuoropuhelu YVA-menettelyjen yhteydessä pohjaa tähän samaan muutokseen, jossa on siirrytty vuosikymmenien aikana päätöksenteon yksipuolisuudesta ja viranomaiskeskeisyydestä enemmän vuorovaikutteisempaan suuntaan. Ihmiset ovat päässeet osallistumaan hankkeiden suunnitteluprosessiin Suomessakin jo 1980-luvulta saakka ja se on ollut käytäntönä erityisesti yhdyskuntasuunnittelun parissa ja tiesuunnittelussa. (Roininen et al. 2003, 6, ja Wallenius 2001, 19-20.)

Tällainen vuorovaikutteinen suunnittelu voidaan määritellä sosiaaliseksi, eettiseksi ja poliittiseksi käytännöksi, jossa yksilöt ja ryhmät osallistuvat eri tavoin suunnitteluprosessin eri vaiheisiin. Vuorovaikutteisesta suunnittelusta käytetään myös termiä osallistava suunnittelu (participatory design). Muita käytettyjä termejä ovat olleet muun muassa yhteissuunnittelu, osallistava suunnittelu, osallistuminen ja vuorovaikutus sekä kansalaisten osallistuminen (Wallenius 2001, 44-45).

Osallistavaa suunnittelua voidaan lähestyä useista teoreettisista lähtökohdista, kuten oppivan organisaation, sidosryhmäjohtamisen, kestävän kehityksen, vuorovaikutteisen suunnittelun, markkinoinnin sekä päätöksenteon teorian. Osallistava suunnittelu sivuaa myös ympäristö- tai laatujohtamisen teorioita. Se on suunnittelun alue, joka liittyy useaan eri tieteenalaan ja, jonka kehittämiseen laajentunut kansalaistoiminta on vaikuttanut. (Wallenius 2001, 23, 52.)

Vuorovaikutteista suunnittelua voidaan tarkastella eri näkökulmista perustuen sen tavoitteisiin. Näitä ovat konsensushakuisuuteen perustuva näkökulma, konfliktien tarpeellisuuden näkökulma (yhteiskunnan kehittymisen kannalta) ja toisaalta näkökulma, joka mahdollistaa hallita sekä säädellä mahdollisia konfliktitilanteita. Jälkimmäinen näkökulma vastaa myös sitä käsitystä, josta lähestyn vuorovaikutusta ympäristövaikutusten arvioinnissa. (Wallenius 2001, 25-27.)

Walleniuksen mukaan osallistava suunnittelu voidaan määritellä laveasti jopa viestinnäksi (Wallenius 2001, 37-38.). Wallenius on linjannut osallistavaa suunnittelua seuraavasti:

Osallistavan suunnittelun tulee tarjota kansalaisille ja eri sidosryhmille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa suunnitteluun ja päätöksentekoon erityisesti sellaisissa hankkeissa, jotka vaikuttavat heidän toimintamahdollisuuksiinsa tai elinympäristöön. Periaatteena myös on, että kaikkien kiinnostuneiden tulee päästä osallistumaan, osallistuminen tapahtuu niin varhaisessa vaiheessa, että osallistujilla on vaikutusmahdollisuus suunnitelmaan ja, että käytetty materiaali ja kieli ovat osallistujien ymmärrettävissä. Lisäksi tulee tarjota erilaisia tapoja osallistua. Osallistavan suunnitteluprosessin tulee olla avoin, tasapuolinen, rehellinen ja yhteistyöhakuinen. (Wallenius 2001, 59.)

Osallistavan suunnittelun taustalla vaikuttaa tavoite sosiaalisesti kestävästä kehityksestä ja lähtökohtana ovat järjestelmät, jotka mahdollistavat kansalaisten osallistumisen päätöksentekoon. Sosiaalinen kestävä kehitys tarkoittaa luonnonvarojen paikallisesti ja alueellisesti hyväksyttävää käyttöä ja osallistava suunnittelu voidaan nähdä keinona parantaa sitä. (Wallenius 2001, 17-18.)

Osallistavaa suunnittelua tarvitaan sen vuoksi, että (Loikkanen et al. 1997, 13):

- ihmiset ovat kiinnostuneita itseään ja ympäristöään koskevasta päätöksenteosta
- tietoisuus osallistumismahdollisuuksista on lisääntynyt ja on monenlaisia tapoja vaikuttaa omiin tai yhteisiin asioihin
- kuuntelemalla sidosryhmiä ehkäistään ristiriitojen syntymistä tai vältetään niiden tarpeeton kärjistyminen
- yhteistyöllä saadaan aikaan paremmin perusteltuja ja hyväksyttävissä olevia suunnitelmia sekä mahdollisuus kehittää organisaation toimintaa paremmin vastaamaan sidosryhmien odotuksia.

Kun suunnitteluun otetaan mukaan sidosryhmiä, puhutaan osallistavasta suunnittelusta. Osallistava suunnittelu lähtee liikkeelle yhteistyöstä järjestävän organisaation sisällä. Osallistamalla sidosryhmiään erilaisin toimenpitein, organisaatio saa myös mahdollisuuden kertoa omasta toiminnastaan, tavoitteistaan ja periaatteistaan. Osallistaminen voi siten olla myös mahdollisuus

saada organisaation toiminnalle myönteistä julkisuutta. Osallistavalla toiminnalla voidaan lisätä toiminnan hyväksyttävyyttä. (Loikkanen et al. 1997, 14-16, 20.)

Jäykissä tai hierarkkisissa organisaatioissa osallistavat suunnittelutoimet voivat olla vaikeita järjestää. Sen sijaan, kun organisaation sisäinen yhteistyö perustuu avoimuuteen, joustavuuteen ja oma-aloitteisuuteen, saadaan parempia tuloksia. Jos suunnittelija pitää osallistamistoimia vain muodollisina, menettään helposti organisaation uskottavuus sekä hyödyt. Osallistumisesta voi syntyä tällöin jopa enemmän haittaa kuin hyötyä. (Loikkanen et al. 1997, 16-17.)

Organisaation sitoutuminen osallistavaan suunnitteluun edellyttää sitoutumista myös organisaation johdolta. Sen on ratkaistava, kuinka osallistaminen ja sidosryhmien näkemykset organisaation toimissa otetaan huomioon ja sitouduttava tehtyihin päätöksiin. (Loikkainen et al. 1997, 19.)

Avainsana osallistamisessa ja vuorovaikutuksessa on tiedonvälitys. Ihmisillä saattaa olla melko vähän tietoa organisaatiosta ja sen toiminnasta. Tämä korostuneen varsinkin uusilla alueilla toimittaessa. Jos tietoa on tarjolla vähän, on ihmisten yleensä myös vaikea muodostaa hankkeesta jäsenneilyä ja perusteltua mielipidettä (Loikkanen et al. 1997, 19). Siksi on tärkeää, että osallistuvat sidosryhmät saatetaan tietoisiksi siitä, mitkä ovat toiminnan tavoitteet, osallistumisen mahdollisuudet ja, millaista palautetta osallistujilta toivotaan saavan (Loikkanen et al. 1997, 19). Osallistava suunnittelu on avoin, rehellinen, tasapuolinen, pitkäjänteinen, vastuuntuntoinen sekä tavoitteellinen prosessi, jossa nivoutuvat yhteen suunnittelun ja suunnitelman toteuttamisen eri vaiheet (Loikkanen et al. 1997, 23).

Mielipiteiden käsittelyssä ja esittämisessä jäädyään helposti puolustamaan omia mielipiteitä. Suunnittelijoiden pitäisikin pyrkiä katsomaan mielipiteiden taakse ja selvittämään, miksi osallistujat asennoituvat jollakin tietyllä tavalla. Ihmiset eivät useinkaan muodosta mielipiteitään asenteiden tai arvojen pohjalta, vaan sen perusteella, minkälaista tietoa asiasta on ollut saatavilla. Tämä on tärkeä huomio. Osallistujiin onkin asennoiduttava hyvässä vuorovaikutteisessa suunnittelussa tasapuolisesti. Jos asennoituminen on puolueellista, on vaikea ymmärtää toisenlaisia näkökohtia - ja ristiriitojen syntymiselle on oiva alusta valmiina. Toisaalta suhtauduttaessa näkemyksiin tasapuolisen asiallisesti, mahdolliset arvoristiriidat eivät pääse vaikuttamaan, vaan voidaan saavuttaa ratkaisuja, jotka useat osallistujat voivat hyväksyä. (Loikkanen et al. 1997, 27-28.)

Osallistuminen on määritelty myös Päivi Karvisen YVA-menettelyyn osallistumista koskevassa selvityksessä kaksisuuntaiseksi ja vuorovaikutteiseksi tiedonvaihdoksi, jossa on ”parhaimmillaan neuvottelunomaisia piirteitä”. Osallistumisen avulla voidaan saada suunnitteluun tietoa, jota ei muuten huomattaisi tai olisi saatavilla. Selvitys korostaa myös niin sanotun arkitiedon merkitystä, josta toisinaan puhutaan myös maallikkoasiantuntijuutena. Osallistumi-

sen aikana käytävän keskustelun myötä osallistujien tietoon tulee eri osapuolten näkemykset, jolloin he joutuvat punnitsemaan omia ja muiden näkemyksiä sekä perusteluja uudessa valossa. Osallistuminen on tapa varmentaa suunnittelun laatua. (Karvinen 1997, 7.)

Ympäristövaikutusten arvioinnissa osallistumisen kautta saatu tieto ja näkemykset eivät tule kuitenkaan suoraan käsiteltäväksi päätöksenteossa. Yritys voikin itse määritellä tavat, joilla osallistumisen vaikutukset ulottuvat hankkeesta tehtävään päätöksentekoon. Lähtökohtaisesti monet toimijat suhtautuvat osallistamiseen myönteisesti. YVA-lain toimivuutta arvioineessa raportissa on todettu, että ne itsekin toivovat, erityisesti YVA-menettelyn alkuun, enemmän vuorovaikutusta, ja tehdyissä asiantuntijahaastattelussa on näkynyt yleisesti laaja halukkuus vuorovaikutteiseen suunnitteluun. (Jantunen J. & Hokkanen P. 2010, 45, 57.)

3.2 Vuorovaikutus ja YVA yhteiskuntavastuun kontekstissa

Ympäristövaikutusten arviointi on osa yrityksen lakisäättäisiä velvoitteita, mutta myös osa yrityksen ympäristövastuuta. Sidosryhmävuoropuhelu on osa yrityksen vastuullista liiketoimintaa ja näkyy siinä eri tasoilla alkaen yrityksen arvoista strategian, vastuullisuuspolitiikan, johtamisjärjestelmien kautta vastuullisuusraportointiin ja viestintään. Vastuullisuuspolitiikalla yritys määrittelee, mitkä ovat sen arvoihin sopivat taloudellisen, ympäristöllisen ja sosiaalisen vastuun toimintaperiaatteet. Tässä luvussa käsitelen sitä, mitkä ovat vuorovaikutuksen tarpeet ja yhteydet vastuulliseen ja tulokselliseen liiketoimintaan. Ympäristövastuun ohella työni linkittyy yhteiskuntavastuun sosiaalisen vastuun osa-alueeseen. Vuorovaikutus ympäristövaikutusten arvioinnissa jakautuu vastuuseen ympäristöstä ja vastuuseen paikallisista yhteisöistä, mikä on yksi vastuullisuusraportoinnin (GRI:n mukaan) sosiaalisen vastuun osa-alueita. (Kujala & Kuvaja 2002, 170-174.)

3.2.1 Yhteiskuntavastuun määritelmä

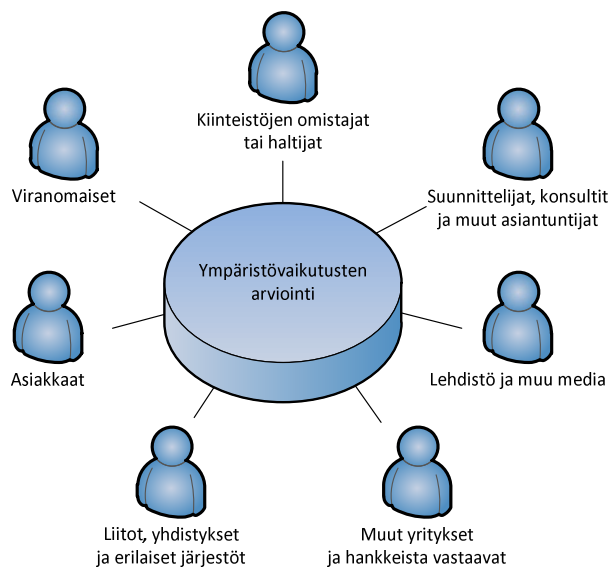
Tänä päivänä yhteiskuntavastuun huomioiminen on arkipäiväinen osa yritysten liiketoimintaa ja sen merkitys on vain kasvanut. Yrityksen sosiaalinen vastuu (corporate social responsibility, CSR) tarkoittaa, että yritykset huomioivat toiminnassaan ympäröivän yhteiskunnan odotukset ja tarpeet. Muita käytettyjä termejä ovat yritysvastuu ja yhteiskuntavastuu. Tässä tutkimuksessa käytän termiä yhteiskuntavastuu. Euroopan komissio on laatinut virallisen määritelmän yritys vastuulle. Se on: ”Corporate Social Responsibility... a concept whereby companies integrate social and environmental concerns in their business operations and in their interaction with their stakeholders on a voluntary basis.” (Euroopan komissio 2009). Kyse on siis vapaaehtoisesta toiminnasta, jossa sosiaaliset ja ympäristölliset asiat huomioidaan liiketoiminnassa vuorovaikutuksessa sidosryhmien kanssa.

Yhteiskuntavastuun käsite perustuu maailmalla laajalle levinneeseen niin sanottuun triple bottom line –periaatteeseen. Se tarkoittaa, että yrityksen tulokseen ja toiminnan jatkumiseen vaikuttavat se, että yrityksen talous on tasapainoinen, se minimoi tai jopa välttää haitalliset ympäristövaikutukset ja toisaalta vastaa sidosryhmiensä odotuksiin. Yhteiskuntavastuuta on vastuu, jota yrityksen odotetaan tuntevan sen hallussa olevien resurssien käytöstä (Lehtonen 2002, 25.).

Yhteiskuntavastuu voi perustua erilaisille ideologioille, jotka professori Tuomo Takala on nimennyt omistajalähtöiseksi, sidosryhmälähtöiseksi ja laajan sosiaalisen vastuun ideologioiksi. Opinnäytetyöni ajattelumalli perustuu nimenomaan sidosryhmälähtöiseen näkemykseen, joka tarkoittaa sitä, että yrityksellä on muitakin velvoitteita kuin mahdollisimman hyvä taloudellinen tulos. Silloin ei pelkkä lakien noudattaminen riitä osoittamaan yhteiskunnallista vastuullisuutta. Sidosryhmälähtöisessä vastuullisuudessa yritys ottaa huomioon yleisen edun, mutta toimii niin, että vastuullisuudesta on hyötyä myös yritykselle itselleen. (Juholin 2004, 45-46.)

3.2.2 Sidosryhmien määritelmä ja osallisuus

YVA-laki ei määrittele sitä, kuka saa osallistua YVA-menettelyyn. YVA-menettelyn osalliset ovat osa yrityksen ulkoisia sidosryhmiä. Termiä sidosryhmät (engl. stakeholder) käytetään laajasti kuvaamaan kaikkia niitä tahoja, jotka tavalla tai toisella voivat ja haluavat vaikuttaa yrityksen toimintaan, ja joiden toimintaan yritys itse voi vaikuttaa (Juholin 2004, 196.).

Kuva 1. Ympäristövaikutusten arvioinnin erilaisia sidosryhmiä.

Koska tutkimukseni tavoitteena on kuitenkin parantaa hankkeiden hyväksyttävyyttä sekä vähentää mahdollisia konflikteja, joista voisi aiheutua merkittä-

vää haittaa liiketoiminnalle, käsittelen työssäni erityisesti Gasumin sekä yksittäisten kansalaisten, paikalliset järjestöjen tai kansalaisliikkeiden (ns. non-governmental organisations, lyh. NGO) välistä vuoropuhelua. Näiden tahojen osallisuus YVA-menettelyssä on noussut entistä tärkeämpään osaan vuoden 2006 lakimuutoksen jälkeen, sillä yleisen hyväksyttävyyden saaminen vähentää riskiä valituksille. Näiden sidosryhmien roolia on pidetty YVA-menettelyssä olennaisena myös sen vuoksi, että heiltä voi saada hankkeen suunnitteluun tietoa, jota viranomaislähteistä ei saa. Näin osallistamisen kautta on suuremmat mahdollisuudet parantaa itse ympäristövaikutusten arvioinnin ja sitä kautta hankkeiden suunnittelun laatua, mikä on työni toinen keskeinen päämäärä. On huomioitava, että hankkeen osalliset ovat myös kuluttajia, ja heitä kiinnostaa pelkkien tuotteiden ja palveluiden ohella koko yritystoiminta, sen eettisyys sekä oikeudenmukaisuus, mihin osaltaan vastuullisuusraportointikin pyrkii vastaamaan.

FT Jaakko Lehtonen selvittää kirjassaan ”Julkisuuden riskit” niin sanottujen näkymättömien yhtiökumppaneiden asemaa liiketoiminnassa (Lehtonen 2002). Tahoja, jotka yrityksen oli otettava huomioon liiketoiminnassaan, ryhdyttiin jo 1960-luvulla kutsumaan stakeholdereiksi. Lehtonen käsittelee kirjassaan sidosryhmiä stakeholdereina, joten viitatessani hänen teokseensa toimin samoin. Stakeholder oli alkujaan osapuoli, jolla oli jokin sopimuksellinen tai muu virallinen suhde (intressi) yritykseen. Myöhemmin kuitenkin huomattiin, että yrityksen toimintaan voivat vaikuttaa myös sellaiset tahot, joilla ei ollut varsinaisia sidoksia siihen. Näin stakeholderin määritelmä laajeni niin sanottuihin toissijaisiin stakeholdereihin. Toissijaiset stakeholderit ovat tahoja, joilla on motiivi ja mahdollisuus joko tukea tai aiheuttaa haittaa yrityksen toimille. Näihin lukeutuvat yksittäiset kansalaiset, yhdistykset ja kansalaisjärjestöt, joita tutkimuksessani käsittelen. (Lehtonen 2002, 13-15.)

3.2.3 Stakeholderteoria

Lehtonen esittelee kirjassaan myös niin sanotun stakeholderteorian, joka on vastine klassiselle talusteorialle, missä yrityksen katsotaan olevan tilivelvollinen vain omistajilleen. Gasumin näkökulmasta tämä kysymys on entistä kiinnostavampi, koska yhtiö on tällä hetkellä kokonaan valtion omistama. Stakeholderteorian mukaan yrityksen strategian on pyrittävä tyydyttämään eri stakeholdereiden tarpeet ja odotukset. Yrityksen on hallinnoitava niiden intressejä ja ratkaistava valintakysymykset, mikäli niiden päämäärissä on ristiriitoja. Teoria ei kuitenkaan anna mallia siitä, mikä merkitys on ristiriitatilanteissa tehtävillä arvovalinnoilla. Osa tutkijoista painottaa valintojen eettisyyttä, osa taas stakeholdersuhteiden taloudellisia vaikutuksia. Viimeksi mainitun ”koulukunnan” mukaan yrityksen ja stakeholdereiden välisellä yhteistyöllä ja luottamuksella on vaikutuksia yrityksen taloudelliseen tulokseen, ja stakeholdersuhteiden hoitamisella on välinearvoa yritykselle. Tähän ajattelumalliin pohjautuu myös tutkimukseni. (Lehtonen 2002, 15-16.)

Useat stakeholderteorioiden edustajat ovat sitä mieltä, että stakeholdereiden vaatimusten noudattaminen ja siten yhteiskunnallisesti vastuullisesti toimiminen on myös taloudellisesti kannattavaa. Stakeholder-ajattelu laajentaa niin sanotun asiakassuuntautuneen laatuajattelun kaikkiin yhteistyöosapuoliin. Lehtonen esittelee kirjassaan Sandra A. Waddockin, Charles Bodwellin ja Samuel B. Gravesin artikkelissa Responsibility: the new business imperative (2002) lanseeraaman yrityksen kokonaisvastuun mallin (TRM- total responsibility model). Malli pitää sisällään viisi vastuullisuuden vaatimusta: 1) Yrityksen tulee olla rehellinen ja toimia periaatteiden ja arvojen mukaisesti, joihin se on sitoutunut, 2) yrityksen tulee kunnioittaa stakeholdereiden näkemyksiä, ylläpitää suhteita niihin ja otettava päätöksenteossa huomioon eri näkökulmat, 3) yrityksen on ylitettävä kansainvälisten sopimusten ja periaatteiden vähimmäisvaatimukset, 4) yrityksen toiminnan on oltava avointa ja läpinäkyvää ja 5) yrityksen tulee kantaa vastuu toimistaan. (Lehtonen 2002, 16-17.)

Kun vaatimuksia ja paineita yrityksen toiminnalle tai maineelle muodostuu, se saa yritykset hoitamaan aktiivisemmin stakeholder-suhteitaan. Tiedottaminen on stakeholder-suhteiden hoidon vaatimattomin muoto, se on yksipuolista ja tapahtuu yrityksen omin ehdoin. Seuraava askel on konsultointisuhde, jossa yritys pyytää osapuolilta kannanottoja, mutta ei kuitenkaan siirrä päätäntävaltaa keskusteluosapuolten yhteistyölle. Lehtosen mukaan tehokkain ja vaativin tapa hyödyntää stakeholder-suhteita on osapuolten mukaan ottaminen päätöksentekoprosessiin (huom. eri asia kuin itse päätöksenteko). Tällainen osallistuva stakeholderstrategia ei ole kovin yleinen, mutta paineita sellaisen käyttöönotolle tulee yhteiskunnan suunnalta koko ajan. Nostaisin keskusteluun tässä yhteydessä liiketoimintaympäristöt, jotka ovat muuttuneet ja muuttumassa digitalisaation myötä. Samaan aikaan kun sidosryhmien kiinnostus yritysten vastuullisuutta kohtaan on kasvanut, uudet digiajan kommunikointivälineet ovat lisänneet sidosryhmien tiedonsaantimahdollisuuksia sekä mahdollisuuksia puuttua epäkohtiin (Rohweder 2004, 86-87). Vilma Luoma-aho ja Ari Paloviita (Luoma-aho & Paloviita 2010) ovatkin esittäneet julkaisussaan, että niin sanottu perinteinen stakeholderteoria tulisi tänä päivänä laajentaa huomioimaan paremmin myös ei-inhimilliset toimijat (jota mm. uusi teknologia ja sosiaalisen median sovellukset edustavat). (Lehtonen 2002, 22.)

Yhteiskuntavastuu voi vahvistaa yrityksen kilpailukykyä ja lisätä voittoa (mm. Lehtonen 2002, 24, Rohweder 2004, 87.). Sen toteuttamisessa on keski-tyttävä kuitenkin siihen, mikä yrityksen liiketoiminnassa on tärkeää. Syitä vastuulliseen liiketoimintaan voi olla useita, yksi niistä voi olla paineet ja odotukset sidosryhmien taholta. Vastuullinen toiminta voi olla tarkoituksellista myös monenlaista. Altruistinen tapa on toteuttaa vastuullisuutta ilman odotuksia taloudellisista vaikutuksista. Useimmiten vastuullisuudelta odotetaan kuitenkin saman tyyppistä strategista hyötyä kuin esimerkiksi sponsoinnilta. Liisa Rohweder on jakanut teoksessaan Yritysvastuu –kestävää kehitystä organisaatiossa vastuullisuuden kannustimet taloudellisiin, julkishallinnollisiin, sidosryhmälähtöisiin ja eettisiin. Vähintäänkin kaksi jäl-

kimmäistä ovat niitä, joiden kautta miellän myös vuoropuhelun kehittämisen tarpeen YVA-menettelyjen yhteydessä. Sidosryhmälähtöisillä kannustimilla Rohweder tarkoittaa, että yritys haluaa ottaa huomioon myös yleisen moraalin vaatimukset sekä toimia kunnollisen yrityskansalaisen tavoin. Organisaation motiivi taas on eettinen silloin, kun se nimenomaan haluaa vaikuttaa siihen, ettei sen toiminta loukkaa tai vahingoita vaikutuspiirissä olevia tahoja. Eettinen vastuu pohjautuu yrityksen arvoihin ja ajattelu vaikuttaa läpäisevänä myös kaikkiin muihin vastuun osa-alueisiin. Tämän kaltainen ajattelu on kuitenkin vaikea mieltää yritysmaailmassa (Kuvaja & Malmelin 2008, 84-85.). Rohweder perustelee kuitenkin, että toiminnassa perusolettamuksena ei ole tällöin rahan tuottaminen sellaisenaan, vaan että toiminta luo arvoa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, Lehtonen 2002, 24., Rohweder 2004, 86-89.)

Lehtonen mainitsee, että amerikkalaisissa tutkimuksissa on havaittu jopa 10 % parempi taloudellinen tulos niillä yrityksillä, jotka olivat ansioituneet niin sanottuina yhteisökansalaisina, ja että yhteiskunnallisen toiminnan on havaittu korreloivan positiivisesti taloudellisen tuloksen kanssa useissa tutkimuksissa. Lehtosen mukaan konsulttiyhtiö PricewaterhouseCooperin (PwC) kyselyssä yritysjohtajista peräti 68 % piti CSR:ää tärkeänä yrityksen tuloksellisuudelle. Suomalaisissa yhtiöissä taloudellinen motiivi oli arvioitu Euroopan neuvoston pk-yritysraportissa keskimäärin eurooppalaisia yrityksiä korkeammalle sijalle yhteiskuntavastuussa. Lehtonen kuitenkin toteaa, että vaikka yhteiskuntavastuun mielletään vaikuttavan yrityksen taloudelliseen menestykseen, selkeä kausaalisuhde on edelleen osoittamatta. Kyse on nimenomaan siitä, johtuuko menestys vastuullisesta toiminnasta vai onko menestyvillä yrityksillä vain enemmän mahdollisuuksia panostaa myös sellaiseen toimintaan, jota ne itsenkin pitävät tuloksen kannalta marginaalisena. (Lehtonen 2002, 26-28.)

Yrityksen taloudelliseen tulokseen vaikuttavat kuitenkin välillisesti monet ai-neettomat tekijät. Yksi näistä on maine. Charles Fombrunin maineteoriassa maine liitetään yhteen yhteiskuntavastuun kanssa ja voidaan korvata myös sanalla kilpailukyky. Yrityksen maine on yleisölle kokemuksia ja havaintoja, joita se on tehnyt yrityksen toiminnasta, toisin sanoen kysymyksessä ovat yrityksen uskottavuus, luotettavuus ja laatu. Yrityksen taholta maine on taas kaikki niitä tekijöitä organisaation toiminnan takana (taloudellisen tuloksen ohella), jotka vaikuttavat siihen, kuten johtamistapa, organisaatiokulttuuri, asiakaspalvelu, markkinointi ja suhdetoiminta ja mediajulkisuus. Hyvän maineen ansaitakseen yrityksen toiminnan on oltava eettisesti hyväksyttävää ja sen on kannettava vastuuta yhteiskunnallisista asioista. Yrityksen arvo stakeholderien keskuudessa muodostuu maineesta, jota yritys voi kehittää täyttämällä tai ylittämällä sille asetetut odotukset. Luottamus yrityksen toimintaan on pitkän prosessin tulos, jossa yrityksen asema nousee pelkästä luotettavasta tietolähteestä uskottavuuden kautta varsinaiseen luotettavuuteen. Luotettavuutta heikentää taas toiminta, joka ei välttämättä ole oikeudellisesti tuomitavaa, mutta loukkaa sidosryhmien käsitystä siitä, mikä on oikein. Nykypäivänä tällaisten asioiden tuominen esiin julkisuuteen ei ole enää vaikeaa ja

yleisö käyttääkin sumeilematta muun muassa sosiaalista mediaa apunaan ”oikeuden saamisessa” kokemilleen epäkohdille. (Lehtonen 2002, 41-45.)

Myös Johanna Kujala ja Sari Kuvaja (Kujala & Kuvaja 2002) kuvaavat teoksessaan sidosryhmien huomioonottamista päätöksenteossa. Heidän tulkintansa perustuu niin sanottuun postmoderniin etiikkaan, jonka mukaisesti liiketoiminnassa painotetaan vuorovaikutusta, avointa ja läpinäkyvää organisaatiokulttuuria, ja eri sidosryhmät otetaan huomioon. Kuitenkin valta yritystoimintaa koskevista päätöksistä on edelleen sen johdolla. Kirjoittajat ovat määritelleet johtamistavan välittäväksi johtamiseksi ja näkevät pitkällä aikavälillä selvän yhteyden sidosryhmien näkemysten aidon arvostamisen, huomioimisen ja yrityksen taloudellisen tuloksen ja menestyksekkään liiketoiminnan välillä. Välittävä johtaminen konkretisoituu liiketoiminnassa vastuullisuuteen ja avoimeen vuoropuheluun sidosryhmien kanssa. (Kujala & Kuvaja 2002, 67-72.)

3.2.4 Vastuullisuusviestintä ja –raportointi

Yhteiskuntavastuuraportti on yrityksen näkyvin konkreettinen osoitus vastuullisuudesta. Yritys viestittää raportin avulla ulkopuolelle vastuullisesta toiminnasta, ja sen merkitys on suuri vastuullisen liiketoiminnan kehittämisessä. Yleisimmin yhteiskuntavastuusta raportoidaan käyttäen apuna niin sanottua GRI-ohjeistoa, jota myös Gasum noudattaa. GRI on yhteiskuntavastuun raportointiin kansainvälisen mallin luonut riippumaton organisaatio, joka toimii yhteistyössä useiden muiden kansainvälisten organisaatioiden, kuten YK:n ympäristöjärjestön kanssa. (Global Reporting Initiative 2016)

Yhteiskuntavastuuraportoinnillaan sekä muulla viestinnällään yritys kertoo omin sanoin toiminnastaan, siitä mitä vaikutuksia sillä on ja mikä merkitys näillä asioilla on ympäröivälle yhteiskunnalle. Viestiessään vastuullisesta toiminnasta, yritys pyrkii legitimoimaan eli oikeuttamaan toimintansa. Legitimoinnissa yritys voi käyttää toimintansa lisäksi erilaisia viestinnällisiä keinoja, tällöin puhutaan niin sanotuista legitimointistrategioista. Sidosryhmien näkökulmasta nämä ovat stakeholderstrategioita. Stakeholderstrategia on osa yrityksen ulkoista viestintästrategiaa. Viestinnällä voidaan lisätä ihmisten tietoisuutta yrityksen toiminnasta sekä luoda mielikuvia ja tunnettuutta. (Lehtonen 2002, 18-20.)

Lehtonen esittelee kirjassaan alun perin Greg Deeganin (Deegan 2002) määrittelemät yrityksen viestinnän perusstrategiat. Ensimmäisessä organisaatio sovittaa toimintaansa vastaamaan vallitsevia odotuksia. Toisen strategian avulla organisaatio voi viestinnällään pyrkiä muuttamaan ympäristön käsityksiä sen toiminnan oikeutuksesta ja kolmannen strategian kautta liittyy yritykseen arvoja, jotka vahvistavat sen toiminnan oikeutusta. Esimerkkinä Lehtonen mainitsee energiateollisuuden (ydinenergia), joka näihin pohjautuen voisi esimerkiksi a) mukautua yleisön vaatimuksiin ja luopua ydinenergiasta, b) ar-

gumentoida päästöttömän energiantuotannon puolesta ja saada yleisö siten muuttamaan suhtautumistaan tai c) yrittää vakuuttaa yleisö siitä, että energiantuotantomuoto on turvallinen. (Lehtonen 2002, 21-22.)

Sidosryhmävuoropuhelulle tulisi määritellä periaatteet perustuen ensiksikin siihen, miten avoimia keskustelussa voidaan olla ja mitä kaikkea tietoa sidosryhmille on mahdollista antaa (Juholin 2004, 217.). Greg Deegan on määritellyt myös 11 organisaation avoimuuden motiivia. Ne ovat (Lehtonen 2002, 20-21.):

- 1) Organisaatio haluaa noudattaa lain asettamia vaatimuksia.
- 2) Organisaatio mieltää vapaaehtoisen tiedottamisen ”oikeaksi” toiminnaksi, josta seuraa myös taloudellista hyötyä.
- 3) Organisaation johto uskoo, että yleisöllä on luovuttamaton oikeus tietoon riippumatta siitä, onko tiedottamisesta hyötyä yritykselle vai ei.
- 4) Yritys joutuu noudattamaan rahoittajiensa tiedottamispolitiikkaa.
- 5) Yritys haluaa mukautua yhteiskunnan odotuksiin tiedottamalla ja siten ”ansaita” oikeutuksen toiminnalleen.
- 6) Yrityksen tiedottamishalukkuus on seurausta kielteisestä julkisuudesta, jonkin tapahtuman tai yrityksestä annettujen negatiivisten kannanottojen johdosta.
- 7) Yritys tiedottaa hoitaakseen tiettyjä stakeholder-suhteita (esim. ympäristöjärjestö).
- 8) Yritys raportoi eettisyydestä houkutelakseen eettisiä sijoitusyhtiöitä.
- 9) Yritys noudattaa tiedottamisessaan tiettyjä alan tai elinkeinoelämän yhteisiä periaatteita.
- 10) Yritys harjoittaa ”avointa” tiedottamista tyydyttääkseen viranomaisten odotuksen ja torjuakseen entistä tiukempien säädösten valmistelun.
- 11) Yritys panostaa tiedottamiseen kilpailumielessä.

Avoimuuden lisäksi vuoropuhelun suunnittelussa on ratkaistava se, millaista jatkuvuutta tai säännönmukaisuutta prosessille halutaan, ja minkälaisia keinoja ja millä tavalla niitä käytetään. Vuoropuhelun periaatteet on hyvä määritellä käytännön toimenpiteiksi, jotta niille voidaan arvioida oikeat resurssitarpeet. (Juholin 2004, 217.)

3.2.5 Sidosryhmävuoropuhelun strategiat

Elisa Juholin (Juholin 2004) on käsitellyt yritysvastuuta koskevassa teoksessaan erilaisia vuoropuhelun strategioita. Näitä strategioita on havaittavissa yrityksen viestinnässä, ja myös vuoropuhelussa YVA:n yhteydessä. Jos vuoropuhelu mielletään konventionaaliseksi, sille ominaista on hyvin vakiintuneet käytännöt, mikä saattaa olla YVA:n näkökulmasta vaarallinen strategia. Hankkeet ovat monimuotoisia, eikä yksi vuoropuhelun menetelmä välttämättä sovi toiselle. Sen sijaan YVA:ssa näyttäytyy paljon sekä Juholinin mainitsemia reaktiivista vuoropuhelua, että ennakoivaa vuoropuhelua. Osittain nämä vuoropuhelun tyylit ovat lähtökohdiltaan vastakkaisia, mutta molempia stra-

tegioita voidaan käyttää (tai joutua käyttämään) yhdessä tai erikseen. Strategiasta puhutaan reaktiivisena, kun vuoropuhelu lähtee liikkeelle tilanteen mukaisesti. Silloin vuoropuheluun joudutaan vastaamaan yrityksen näkökulmasta spontaanisti ja joustavasti. Pahimmillaan tämä voi tarkoittaa jatkuvaa ”tulipalojen sammuttamista” sen sijaan, että toimintaa pyrittäisiin ennakoimaan. Sen vuoksi mielekkäintä hankkeesta vastaavan näkökulmasta olisi käyttää enemmän ennakoivaa vuoropuhelua, toisin sanoen pyrkien ymmärtämään odotuksia, joita vuoropuheluun mahdollisesti kohdistuu ja varautumalla niihin. (Juholin 2004, 206-207.)

Juholin tuo esille myös Charles Fombrunin (Fombrun 2004) näkemyksen siitä, että yrityksen menestyminen ja laaja sidosryhmädialogi kulkevat yhdessä. Yhteiskuntavastuun raportoinnin ja toisaalta osallistamisen ja vuoropuhelun YVA:n yhteydessä tulee perustua yhtenäiselle viestille siitä, miten yritys suhtautuu sidosryhmiinsä. Fombrunin muistuttaa, että sidosryhmien huomioiminen tekee haavoittuvaksi, mutta hyvää mainetta ei saavuteta vain miellyttämällä niitä, joilla on valtaa. (Juholin 2004, 208.)

Monelle yritykselle sidosryhmien kuuleminen ja vuoropuhelu ovat itsestään selviä asioita, mutta harvassa yrityksessä osataan kuvata, mitä se käytännössä tarkoittaa. Tilannetta kuvaa hyvin muun muassa tieto, että vuorovaikutus erilaisten järjestöjen kanssa on yrityksissä lisääntynyt huomattavasti, mutta siitä ei osata kertoa ulospäin, mikä taas hyödyttäisi yrityksen aineettoman pääoman kasvua. Lisäksi vuoropuhelua on ollut vaikea yhdistää perinteiseen liiketoiminta-ajatteluun ja johtamiskäsitykseen. (Kuvaja & Malmelin 2008, 84-85.) Vuorovaikutus ympäristövaikutusten arvioinnissa on vain pieni osa tätä vuoropuhelua eri sidosryhmien kanssa. Vuoropuheluun panostaminen on järkevää jo faktojenkin valossa, mutta luonnollisesti on arvioitava, kuinka paljon, millaisilla resursseilla siihen panostetaan, mikä on sidosryhmäjohtamisen päivittäinen tai jatkuva tarve, ja toisaalta miten voidaan vastata tarpeeseen yhtä laadukkaasti joka kerta, vaikka tarve laajamittaiseen vuorovaikutukseen ilmenee vain erinäisten hankkeiden yhteydessä.

Yrityksen toiminnan kehittämisen kannalta voidaan tarkastella, miten sidosryhmävuorovaikutusta hoidetaan. Kuvaja ja Malmelin puhuvat strategisesta vuoropuhelusta, kun sillä on tiedostettu rooli ja tavoitteet yritystoiminnan kehittämisessä. Ympäristövaikutusten arvioinnin kohdalla kyse on rajatusta strategisesta vuoropuhelusta. Tyypillisiä tapoja hyödyntää strategista vuoropuhelua on juuri esimerkiksi investointi uusille alueille, uuden tuotteen, palvelun tai toimintatavan kehittäminen ja testaaminen. (Kuvaja & Malmelin 2008, 99-100.)

Riikan teknillisen yliopiston tutkijat Irina Frolova ja Inga Lapina (Frolova & Lapina 2014) ovat tutkineet yritysvastuuta yrityksen laatujohtamisen kontekstissa. Tutkimus on julkaistu *Procedia – Social and Behavioral Sciences* -tutkimusjulkaisun sarjassa 156. Tutkijoiden mukaan organisaatioiden tietoisuus yhteiskuntavastuustrategioiden soveltamisesta tulee tulevaisuudessa li-

sääntymään ja olemaan tärkeä osa yrityksen organisaatiokulttuuria ja -politiikkaa. Yritykset tulevat menestymään vain vastaamalla yhteisöjen odotuksiin ja huomioimalla sidosryhmien intressit. Vaikka yhteiskuntavastuuta kritisoidaan vievän huomion yrittämisen keskeiseltä tavoitteelta, voiton tuottamiselta, soveltamalla yhteiskuntavastuun toimia voidaan kuitenkin pitkällä aikavälillä vähentää kustannuksia, lisätä lojaaliutta sekä parantaa yleisesti prosessien laadullista suorituskykyä. Tutkijoiden mukaan laatujohtamisen kautta johtaminen mahdollistaa yhteiskuntavastuustrategian, -toimien sekä -kulttuurin sisällyttämisen kaikille organisaation tasoille. (Frolova & Lapina 2014, 180.)

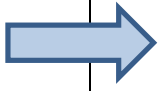
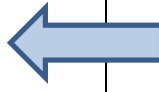

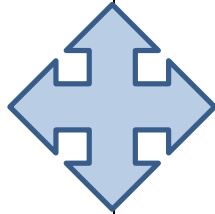
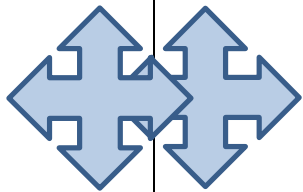
3.2.6 Yhteiskuntavastuun perusteet Gasumissa

Gasum on laatinut ja julkaissut vuonna 2014 yhtiön toiminnan perustan (engl. Code of Conduct), joka sisältää muun muassa yhtiön toimintaa ohjaavat keskeiset eettiset periaatteet. Sen mukaan Gasum toimii sidosryhmiensä kanssa avoimessa vuorovaikutuksessa ja julkaisee luotettavuuden ja yritysvastuun kannalta oleelliset tiedot. Lisäksi periaatteisiin kuuluu noudattaa lakeja, asetuksia ja viranomaismääräyksiä täysimääräisesti, myös suhteessa sidosryhmiin. Gasum noudattaa suhteessa asiakkaisiin ja muihin sidosryhmiin avoimuuden, läpinäkyvyyden ja syrjimättömyyden periaatteita. Otsikko on ”Viesimme aktiivisesti sidosryhmillemme”. Yhtiön arvojen mukaisesti myös jokaiselta työntekijältä odotetaan toimimista vastuullisesti suhteessa sidosryhmiin. (Gasum 2014)

Gasum on raportoinut yhteiskuntavastuusta vuodesta 2010 saakka noudattaen GRI:n raportointiohjeistoa. Vuoden 2015 yritysraportissa yhtenä teemanäkökulmana on ollut ”Parempi yhteiskunta sidosryhmien kanssa”, ja se pitää sisällään avoimuuden, läpinäkyvyyden ja aktiivisen vuoropuhelun sidosryhmien kanssa. Yritysraportissa myös todetaan, että sidosryhmäyhteistyö on keskeistä yhtiön menestyksen kannalta. (Gasum 2016, 20.)

3.3 Vuorovaikutuksen tavoitteet ja käytännöt

Tehokkaalle vuoropuhelulle on ominaista, että sille on ennalta määritellyt tavoitteet. Vuoropuhelulla voi kuitenkin olla erilaisia tavoitetasoja, joita muun muassa Wallenius on käsitellyt väitöskirjassaan (Wallenius 2001), Nämä tavoitetasot Pertti Harju on esitellyt jo vuonna 1988 yhteissuunnittelua koskevassa julkaisussaan (Harju 1988).

Osallistumisen tehokkuuden taso	Suunnitteluorganisaatio	Osallistuva intressiryhmä tai henkilö
Yksisuuntainen , jossa suunnitteluorganisaatio jakaa informaatiota toiminnastaan ja tavoitteistaan.		
Yksisuuntainen , jossa intressiryhmät jakavat informaatiota tavoitteistaan. Peruslähtökohtana on tieto objektiivisista elinoloista. Suunnittelua ohjaavat teoriat, mallit, poliittiset ideologiat ja valtakunnalliset normit.		
Kaksisuuntainen , jossa molemmat osapuolet voivat antaa ja ottaa vastaan informaatiota. Peruslähtökohtana on tieto objektiivisista elinoloista. Ollaan siirtymässä subjektiivisen tiedon käyttämiseen, esim. asukkaiden kuulemiseen ja gallupeihin.		
Vuorovaikutussuunnittelu: Subjektiivisen tiedon käyttäminen vahvistuu. Tämä taso sisältää jo osallistumisen suunnitteluun.		
Yhteissuunnittelu: Perustuu tietoon objektiivisista ja subjektiivisista elinoloista. Kiinteä ja pitkäjänteinen eri intressiryhmien välinen yhteistyö.		

Kuva 2. Osallistumisen vaikuttavuuden erilaiset tasot. (Harju 1988, 12)

Se kuinka tehokasta eli vaikuttavaa vuoropuhelu on, voidaan mieltää myös vuoropuhelun laatuun. Osallistumisen vaikuttavuutta voidaan tarkastella useista eri näkökohdista, joita ovat muun muassa (Roininen et al. 2003, 23):

- mielipiteiden vaikutus suunnitelmiin ja päätöksentekoon
- vaikutus suunnitteluprosessiin
- vaikutus suunnitelmien hyväksyttävyyteen

- vaikutus yksittäisen kansalaisen osallisuuden tunteeseen
- vaikutus yhteisöllisyyteen ja
- vaikutus tiedonsaannin ja luottamuksen paranemiseen.

Vuoropuhelun ja osallistamisen kautta yrityksen on mahdollista saada sidosryhmät ymmärtämään yrityksen arvoja ja jopa kannattamaan tai sitoutumaan niihin. Vuoropuhelussa sidosryhmät antavat yrityksen käyttöön tietoa tai osaamista, jota sillä ei muutoin olisi hyödynnettävissä, ja toisaalta sidosryhmät pyrkivät tyydyttämään prosessissa omat tarpeensa ja odotuksensa. Kyse on vaihtokaupasta, joka voi toimia myös keinona ennakoida ja välttää sidosryhmäkonflikteja, jotka voisivat toteutuessaan aiheuttaa haittaa ja tappiota liiketoiminnalle. Sidoryhmävuoropuhelun tavoitteita yrityksen näkökulmasta ovatkin sen toimintaedellytysten turvaaminen, tuote- tai -toimintatapainnovaatioiden kehittäminen, maineenhallinta ja -riskien ennakointi, sidosryhmien sitouttaminen yrityksen tavoitteisiin ja organisaation vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. (Kujala & Kuvaja 2002, 83-86.)

Organisaation näkökulmasta osallistamisen tavoitteita voivat siten olla (Wallenius 2001, 50):

- saada aikaan parempi tai totuudenmukaisempi mielikuva organisaation toiminnasta
- saada aikaan mahdollisimman laaja hyväksyntä toiminnalle ja välttää konflikteja sekä
- kerätä informaatiota ja saada siten aikaan parempia päätöksiä.

Tavoitteisiin voi kuulua myös toiminnan hyväksyttävyyden rajojen ja mahdollisuuksien selvittämistä sekä toiminnan kehittämistä tavoitteellisesti avoimeen ja yhteistyöhakuiiseen suuntaan. Samalla voidaan saada selvitettyksi toimintaa koskevat sidosryhmät sekä kehittää tapoja yhteistyöhön. Jos organisaation tavoitteena on yhteistyöhön perustuva avoin toimintamalli toiminnan parantamiseksi, osallistava suunnittelu on menetelmä, joka todennäköisesti parantaa tavoitteiden saavuttamista (Fischer ym. 1993 julkaisussa Wallenius 2001, 53).

Osallistamisella ja vuorovaikutuksella ei välttämättä voida kokonaan poistaa konflikteja, mutta jos siihen halutaan pyrkiä, pelkkä tiedottaminen ei riitä (Harju 1988, 186-190.). Mikäli osallistaminen nähdään konfliktien ratkaisustrategiana, se pitää sisällään ajatuksen siitä, että huomioimalla erilaiset mielipiteet, myös henkilökohtainen vastustus ja epäluulo suunnitelmaa kohtaan vähenevät. (Wallenius 2001, 52-53.)

Päivi Karvinen on linjannut YVA-menettelyn osallistumista koskevassa selvityksessään onnistuneen osallistumisen edellytyksiä (Karvinen 1997). Keskeistä on nimenomaan selkeyttää osallistumisen tavoitteet ja valita niiden mukaisesti osallistumismenetelmät. ”Mitkä ovat hankkeen sidosryhmät – kehen suunnittelu ja hankkeen vaikutukset kohdentuvat? Miten heidät tavoitetaan?” Menetelmien toteuttaminen on myös syytä suunnitella huolellisesti. Karvinen

korostaa myös osallistumisen pelirajojen kertomista ääneen; mitkä ovat lainsäädännölliset reunaehdot ja toisaalta, miten suunnittelu etenee, miten ja missä vaiheessa osallistutaan? Osallistujien kannalta tärkeää on, että hankkeesta on saatavilla tietoa ja, että tämä tieto on ymmärrettävässä muodossa. (Karvinen 1997, 10.)

Vuoropuhelun onnistuminen edellyttää asioiden avointa ja rehellistä käsittelyä sekä molempien osapuolisen sitoutumista vähintään yhteen yhteiseen intressiin. Se tarkoittaa YVA:n piirissä esimerkiksi tavoitetta säilyttää hyvän elämisen edellytykset hankkeen toimintaympäristössä. Vaikka yrityksellä voi olla omia tavoitteitaan vuoropuhelulle, sen tulisi pyrkiä olemaan tasavertainen vuoropuhelun osapuoli ja toimimaan ratkaisuhakuisesti. Vuoropuhelu vaatii kuuntelemisen halua, kykyä ja sidosryhmien näkemysten arvostamista. Vaikka prosessi ei toisi aina selvää yhteisymmärrystä, on vuorovaikutus arvokasta jo itsessään. Se auttaa ymmärtämään eri osapuolten lähtökohtia ja tavoitteita ja suuntaamaan omia näkökohtia kohti parempaa hyväksyntää ja ratkaisuhakuisuutta. Uskottava ja luottamuksellinen vuoropuhelu edellyttää myös dokumentointia. (Innes & Booher 2000, julkaisussa Roininen et al. 2003, 6, Kujala & Kuvaja 2002, 147-149.)

3.3.1 Hyvät käytännöt vuorovaikutuksessa

Hyviksi koetuista käytännöistä vuorovaikutteisessa suunnittelussa ja osallistamisessa YVA:ssa ja sen ulkopuolella on saatavissa paljon tietoa. Muun muassa jo aiemmin mainittu tiesuunnittelu ja metsien hoito ovat toimia, joissa vuorovaikutteisesta suunnittelua on käytetty pitkään. Käyn tässä luvussa lävitse niitä käytäntöjä, jotka on koettu muiden toimijoiden ja toimialojen käytännön työssä toimiviksi keinoiksi lisätä osallistumista ja sen vaikuttavuutta.

Vuorovaikutus ja hankkeesta tiedottaminen kuvataan YVA-ohjelmassa ja se tulisi suunnitella yhdessä viranomaisten kanssa. Osallistumisesta voidaan laatia myös erillinen osallistumissuunnitelma. (Tiehallinto 2009, 37-38.) Hyvä osallistumissuunnitelma sisältää ainakin seuraavat tiedot (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015, 55):

- osallistumisen tavoitteet
- eri sidosryhmät määriteltyinä
- valitut osallistumismenetelmät ja miten niitä hankkeessa sovelletaan
- osallistamisen aikataulu
- miten vuorovaikutus dokumentoidaan ja
- käytettävissä olevat resurssit.

Suosituksina hankkeiden osallistumisen järjestämiseksi (Karvinen 1997, 63-64) ovat:

- tiedottaminen hankkeen merkittävistä vaiheista

- taustaryhmä suunnitteluorganisaation lisäksi
- yhteyshenkilölista
- YVA-dokumenttien selkeys ja ymmärrettävyys ja
- viestinnän, vuorovaikutuksen tai osallistavan suunnittelun asiantuntijan mukaan ottaminen.

3.3.2 Sidosryhmäanalyysi

Sidosryhmien määrittelyssä ja vuorovaikutuksen tavoitteiden asettamisessa voidaan käyttää apuna sidosryhmäanalyysiä, minkä tarkoituksena on eritellä osallistujien intressejä ja sitä kautta selvittää, mitkä asiat heitä osallistujina kiinnostavat ja toisaalta, millaista vuoropuhelua ja tiedottamista he ennalta arvioiden hankkeelta odottavat.

Sidosryhmien tunnistamiseen ja valintaan voidaan soveltaa esimerkiksi Kujalan ja Kuvajan (Kujala & Kuvaja 2002) esittelemää matriisia, jossa sidosryhmät taulukoidaan niiden vaikuttavuuden ja kiinnostuksen perusteella. Käytännössä rajojen vetäminen on kuitenkin vaikeaa ja vaatii arviointikykyä ja käytännön kokemusta sidosryhmistä. (Kujala & Kuvaja 2002, 135.) Ympäristövaikutusten arvioinnissa se edellyttää lisäksi ymmärrystä kulloisenkin toimintaympäristö olosuhteista ja kohteiden herkkyydestä. Apuna sidosryhmien määrittelyssä voidaan käyttää kuitenkin olemassa olevaa tietoa siitä, mitä tahoja aiemmin vastaavissa tilanteissa on huomioitu.

Sidosryhmäanalyysiä on sovellettu Piiparinmäki-Lammaslamminkankaan tuulipuistohankkeen YVA-menettelyssä vuonna 2013. Sidosryhmäanalyysiin on kuulunut hankealueen eri toimijoiden kartoittaminen sekä niiden lajittelu sen mukaan, mihin vaikutuskohteisiin ne liittyivät, kuinka kiinnostuneita he olivat hankkeesta sekä mihin vaikutuksia ennakoitiin eniten kohdistuvan ja olivatko vaikutukset välittömiä vai välillisiä. Näiden perusteella analyysissä muodostettiin neljä erilaista vuorovaikutusryhmää, joita käsiteltiin YVA-menettelyn aikana vuoropuhelussa eri tavoin (Imperia 2013, 5-10.):

- 1) Tiiviin vuorovaikutuksen ryhmä, jonka osallistajat saivat kutsun ympäristövaikutusten arviointiryhmään.
- 2) Vuoropuhelun ryhmä, jonka osallistajat kutsuttiin YVA-hankkeen ns. seurantaryhmään ja mahdollisiin pienryhmiin.
- 3) Kohdennetun tiedonvaihdon ryhmä, jonka osallistajat saivat kutsun seurantaryhmään.
- 4) Tiedottamisen ryhmä, jonka osallistujille lähetettiin hankkeesta erikseen tietoa.

Sidosryhmäanalyysin vaiheet (Imperia 2013, 15 mukailten) ovat seuraavat:

- Tunnistetaan hankkeen mahdolliset vaikutukset ja määritellään alustavasti niiden vaikutusalueet. Haetaan tähän kommentit YVA-asiantuntijoilta.
- Selvitetään vaikutuksittain sidosryhmät ja intressitahot (esim. viranomaiset, yhdistykset ja harrasteseurat) paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.
- Selvitetään, miten vaikutukset kohdentuvat eri tahoihin (esim. arvopuu, taulukko)
- Arvioidaan eri tahojen vaikutusvaltaa tai kiinnostusta hankkeeseen ja ryhmitellään tahot esimerkiksi seuraavasti: Tiivis vuorovaikutus, vuoropuhelu, kohdennettu tiedonvaihto ja tiedottaminen. Haetaan kommentit tähän yhteysviranomaiselta, arviointiryhmältä tai muilta paikallisia olosuhteita laaja-alaisesti tuntevilta tahoilta.
- Hyödynnetään sidosryhmäanalyysin tuloksia vuorovaikutus-/viestintäsuunnitelmassa, hankkeen vaikutusten tunnistamisessa ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa.

3.3.3 Vuoropuhelun perusteet muilla toimialoilla

Tiesuunnittelussa, missä sekä YVA-laki että maantielaki velvoittavat kuulemaan asianosaisia, YVA:n tavoitteeksi on asetettu kansalaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen. Tiehallinto on laatinut myös erillisen vuoropuhelua käsittelevän oppaan. Siinä todetaan vuoropuhelun kuuluvan hyvään suunnittelu- ja hallintotapaan, se on osa Tiehallinnon myönteistä julkisuuskuva ja sen avulla parannetaan tehtävien päätösten hyväksyttävyyttä ja tietope- rustaa. Usein suunnitelmaa tai päätöstä saatetaan vastustaa, mikäli se koetaan epäoikeudenmukaiseksi tai siitä ei ole riittävästi tiedotettu. Lisäksi Tiehallinto on linjannut vuoropuhelua ja osallistumista eettisissä periaatteissaan, joihin kuuluvat toiminnan ja päätöksenteon avoimuus, läpinäkyvyys sekä perusteltavuus. Lisäksi on todettu, että asiakas- ja sidosryhmäyhteistyö perustuvat kunnioitukseen ja yhdenvertaisuuteen. (Tiehallinto 2009, 37-38 ja Tiehallinto 2006, 3-5, 9-11.)

Vuoropuhelun etuja Tiehallinnon mukaan (Tiehallinto 2006, 12):

- Kansalaisten tieto, vaikutusmahdollisuudet ja yhteistyöosaaminen lisääntyvät.
- Avoin suunnittelu on osa hyvää hallintotapaa ja positiivista julkisuuskuva.
- Vuoropuhelun avulla saadaan arvokasta paikallista tietoa ja palautetta asukkailta ja muilta palvelujen käyttäjiltä.
- Vuoropuheluun sisältyy yhteinen oppiminen, muiden näkökantojen ymmärtäminen, uudet innovaatiot ja toimintamallit.
- Toiminnan laatu on viimekädessä asiakkaan ja kansalaisen kokemus.
- Vuoropuhelusta syntyy tyytyväiset asiakkaat ja kansalaiset.

- Suunnitelmien ja päätösten hyväksyttävyyden paraneminen.
- Suunnittelu ja päätöksenteko nopeutuvat kokonaisuutena.

Tiehallinnon vuoropuheluoppaassa korostetaan, eikä turhaan, riittävän varhaisesta vuoropuhelun aloittamisesta. Lisäksi, kun tiedottaminen on hyvää ja oikea-aikaista, osallistujat osaavat paremmin arvioida omaa osallistumis- ja vaikuttamistarvettaan. Vuoropuheluoppas tuo esille arvokkaan vuoropuheluun kuuluvan kuuntelemisen taidon. Parhain asiantuntija ei jätä huomiotta perusteltuja näkemyksiä tai vetoa omaan koulutukseensa, ammattiinsa tai asemaansa. Vuorovaikutustilanteissa on toimittava kuuntelijana, joka keskittyy toisen sanottavaan ja kyselee enemmän kuin kertoo omia näkemyksiään. Tämä on haastavaa tilanteissa, joissa vuoropuhelua järjestävä taho toimii sekä tilaisuuden vetäjänä, että jonkin asian asiantuntijana. (Tiehallinto 2006, 13.)

Vuoropuhelun etujen saavuttaminen edellyttää myös vakuuttavuutta toimintatavassa. Näennäinen järjestäminen ja vuoropuhelutilaisuuksien luominen ei riitä, vaan osallistujien luottamus on ansaittava. Tämä edellyttää johdonmukaisuutta viestinnässä sekä toimintatavoissa; tekojen tulee vastata puheita kerta kerran jälkeen. Tähän kulminoituu myös jo aiemmin esille tuotu huomio siitä, että vuoropuhelun tarve ei pääty, vaikka suunnitelman tai hankkeen suunnitelmien mukainen eteneminen pysähtyisikin tai viivästyisi. (Vuoropuhelun tarve ei ole yksisuuntaista. Luottamusta suunnittelijoiden vuoropuheluhalukkuuteen voi yrittää lisätä myös kertomalla käytännön esimerkkejä vuoropuhelun vaikutuksista muissa vastaavissa hankkeissa.) (Tiehallinto 2006, 13-14.)

Tiehallinto on tunnistanut myös joitakin vuoropuhelun ongelmakohtia ja mahdollisia kehityssuuntia. Esille on nostettu muun muassa, kuinka tärkeää on ennen vuoropuhelun aloittamista selkiyttää osallistujille vuoropuhelussa mukana olevien eri tahojen, varsinkin jos näitä on useita, roolit sekä vastuut tiedottajina ja viestijöinä. (Tiehallinto 2006, 39.)

Vuoropuhelun haasteiksi on nimetty (Tiehallinto 2006, 12):

- ristiriitojen käsittely
- työmäärä suunnitteluvaiheessa (voi lisääntyä)
- vuoropuhelun kustannukset
- tiedon siirtyminen suunnitteluvaiheesta toiseen
- tehtyjen ratkaisujen perustelevuus läpinäkyvästi ja havainnollisesti
- vuoropuhelun dokumentointi ja vaikuttavuus ja
- vuoropuheluosaamisen kokoaminen organisaation sisällä.

Osallistava suunnittelu on ollut Metsähallituksen strateginen linjaus, joka on pohjautunut kokemuksiin suunnittelutavan käytöstä laajasti muualla maailmassa, muun muassa Yhdysvalloissa. Metsähallitus on julkaissut vuonna 1997 osallistavaa suunnittelua käsittelevän oppaan. Oppaassa käsitellään mo-

nipuolisesti paitsi osallistamista ja suunnittelua käytännössä, myös sitä mitä osallistava suunnittelu on ja miksi sitä tulisi suunnittelussa käyttää. Oppaan mukaan se, että ristiriitoja on olemassa, ei ole lähtökohtaisesti positiivista tai negatiivista, vaan keskeistä on, miten niihin suhtaudutaan. Ristiriitaisia näkemyksiä on oppaan mukaan helpompi ottaa suunnittelussa huomioon, kun erilaiset mielipiteet tulevat esille riittävän varhain. Mikäli taas suunnitelma esitellään vasta siinä vaiheessa, kun se on jo lähes valmis, aiheutetaan helposti osallisten kesken turhautumista. Silloin melko yksinkertaisetkin ratkaisut saattavat saada voimakasta vastustusta. Metsähallitus opastaa lukemaan asianosaisiksi osallistavassa suunnittelussa kaikki ne, joita suunnitelma mahdollisesti kiinnostaa. (Loikkanen, Saarijoki & Wallenius 1997, 11-12, Wallenius 2001, 17-18.)

Hanketason osallistavasta suunnittelusta on kerätty sittemmin kokemuksia erikseen itäisessä Suomessa, jossa selvitettiin erilaisten osallistamismenetelmien soveltuvuutta sekä etsittiin työkaluja mahdollisiin konflikteihin. Ristiriitatilanteista tunnetuimpia metsäluonnon hoidossa ovat olleet vuosien aikana muun muassa tilanteet, joissa ovat vastakkain porotalouden, luonnonsuojelun ja metsätalouden intressit tai alkuperäiskansoihin (saamelaisiin) liittyvät oikeudet. (Pitkänen 2003, 3-14.)

Osallistettavien valinnassa Metsähallituksessa on otettu lähestymistapa, jossa ei ole lähdetty asianosaisuus -käsitteestä, vaan siitä mikä on ollut kansalaisten tai sidosryhmien oma kiinnostus kustakin suunnittelukohteesta. Vaikka osallistavan suunnittelun ei välttämättä katsota estävän konflikteja, on osallistavan suunnittelun tavoitteena Metsähallituksessa ollut niiden ehkäisy nimenomaan hankkeiden toteutusvaiheessa, jolloin muutosten tekeminen suunnitelmiin on hankalampaa. Metsähallituksen kokemusten mukaan konfliktit on edullisempaa selvittää avoimesti suunnitteluvaiheessa. Vaikka pilottiprojekteissa tarkoituksena oli kokeilla osallistavan suunnittelun menetelmiä, tavoitteeksi asetettiin myös hankkeiden hyväksyttävyyden lisääntyminen. (Pitkänen 2003, 14-21.)

Kokeiluhankkeista saadun palautteen perusteella viestintä ja tiedottaminen nousivat esille. Vastaajat olivat toivoneet avointa tiedottamista, lehdistön informoimista sekä tarkempaa tietoa tilaisuuden ohjelmasta. Eri tilaisuuksissa saaduista palautteista vain noin kolmasosa oli varsinaisia mielipiteitä, loput lähinnä suunnittelua koskevia kysymyksiä. Metsähallituksessa koettiin, että sen tunnettuus ja näkyvyys alueella suunnittelumenetelmien johdosta parani. Metsähallituksen saamien kokemusten perusteella sen tulisi jatkossakin varata resursseja osallistamiseen paikallisen hyväksyttävyyden ja tunnettuuden edistämiseksi. (Pitkänen 2003, 29-41.)

Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) on raportoinut vuonna 2010 vuorovaikutustutkimuksesta, jossa selvitettiin, millaiseksi asukkaat olivat kokeneet tiesuunnittelussa toteutetun vuorovaikutuksen ja mahdollisuutensa vaikuttaa suunnitelmaan. Tutkimus koostui kyselystä,

maanomistajien haastattelusta, pääsuunnittelijoiden haastattelusta sekä hankkeen projektipäällikön haastattelusta. Hankkeen suunnittelijoiden ja toteuttajan näkemyksen mukaan tehdyllä vuorovaikutuksella on ollut merkitystä hankkeen hyväksyttävyyden kannalta. Tutkimuksessa pantiin merkille tarve tunnistaa mahdolliset ristiriitakohteet sekä kohdentaa vaikutusten sekä alueen/kohteen mukaan arvioituja menetelmiä. Vuorovaikutukseen liittyvää suunnitelmaa on syytä myös hankkeen edetessä päivittää tarpeen mukaan. Sen lisäksi tutkimuksessa todetaan, että kaikki ne osalliset, joihin ennakoitaan kohdistuvan kaikkein eniten haitallisia ympäristövaikutuksia, heihin tulisi olla henkilökohtaisesti yhteydessä. (Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2010, 5–27.)

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen tutkimuksessa on todettu vuorovaikutuksen edellyttävän resursseja ja sen toteuttamista on arvioitava kustannus-hyöty-suhteen mukaisesti kuitenkin niin, että jo suunnittelun alkuvaiheessa varataan riittävästi resursseja vuorovaikutuksen toteutumiseksi (Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2010, 27).

Tehdyssä vuorovaikutustutkimuksessa korostetaan, että vuorovaikutuksen määrä tulisi arvioida tarkoin suunnittelutyön tarjous- ja sopimusvaiheissa. Lisäksi on sovittava selvästi, mikä on tilaajan ja konsultin välinen työnjako tässä asiassa. Osallistumiskynnyksen madaltamiseksi myös sosiaalisen median kanavien hyödyntämistä voisi nykypäivänä harkita. (Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2010, 5-29.)

Tiedottamisen keinoin tulisi myös kiinnittää huomiota, pelkät lehti-ilmoitukset ja kuulutus eivät välttämättä tavoita kaikkia osallisia. Henkilökohtaisten asukastiedotteiden lähettämisen tarvetta ja mielekkyyttä voi tarkastella hankekohtaisesti. Myös sähköposti/ tai muun postituslistan luominen hankkeesta riippuen voisi tulla kyseeseen. Mikäli hankkeella on oma internetsivu, on sen sisältöä säännöllisesti päivitettävä. Tiedottamisen osalta tutkimuksessa korostetaan hankkeesta jaettavan tiedon kansantajuisuutta, olennaisuutta ja selkeyttä. Mikäli suoritetaan maastotutkimuksia tai lunastuksia, tulee niistä tiedottaa aina henkilökohtaisesti. (Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2010, 5-29.)

Vuorovaikutusmenetelmien osalta tutkimuksessa todetaan, että erilaiset tilaisuudet, työpajat, maastokävelyt jne. on aina tapauskohtaisesti harkittava ja tarpeen mukaan kohdennettava. Laajoissa hankkeissa kaikkia alueita ei tarvitse välttämättä käsitellä samoin menetelmin, vaan perustelluista syistä eri menetelmiä voidaan soveltaa eri kohteisiin. Tähän liittyy olennaisesti myös mahdollisten ristiriitakohteiden tunnistaminen ja tiettyjen menetelmien niihin kohdentaminen. Vuorovaikutuksesta voidaan laatia suunnitelma, jota hankkeen edetessä päivitetään. Suunnitelman laadinnassa tulee huomioida hankkeen eteneminen, jotta hankkeesta annettava tieto on kulloinkin osallistujien kannalta tärkeää ja olennaista. Mikäli hankkeen tilanne muuttuu, suunnitelmaa päivittämällä voidaan välttyä tarpeettomilta toimenpiteiltä. (Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2010, 5-29.)

Suunnitelman laatimisen ja päivittämisen ohella tärkeää on myös saatavan palautteen dokumentointi ja käsittely. Mikäli vuorovaikutuksessa on tuotu esille suunnitelmaa koskevia näkemyksiä, jotka vaativat myöhempää käsittelyä, on huolehdittava, että osallisten esittämät asiat siirtyvät käsiteltäväksi hankkeen seuraavaan vaiheeseen. Vuorovaikutuksen olisi hyvä myös jatkaa läpi eri suunnitteluvaiheiden tarkoituksenmukaisena ja yhtenäisenä tyyliltään. Osallisten kiinnostus hanketta kohtaan ei pääty, kun yksi suunnitteluvaihe saadaan päätökseen. Annetut kannanotot on käsiteltävä asianmukaisesti ja perustellen. Tutkimus korostaa lisäksi riittävän varhaista tiedottamista hankkeen aikataulusta. (Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2010, 5-30.)

3.3.4 Vuorovaikutuskäytännöt Gasumissa

Gasum pyrkii jatkuvaan yhteistyöhön sidosryhmien kanssa esimerkiksi järjestämällä tiedotus- ja naapurustotilaisuuksia. Vuoden 2015 yritysraportissa todetaan, että yhtiön sidosryhmäviestintä on kaksisuuntaista, ja se sisältää tiedottamisen lisäksi aktiivisen vuorovaikutuksen monipuolisesti eri sidosryhmien kanssa. (Gasum 2016, 20.)

Gasumilla on koko konsernia koskeva toimintatapaohje YVA-asioiden huomioon ottamiseksi investointiprojekteissa. Ohjeessa on todettu, että sidosryhmävuorovaikutuksen painopiste tulee olla hankkeen valmisteluvaiheessa ja jatkaa läpi hankkeen suunnitteluvaiheiden. Lisäksi on suositeltu yhteydenottoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tärkeimpiin sidosryhmiin. Ohje painottaa myös kannanottojen käsittelyä asianmukaisella tavalla ja yhteydenpidon säilyttämisen tärkeyttä koko YVA-menettelyn ajan. YVA-ohjeessa ei kuitenkaan erikseen määritellä osallistamiseen liittyviä toimia, vaan ne suunnitellaan hankkeen erityispiirteet huomioiden. (Gasum 2011)

3.4 Hankkeiden yhteiskunnallinen hyväksyttävyys

Hankkeiden suunnittelussa ja ympäristövaikutusten arvioinnissa tapahtuvan vuorovaikutuksen merkitystä voidaan arvioida tarkastelemalla sen mahdollisia vaikutuksia hankkeiden yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen. Yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä taas voidaan lähestyä tarkastelemalla poliittisia ja oikeudellisia keinoja, joilla pyritään tasapainottamaan sekä luonnonvarojen kestävää käyttöä, että suojelua. Luonnonvarojen käytön oikeutuksen eli legitimitetin sosiologinen suuntaus keskittyy tarkastelemaan instituutioiden ja toimijoiden hyväksyntää ihmisten parissa. (Rannikko & Määttä 2010, 10-11.)

Sosiologi Max Weberin (Weber 1968) mukaan jonkin asian legitimiisyys riippuu lähinnä siitä, uskovatko asianosaiset ihmiset itse sen olevan legitiimi. Tämän näkemyksen kautta empiirinen yhteiskuntatutkimus onkin keskittynyt yhtäältä tarkastelemaan instituutioiden ja toimijoiden tosiasiallista hyväksyntää ihmisten parissa. Jotta jokin toiminta voidaan tunnistaa legitiimiksi, ei riitä

tä, että ihmiset uskovat tai hyväksyvät sen olevan legitiimiä, vaan heidän hyväksynnällään voidaan toimet oikeuttaa legitiimeiksi. Lisäksi on tunnistettava tapa, jolla hyväksyntä tulee ilmaista. Esimerkiksi, että hankkeesta ei valiteta. Tutkittavan asian legitimizeetti syntyy kuitenkin useiden tekijöiden lopputuloksena. (Kyllönen 2010, 19-25.)

Yritysten legitimeisyyttä tutkittaessa keskeistä on se, mikä muodostaa pohjan yrityksen toiminnan hyväksyttävyyden arvioinnille. Mikäli niin sanottua legitimeisyyssyleisöä ei rajaa vain yrityksen omistajiin, yritysten legitimeisyyttä tarkastelevat teoriat määrittelevät sen suhteessa yhtiön saamaan hyväksyntään paikallisissa ympäristöissä. Myös se, minkälaiset odotukset ja uskomukset yhtiöstä vallitsevat paikallisissa olosuhteissa, vaikuttavat yrityksen saamaan hyväksyntään. Legitiimiksi voidaan kutsua toimintaa, joka on hankittu ja sitä käytetään oikeutettujen periaatteiden ja sääntöjen mukaan, jonka päämäärät ovat oikeutettuja, ja jonka niin sanotut vallankäytön alaiset ovat ilmaisseet hyväksyvänsä. (Kyllönen 2010, 29.)

Monille ympäristöpolitiikan teoreetikoille vastaus mahdollisiin legitimeisyysoongelmiin on kansalaisten suoran osallistumisen lisääminen päätöksenteossa. Osallistuminen tuo heidän näkemyksensä ja riskiarvionsa mukaan päätöksentekoon. He ovat saaneet osallistua sekä oman näkemyksensä puolesta, että kuullen muiden näkemysten perusteet. Näin kollektiivinen ymmärrys ja tieto asiasta kasvaa ja voidaan ajatella, että osallistujat olisivat valmiimpia hyväksymään eri näkemykset huomioivan päätöksen perusteet. (Kyllönen 2010, 45.)

Ympäristövaikutusten selvittäminen on saanut osakseen erityisen paljon haasteita ja mediahuomiota kaivosalalla. Osittain varmasti sen johdosta yleinen ilmapiiri suurien ympäristöön vaikuttavien hankkeiden suunnittelussa on tiukentunut. Tähän liittyy myös se tosiasia, että tänä päivänä missä tahansa liiketoiminnassa, yksittäiset kansalaiset saavat yhä helpommin mielipiteitään julkisuuteen (sosiaalisen median vaikutus) ja luovat siten paineita oikeudenmukaiselle ja vastuulliselle toiminnalle (Rohweder 2004, 86-87.). Kaivoshankkeet ovat konkreettinen esimerkki siitä, mikä merkitys vuorovaikutuksella on hankkeen hyväksyttävyydelle, alalla puhutaan niin sanotusta sosiaalisesta toimiluvasta (engl. social license to operate).

3.4.1 Sosiaalinen toimilupa

Sosiaalinen toimilupa on termi, jota käytetään kuvaamaan paikallisen yhteisön antamaa hyväksyntää ja tukea hankkeelle. Sen katsotaan olevan olemassa, kun hankkeella on laaja ja jatkuva paikallisyhteisön hyväksyntä toimilleen. Sosiaalinen toimilupa ei ole nimestä huolimatta lupa, jota voi anoa, tai jonka voi saada automaattisesti tietyt ehdot täytettyään. Sen saavuttamisessa olennaista on yrityksen itsensä toimet paikallisella tasolla sidosryhmien (stakeholderit) osallistamiseksi, joka mahdollistaa onnistuessaan yrityksen toiminnan

paremman ymmärtämisen sekä hyväksynnän. Sosiaalinen toimilupa pitää sisällään kolme näkökohtaa, jotka ovat kriittisiä toiminnan hyväksymisen kannalta: 1) toiminnalle on olemassa sosiaalinen oikeutus 2) yrityksen toiminta on uskottavaa ja 3) yrityksen toimintaan voidaan luottaa. Sosiaalinen toimilupa pitää sisällään sekä yleiset yhteiskunnan oikeudelliset normit, mutta myös kirjoittamattomia paikallisella tasolla muotoutuneita normeja, joita yrityksen tulisi pyrkiä ymmärtämään, jotta se voi toimia sidosryhmien näkökulmasta vastuullisella tavalla. Keskeistä sosiaalisen toimiluvan saavuttamisessa on yhteistyö sidosryhmien kanssa ja toiminnan läpinäkyvyys. (Kokko et al. 2013, 42-44.)

Sosiaalisen toimiluvan saavuttamisen ja säilyttämisen kannalta on tärkeää, että viestintä ja vuorovaikutus ylittävät lakisääteiset velvollisuudet, esimerkiksi YVA-menettelyn kohdalla, että osallistaminen ei pääty YVA-menettelyyn tai lupien saamiseen (toiminnan ollessa pysyvää), ja että yrityksen yhteiskuntavastuu- ja viestintästrategiat myös toteutuvat käytännössä paikallisen yhteisön vaatimusten mukaisella tasolla (Kokko et al. 2013, 46.). Keskeinen osa sosiaalisen toimiluvan saamista ja sen ylläpitämistä on myös luottamuksen rakentaminen, mikä edellyttää sidosryhmien reilua kohtelua ja sitouttamista laadukkaaseen yhteistyöhön. Huomionarvoista kuitenkin on, että sosiaalisen toimiluvan saamista indikoi enemmän vuorovaikutuksen laatu kuin sen määrä. (Moffat & Zhang 2013)

Soili Nysten-Haarala, Elena Klyuchnikova ja Heidi Helenius ovat tutkineet Ruotsin, Suomen ja Venäjän pohjoisimpien osien kaivoyhtiöitä ja niiden itesesäätelyn keinoja sosiaalisen toimiluvan saavuttamisessa. Tutkimuksesta on julkaistu artikkeli *Resources Policy – julkaisusarjassa 45/2015*. Tutkimuksella on saatu tietoa siitä, miten jotkut yritykset pyrkivät saavuttamaan sosiaalista hyväksyntää. (Haarala-Nysten, Klyuchnikova & Helenius 2015, 52–53.)

Tekesin Green Mining -ohjelmassa kartoitettiin kaivosyhtiöiden näkemyksiä kaivosalan kehittämisen tarpeista sekä tilasta Suomessa. Yhtiöiden edustajille tehtiin haastattelututkimus. Ympäristöasioiden kehittämisen, kestävän kaivostoiminnan ja sosiaalisen toimiluvan saamisen merkitys on vastaajien mielestä korostunut. Sosiaalisen toimiluvan merkitys on haastattelujen mukaan korostunut loppuasiakkaiden ja muiden sidosryhmien arvojen ja asenteiden muutoksesta johtuen. Myös viestinnän rooli ja merkitys on kasvanut sosiaalisen toimiluvan kehittämisessä. (Tekes 2013, 3, 9-10.)

Erityisesti globaalit yhtiöt ovat kehittäneet omia toimintaperiaatteitaan ja myös kehittäneet yhteistyössä monien muiden yritysten kanssa alan standardeja. Kaivosalan ulkopuolelta hyvä esimerkki tästä on kemianteollisuuden Responsible Care -ohjelma. Myös erilaisia kansainvälisiä standardeja on käytetty, muun muassa Maailman pankin alaisen rahoitus-organisaatio IFC:n (International Financial Corporation) ala-kohtaiset standardit sosiaalisen ja ympäristöllisen kestävän kehityksen mukaiselle toiminnalle. (Haarala-Nysten, Klyuchnikova & Helenius 2015, 52–53, 54.)

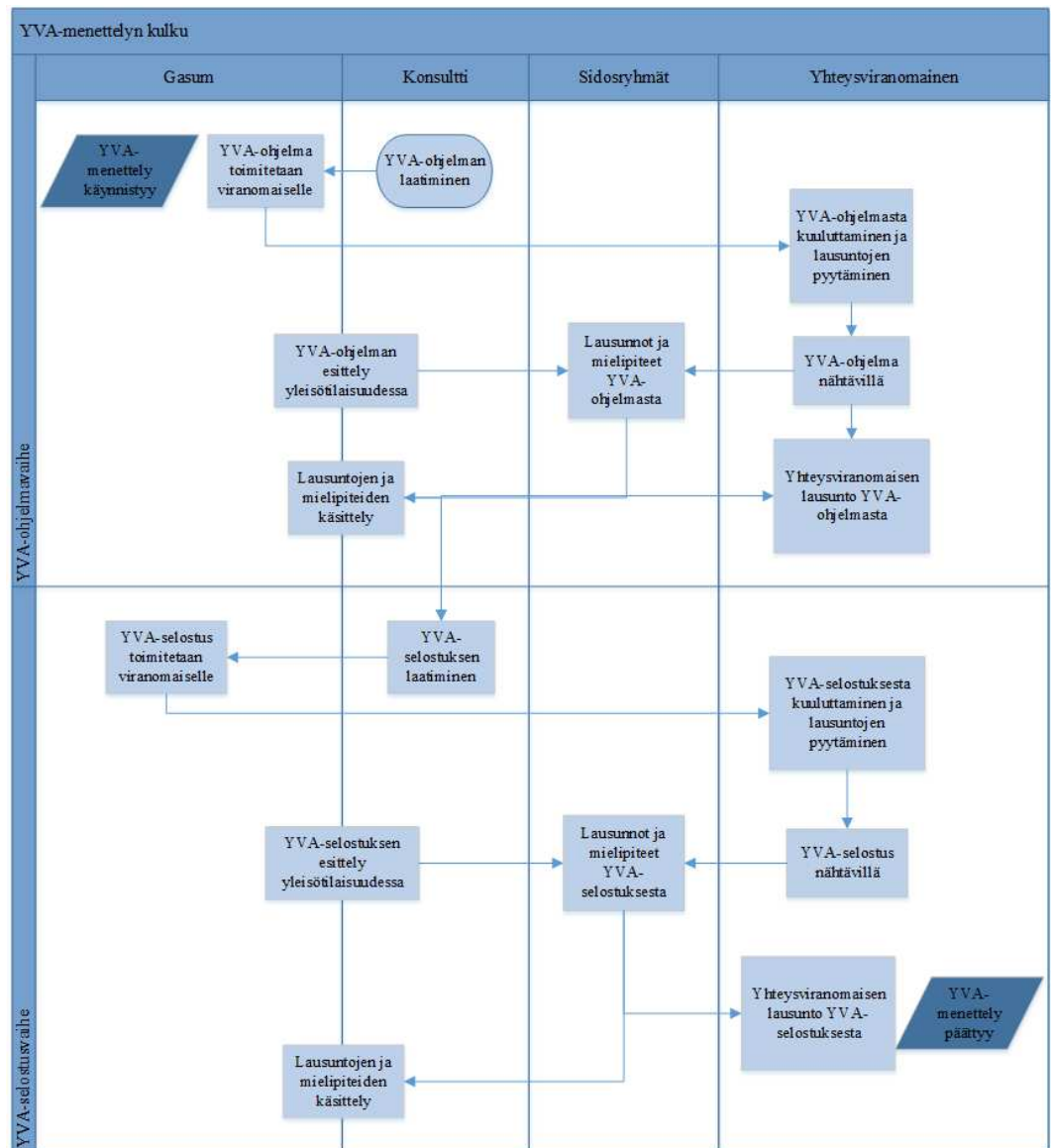
Nysten-Haaralan, Klyuchnikovan ja Heleniuksen tutkimuksessa havaittiin, että sijainnista huolimatta yrityksillä oli silmiinpistävä samankaltaiset yhteiskuntavastuun käytännöt, sekä periaatteet, joissa korostettiin sitoutumista yritys vastuuseen nimenomaan paikallisella tasolla. Yritykset olivat joko toimialakohtaisten standardien rinnalle tai sijaan ottaneet käyttöön yksityistä itsesääätelyä. Yhtiöillä havaittiin omia yhteiskuntavastuun tai kestävän toiminnan strategioita, joita he sovelsivat paikallisesti. Lisäksi uudet kaivosalan toimijat sovelsivat erityisesti kansainvälisiä toimialakohtaisia standardeja. Nämä kansainväliset yhtiöt ovat tuoneet globaaleja käytäntöjä myös muiden yhtiöiden käyttöön, myös Suomessa. (Haarala-Nysten, Klyuchnikova & Helenius 2015, 55, 61.)

Itsesäätelyn liikkeellepanevia voimia ovat muun muassa paikalliset tahot, kuten alkuperäisasukkaat ja porotalouden yrittäjät, jotka ovat oikeutettuja korvauksiin. Suuri painoarvo on myös kansainvälisillä järjestöillä. Globaalien toimialakohtaisten standardien käyttöönoton tarve on korostunut myös asiakkaiden vaatimuksista johtuen ja toimii suojana paikallisten negatiivisille asenteille. Ympäristövahinkojen estämisessä toimialan laaja itsesäätely on tärkeä työkalu, joka täydentää lainsäädäntöä, ja se voi myös edistää sosiaalista vastuuta yleisesti. Sopeutuminen paikallisiin olosuhteisiin on korostunut keinona saavuttaa sosiaalinen toimitus. Globaalit standardit ovat kuitenkin vielä vähän käytetty mahdollisuus luoda hedelmällinen perusta sidosryhmäkeskustelulle. (Haarala-Nysten, Klyuchnikova & Helenius 2015, 61–63.)

4 TUTKIMUKSEN KOHTEET

Gasum on vuonna 1994 perustettu, nykyisin Suomen valtion kokonaan omistama, energiayhtiö. Yhtiö tarjoaa maa- ja biokaasua liikenteen, teollisuuden, energiantuotannon ja kotitalouksien käyttöön. Yhtiöllä on käytössään noin 1200 kilometriä pitkä kaasun siirtoverkosto. Nestemäisen maakaasun (LNG) infrastruktuurin rakentumisen myötä yhtiön toiminta laajentuu myös kaasuverkon ulkopuolelle. Tutkimukseni kohdistuu kahteen Gasumin vuonna 2015 päätyneeseen YVA-hankkeeseen, Balticconnector ja Finngulf LNG – LNG-termiinali Inkooseen. Esittelen seuraavissa luvuissa lyhyesti tutkimuksen kohteena olevat kaksi YVA-menettelyä.

YVA-menettelyn kulku on esitetty pääpiirteittäin kuvassa 3. YVA-ohjelma on suunnitelma siitä, miten ympäristövaikutuksia arvioidaan ja YVA-menettelyssä yleisöllä on mahdollisuus antaa mielipiteensä siitä. YVA-selostus taas on asiakirja, jossa tehdyt ympäristöselvitykset ja vaikutusten arvioinnit raportoidaan, ja myös tästä asiakirjasta viranomainen pyytää yleisöltä mielipiteitä.

Kuva 3. YVA-menettelyn kulku pääpiirteittäin.

4.1 Balticconnector

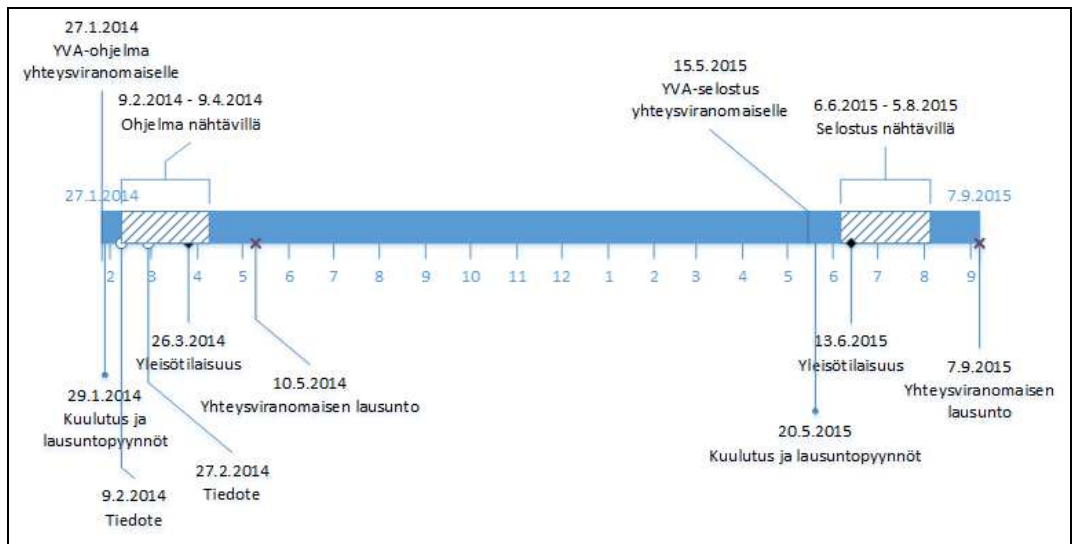
Gasum ja virolainen Elering toteuttivat yhdessä ympäristövaikutusten arviointimenettelyn Suomen ja Viron välille suunnitellusta kaasun siirtoputkesta, nk. Balticconnector. Hankkeen suunniteltu reitti sijoittuu Viron Paldiskin ja Suomessa Inkoon välille. Lisäksi YVA-menettelyssä hankkeelle on esitetty kaksi vaihtoehtoista reittiä Inkoon saaristossa Stora Fagerön molemmin puolin ja molemmissa maissa kaksi vaihtoehtoa putken rantautumiselle maahan. Putkilinjan pituus on yhteensä noin 81 kilometriä ja putken halkaisija noin puoli metriä. Putki asennetaan paikoilleen riippuen merenpohjan laadusta joko laskeamalla merenpohjaan tai kaivamalla. Lisäksi putki suojataan tarvittaessa

ankkureilta ja jäiltä maa- tai kivimassoilla. Syvimmillään putki asennetaan laivaväylien kohdalla noin kahden metrin peitesyvyyteen meren pohjasta. Gasum ei ole mukana hankkeen suunnittelussa enää tällä hetkellä, vaan siitä vastaa valtion omistama ja tarkoitusta varten perustettu Balticconnector Oy.

Hankkeen YVA-menettely tuli vireille Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa (ELY-keskus) 27.1.2014, jolloin sille yhteysviranomaisena toimitettiin hankkeen YVA-ohjelma, ja arviointimenettely päättyi yhteysviranomaisen lausuntoon 7.9.2015. YVA-menettely on toteutettu YVA-lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja yhteysviranomaisen on arvioinut sekä laaditun YVA-ohjelman että -selostuksen täyttävän sille lainsäädännössä asetetut vaatimukset. YVA-menettelyyn sisältyivät kaksi yleisötilaisuutta, molemmat YVA-ohjelman ja -selostuksen valmistumisen jälkeen. Yleisötilaisuuksien lisäksi hankkeeseen kuului laaja YVA-menettelyn seurantar ryhmä, jossa oli mukana paikallisia sidosryhmiä. Yleisötilaisuuksien lisäksi paikalliset ovat saaneet YVA-menettelyn aikana tietoa hankkeesta myös seurantar ryhmän kautta.

Hankkeessa toteutettiin myös valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointi, mutta tutkimuksessa tarkastelen vain hankkeen YVA-menettelyä Suomen lainsäädännön puitteissa.

Hankkeen YVA-konsulttina on toiminut YVA-ohjelmavaiheessa Ramboll Finland Oy ja selostusvaiheessa Pöyry Finland Oy.

Kuva 4. Balticconnector- hankkeen YVA-menettelyn yleinen kulku aikajanalla. YVA-menettelyn keskeisten vaiheiden lisäksi kuvaan on merkitty Gasumin antamat tiedotteet.

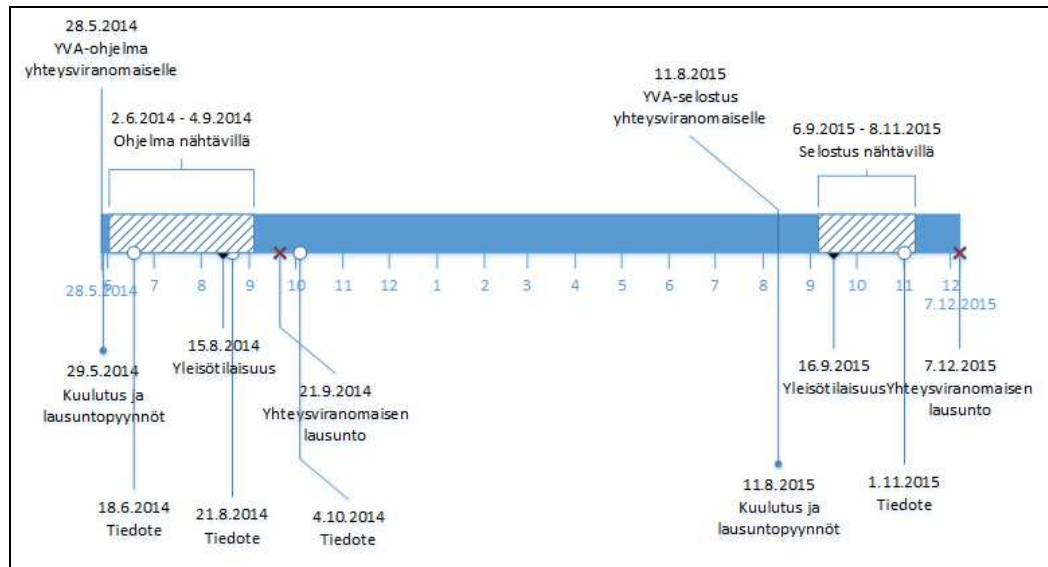
4.2 Finngulf LNG – LNG -terminaali Inkooseen

Gasum suunnitteli pitkään suuren mittakaavan LNG-terminaalin sijoittamista Etelä-Suomeen. Nk. Finngulf LNG-terminaalihankkeesta toteutettiin täysimittainen YVA-menettely jo vuosina 2012-2013, jolloin hankkeen sijaintivaihtoehtoja olivat Porvoo ja Inko. Jo vuonna 2009 Inkoon kunta oli laatinut Gasumin esityksestä kaavan, joka mahdollistaa nestemäisen maakaasun varastoinnin Inkoon sataman läheiselle Fjusön niemen alueelle. Vuosien 2012-2013 YVA-hankkeessa terminaali pyrittiin kuitenkin sijoittamaan Inkoon sataman alueelle Joddbölessä. Alueella on teollista toimintaa, mutta suunnitella useita muitakin hankkeita, mikä johti lopulta siihen, että hankkeessa päätettiin vuonna 2014 käynnistää uusi YVA-menettely LNG-terminaalin sijoittamiseksi kaavaan merkitylle alueelle Fjusössä. Myöhemmin vuonna 2015 ennen YVA-menettelyn päättymistä Gasum ilmoitti, ettei hanke ole liiketaloudellisesti kannattava, eikä se ole mukana hankkeen jatkosuunnittelussa.

LNG-terminaali tarkoittaa merenrantaan rakennettavaa nestemäisen maakaasun eli LNG:n varastoa (yksi tai useampia), joihin satamalaiturin kautta voidaan lastata ulkomailta laivaväylää pitkin tarkoitukseen rakennetuilla LNG-säiliöaluksilla tuotua polttoainetta. Finngulf LNG-terminaaliin Fjusössä tulisi enintään kaksi maanpäällistä varastosäiliötä, LNG:n höyrystyslaitos sekä yhteys maakaasuverkostoon. Yhden maanpäällisen varastosäiliön vetoisuus olisi tässä hankkeessa enintään 165 000 m³. Vaihtoehtoisesti LNG voitaisiin varastoida kelluvassa LNG-varastoaluksessa. Suurten LNG-alusten kulkua varten hanke tulisi edellyttämään mittavia ruoppauksia ja/tai merenpohjan louhintaa rakentamisen aikana.

Finngulf LNG - LNG -terminaali Inkooseen hankkeen YVA-menettely tuli vireille Uudenmaan ELY-keskuksessa 28.5.2014, jolloin viranomaiselle toimitettiin hankkeen YVA-ohjelma, ja arviointimenettely päättyi yhteysviranomaisen lausuntoon 7.12.2015. YVA-menettely on toteutettu YVA-lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja yhteysviranomaisen on arvioinut sekä laaditun YVA-ohjelman että -selostuksen täyttävän sille lainsäädännössä asetetut vaatimukset. YVA-menettelyyn sisältyi kaksi yleisötilaisuutta, molemmat YVA-ohjelman ja -selostuksen valmistumisen jälkeen. Hankkeeseen kuului lisäksi laaja, myös paikallisia sidosryhmiä sisältänyt, ohjausryhmä. Yleisötilaisuuksien lisäksi paikalliset ovat saaneet YVA-menettelyn aikana tietoa hankkeesta myös ohjausryhmän kautta.

Hankkeen YVA-konsulttina toimi Sito Oy. Hankkeesta vuonna 2012-2013 toteutetussa YVA-menettelyssä YVA-ohjelmavaiheessa konsulttina toimi Ramboll Finland Oy ja selostusvaiheessa Pöyry Finland Oy.

Kuva 5. Finngulf LNG-hankkeen YVA-menettelyn yleinen kulku aikajanalla. YVA-menettelyn keskeisten vaiheiden lisäksi kuvaan on merkitty Gasumin antamat tiedotteet.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA –AINEISTO

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen ja analyysini päättelyketju induktiivinen eli aineistolähtöinen. Kyseessä on tapaustutkimus (Case-study), joka kohdistuu kahteen Gasum Oy:n YVA-menettelyyn. Tutkimusmenetelmänä käytän kriittistä diskurssianalyysia, asiantuntijahaastattelua ja kyselyä. Tutkimuksen tavoitteena on saada käsitys siitä, paransiko vuorovaikutus YVA-menettelyjen yhteydessä hankkeiden yleistä hyväksyttävyyttä, millainen vaikutus sillä oli ympäristövaikutusten arvioinnille ja suunnittelulle, ja toisaalta mitä kehitettävää Gasumin YVA-hankkeiden vuorovaikutuksessa olisi, jotta vuorovaikutuksella olisi tässä mielessä parempi vaikuttavuus. Tutkimusaineistona on ympäristövaikutusten arviointiin liittyvä julkinen tekstimateriaali ja tutkimuksen yhteydessä keräämäni haastattelu- ja kyselyaineisto.

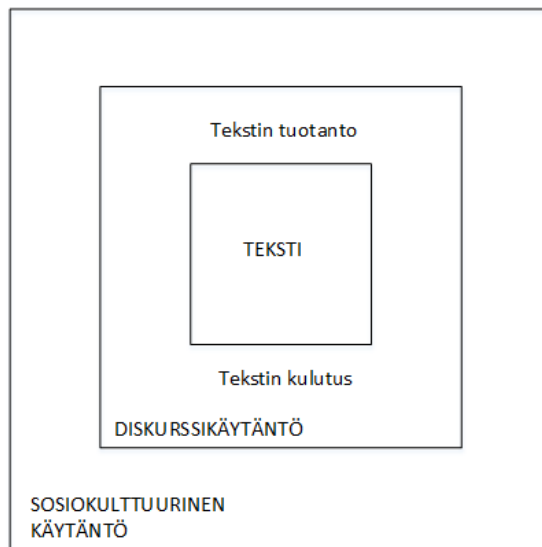
Tutkimussuunnitelman laadin opintojeni alussa loppuvuodesta 2014 alkuvuodesta 2015, jonka jälkeen tutustuin aiheen teoreettiseen viitekehykseen sekä suunnittelin ja toteutin tutkimukseen kuuluvat asiantuntijahaastattelut. Asiantuntijahaastattelut ajoittuivat YVA-selostusten kuulemisvaiheeseen. Jatkoisin tutkimustani YVA-menettelyjen päättymisen jälkeen alkuvuodesta 2016 toteuttaen tutkimukseen kuuluvan kyselyn ja rajaten työn teoriaa ja suunnitelmaa diskurssianalyysin toteuttamistavasta.

5.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Kriittinen diskurssianalyysi (critical discourse analysis, CDA) on diskurssianalyysin muoto, joka pohjautuu tunnetun sosiaalitieteilijä Norman Fairclough'n tulkintaan. Se on yleinen vuorovaikutuksen havainnollistamisen menetelmä. Fairclough'n tulkinnassa diskurssit ovat sosiaalisen todellisuuden ilmentymiä ja sen avulla pyritään tekemään näkyväksi todellisuus, joka näytetään arkielämässä teksteinä, puheena ja kanssakäymisenä, toisin sanoen vuorovaikutuksena. Kriittisyydellä analyysissä tarkoitetaan sen huomioimista, että sosiaaliset käytännöt ja niiden ilmentymät ovat aina yhteydessä seuraussuhteisiin ja niihin sisältyy näkymättömiä ideologioita. Kriittisessä diskurssianalyysissä tarkasteltavat käytännöt ja tarkasteltavan yhteisön kielenkäyttötavat ymmärretään verkostoina, joita Fairclough kuvaa sanalla "order of discourse" eli diskurssijärjestys. (Fairclough 2004, 2-3.)

Kriittinen diskurssianalyysi antaa eväitä analysoida demokraattisen menettelytavan, kuten ympäristövaikutusten arvioinnin ja siihen liittyvän vuorovaikutuksen, merkitystä. Merkityksellä tarkoitan tutkimuksessa sen vaikuttavuutta. Analyysi voi antaa näkökulmia siihen, miten mahdollisia ongelmia vuorovaikutuksessa voisi vähentää ja tässä tapauksessa esimerkiksi yrityksen toimintaa parantaa tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. Diskurssianalyysin tulokset voivat siten konkretisoida esimerkiksi uutena mallina johtamisjärjestelmässä. (Fairclough 2004, 2-3, 202-211.)

Diskurssianalyysiin kuuluu kaksi erillistä analyysin tapaa: viestintätilanteiden analyysi ja diskurssijärjestyksen analyysi. Ne eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan molempia voidaan käyttää. Viestintätilanteiden analyysi keskittyy erittelemään tekstin, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön keskinäisiä suhteita. Viestintätilanne tässä tutkimuksessa on siis YVA-menettelyyn osallistuvien ja hankkeesta vastaavan välinen vuoropuhelu, jossa yhteysviranomainen toimii menettelyssä välillisenä osapuolena. Seuraavassa kuvassa (kuva 6) on havainnollistettu viestintätilanteiden analyysin viitekehystä.

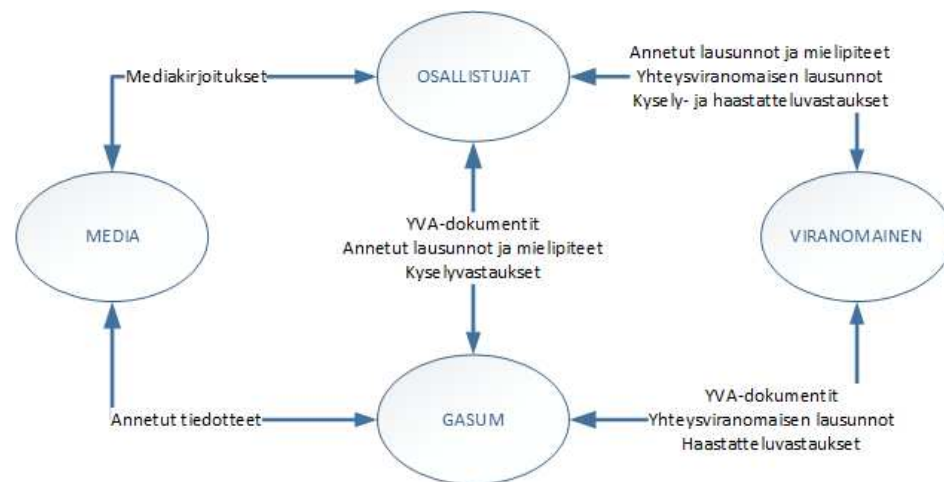
Kuva 6. Kriittisen diskurssianalyysin viitekehys viestintätilanteiden analyysissa. (Fairclough 1997, 82)

Kun on kyse kahden osapuolen välisestä vuoropuhelusta, puhutaan myös keskusteluanalyysista. Keskusteluanalyysissä keskitytään nimenomaan vuorovaikutuksen analysointiin, ja siinä on tarkoituksena eritellä se, miten vuorovaikutus on järjestäytynyt (toteutunut). Keskustelututkimus keskittyy useimmiten vertaisten väliseen keskusteluun, mutta sitä käytetään yhä useammin myös institutionaalisten diskurssityyppien analysoinnissa. (Fairclough 1997, 38-38, 75-78.)

5.1.1 YVA-menettely vuoropuhelun alustana

Ympäristövaikutusten arviointiin on muodostunut tiettyjä lainsäädäntöön perustuvia sosiokulttuurisia käytäntöjä eli tekstin kulutuksen ja tuottamisen tapoja. Tarkastelen tässä tutkimuksessa tähän viitekehykseen sisältyvää vuoropuhelua. Erilaiset diskurssikäytännöt näkyvät YVA-menettelyssä myös tekstien ominaisuuksina, mutta tässä tutkimuksessa esimerkiksi vuorovaikutuksessa käytetyn retoriikan analysoiminen ei ole ensisijaista. Kun tarkastellaan diskurssikäytäntöjen luonnetta, kriittisen diskurssianalyysin kaksi näkökulmaa, viestintätilanteiden analyysi ja diskurssijärjestyksen analyysi, yhdistyvät. Varsinaisesti tutkimuksessa en kuitenkaan analysoi diskurssijärjestyksiä, sillä niitä ympäristövaikutusten arvioinnissa määrittelevät hyvin pitkälle lainsäädäntö ja muodostuneet käytännöt. (Fairclough 1997, 78-82.)

Seuraavassa kuvassa (Kuva 7) on havainnollistettu YVA-menettelyjen yhteydessä tapahtuvaa vuoropuhelua eri osapuolten välillä. Tässä tutkimuksessa keskityn tarkastelemaan Gasumin ja YVA-menettelyihin osallistuneiden välistä keskustelua YVA-menettelyn aikana.

Kuva 7. YVA-menettelyn diskurssit.

YVA-menettelyssä mielipiteet hankkeesta ja YVA-ohjelmasta osoitetaan yhteysviranomaiselle. Yhteysviranomainen antaa saamiensa viranomaislausuntojen, annettujen mielipiteiden sekä oman asiantuntemuksensa pohjalta niin sanotun yhteysviranomaisen lausunnon (ks. myös kuva 3). Yhteysviranomainen kirjoittaa lausuntoonsa yhteenvedon esitetyistä mielipiteistä. Hankkeesta vastaavan tehtävänä on lopuksi laatia yhteysviranomaisen antamaan lausuntoon ja tekemiinsä selvityksiin pohjautuen varsinainen YVA-selostus. Hankkeesta vastaava saa käyttöönsä myös kopiot annetuista lausunnoista ja mielipiteistä.

Tarkastelen analyysissä sitä, miten osallistujat ovat pyrkineet vaikuttamaan ja vaikuttaneet hankkeen suunnitteluun ja ympäristövaikutusten arviointiin YVA-menettelyissä, toisin sanoen millainen vuorovaikutusalusta YVA on ollut osallistujan kannalta näissä hankkeissa. Diskurssianalyysi vastaa tutkimuskysymykseen: Minkälainen vaikutus sillä (osallistumisella) oli ympäristövaikutusten arvioinnin ja suunnittelulle? Tarkastelemalla osallistumisen vaikuttavuutta YVA-menettelyissä, on mahdollista myös pohtia, millainen merkitys sillä on ollut tutkimuksen toisen keskeisen kysymyksen, hyväksyttävyyden kannalta. Diskurssianalyysin aineistoa ovat hankkeista saadut mielipiteet YVA-ohjelma- ja selostusvaiheessa, yhteysviranomaisen lausunnot sekä hankkeiden YVA-selostukset. Kaikki aineisto on julkista tietoa, joka löytyy viranomaisen YVA-hankkeita koskevilta internetsivuilta. YVA-menettelyjen yhteydessä aineisto on ollut saatavissa myös Gasumin internetsivustolta.

5.1.2 Analyysin vaiheet

Diskurssianalyysi jakautuu yleensä kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on tekstuaalinen, jossa käydään lävitse tutkimusaineisto ja tehdään siitä sisällönanalyysi. Tässä vaiheessa luin hankkeiden YVA-ohjelmista yhteysviranomaiselle annetut erilliset mielipiteet ja kirjasin niissä esille tuoduista asi-

oista ylös ne, joihin mielipiteiden antajat toivoivat muutosta joko hankkeen suunnittelun tai ympäristövaikutusten arvioinnin kannalta. Analyysin kannalta tärkeää on huomata, että menetelmän avulla käsiteltiin vain negatiivista palautetta, eikä tulosten käsittely tutkimuksessa anna siten yleistä kuvaa Gasumin hankkeiden saamasta palautteesta. Mielipiteiden analysoinnin jälkeen kävin lävitse yhteysviranomaisen YVA-ohjelmista antamat lausunnot, joihin viranomaisen on laatinut annetuista mielipiteistä yhteenvedon. Tätä osuutta kuvataan tulkinnalliseksi. Yhteenvedon lisäksi keskityin varsinaiseen yhteysviranomaisen lausuntoon ja tarkastelin, mitkä asiat annetuista mielipiteistä näkyivät annetussa lausunnossa, ja mitä niiden osalta hankkeesta vastaavalta edellytettiin. Lopuksi viimeisenä, ottaen huomioon hankkeista annetut mielipiteet ja niiden käsittelyn yhteysviranomaisen lausunnossa, tutustuin hankkeista laadittuihin arviointiselostuksiin ja tarkastelin, miten kirjaamani asiat oli niissä käsitelty. Tämä on tarkastelun niin sanottu kriittinen vaihe. Olen ottanut tarkastelussa huomioon ainoastaan ne asiat, joista on mainintaa annetuissa mielipiteissä. (Pynnönen 2013, 32.)

Analyysin vaiheet lyhyesti:

- 1) Luin annetut mielipiteet ja kirjasin ylös asiat, joihin mielipiteissä otettiin kantaa ja joihin haluttiin muutosta
- 2) Kävin lävitse yhteysviranomaisen antamat lausunnot YVA-ohjelmista ja kirjasin ylös yhteysviranomaisen edellä mainituista asioista tekemät havainnot ja tarkastelin, miten asiat oli huomioitu yhteysviranomaisen varsinaisessa lausunnossa
- 3) Tarkastelin laaditut YVA-selostukset sen osalta, miten mielipiteissä ja yhteysviranomaisen lausunnossa vaaditut asiat oli huomioitu.

Koska YVA-menettelyyn mielipiteensä YVA-ohjelmasta tai -selostuksesta antaa yleensä vain pieni osa osallistuneita, tarkastelin myös konsulttien laatimat muistiot YVA-yleisötilaisuuksista. Näin minulla oli jonkinlainen mahdollisuus, osallistumatta itse kaikkiin tilaisuuksiin, saada käsitys siitä, mistä aihealueista keskustelua on yleisötilaisuuksissa yleisesti käyty. Diskurssianalyysia varten hankkeiden YVA-ohjelmista ja selostuksista annetut ruotsinkieliset mielipiteet käännettiin suomeksi. Käännökset tuotti Käännös-Aazet Oy.

5.2 Asiantuntijahaastattelut

Tutkimuksessani haastattelin toukokuussa 2015 YVA-menettelyistä vastanneita asiantuntijoita ja projektien johdon keskeisiä henkilöitä sekä ympäristövaikutusten arviointityössä mukana olleita konsultteja. Näiden lisäksi haastattelin myös yhteysviranomaisen edustajan, jolla on oma asiantuntijaroolinsa ympäristövaikutusten arviointimenettelyn kulussa. Haastattelussa oli kyse siitä, miten hankkeesta vastaavan ja toisaalta yhteysviranomaisen edustajat ovat mieltäneet vuorovaikutuksen tarpeen, toteuttamistavan sekä siihen johtaneet tapahtumat.

Haastattelujen tavoitteena oli kartoittaa:

- miten vuorovaikutuksen järjestämisestä vastanneet olivat arvioineet vuorovaikutuksen tarpeen ja miten vuorovaikutusmenetelmät oli valittu ja kohdistettu?
- oliko viranomaisen/ konsultin näkemys ollut yhteneväinen hankkeesta vastaavan kanssa?
- miten haastateltavien mielestä vuorovaikutuksessa onnistuttiin? Mitä vaikutuksia sillä oli hankesuunnitelmalle ja millainen on ollut haastateltavien mielestä hankkeen hyväksyttävyyys YVA-menettelyn jälkeen verrattuna tilanteeseen ennen YVA:a?
- tulisiko vuorovaikutuksen huomioonottamista YVA-menettelyssä tai hankesuunnittelussa jotenkin kehittää?

Asiantuntijahaastattelut tukevat tehtyä diskurssianalyysyä ja työn johtopäätöksiä. Koska en itse osallistunut tutkimukseni kohteena olevien YVA-menettelyjen suunnitteluun, asiantuntijahaastattelujen avulla minulla oli mahdollisuus täydentää dokumenttien avulla saatavaa kuvaa YVA-menettelyjen kulusta. Haastateltavien joukossa oli Gasum Oy:stä myös yksi hankkeisiin osallistumaton, jolla on alalta pitkä kokemus. Hänen avullaan pyrin saamaan vahvistusta haastattelujen pohjalta tehtäville johtopäätöksille mahdollisista kehittämistarpeista yhtiössä.

Asiantuntijahaastatteluja tehtiin yhteensä seitsemän. Haastatteluaineistoa oli 6,5 tuntia. Haastatteluaineisto on litteroitu kokonaisuudessaan ja aineiston litteroinnista vastasi yhteiskunnallinen yritys Annanpura Oy. Käytetty haastattelulomake on liitteessä 1.

5.3 Kyselytutkimus

Haastattelujen lisäksi keräsin tutkimustani varten aineistoa suorittamalla internetpohjaisen kyselytutkimuksen (Webropol) YVA-menettelyihin osallistuneille helmikuussa 2016. Kyselytutkimus osoitettiin niille, jotka YVA-menettelyjen YVA-selostusvaiheen yleisötilaisuuksissa antoivat tarkoitusta varten yhteystietonsa. Yleisötilaisuuksista saamieni käsitysten valossa, osoitetietonsa antoivat tutkimuskäyttöön lähes kaikki paikalla olleet. Kysely lähetettiin yhteensä 36 henkilölle, joista 19 vastasivat. Kyselyn vastausprosentti oli siten noin 53 %. Kyselylomake (liite 3) käännettiin myös ruotsin kielelle. Käännöksen tuotti Käännös-Aazet Oy.

Kyselytutkimuksen tarkoituksena oli saada käsitys siitä:

- millainen käsitys osallistuneilla oli Gasumista tai hankkeista ennen YVA-menettelyä?
- saivatko osallistuneet riittävästi tietoa osallistumisen aikana?

- millaiset odotukset heillä oli osallistumisellensa ja toisaalta, millaista toteutunut vuorovaikutus oli osallistujan näkökulmasta?
- miten osallistumista voisi kehittää?

Koska YVA-menettelyjen yhteydessä varsinaisia mielipiteitä saadaan yleensä vain pieneltä osalta osallistuneita, kyselyn avulla oli mahdollisuus saada kattavampi kuva osallistuneiden suhtautumisesta hankkeeseen ja toteutettuun vuoropuheluun. YVA-selostusvaiheessa osallistuneet valittiin tutkimuksen kohderyhmäksi, koska he osallistuivat koko YVA-menettelyyn, sen sijaan että olisivat osallistuneet vain YVA-ohjelmavaiheen tilaisuuksiin. Negatiivinen puoli kohderyhmän valinnassa on se, että osallistujia selostusvaiheessa oli lähes puolet vähemmän kuin YVA-ohjelmavaiheessa ja näin ollen kyselyn vastausmäärä on pienempi kuin jos kyselyn olisi suorittanut aiemmin. Osa YVA-menettelyihin osallistuneista on lisäksi osallistunut molempiin YVA-menettelyihin ja he ovat vastanneet kyselyyn molempien hankkeiden osalta yhteisesti. Osallistujamäärä oli kuitenkin arvioni mukaan YVA-menettelyjen keskitasoa. Kohderyhmän valintaa puoltaa lisäksi se, että osallistuneet ovat nimenomaan panostaneet omaan osallistumiseensa ja haluan tutkimuksessani vastauksen siihen, miten vuorovaikutuksessa on onnistuttu. Mikäli kuitenkin joku henkilö on kokenut osallistumisen YVA-selostusvaiheessa turhaksi, minulla ei ole ollut mahdollista saada käyttööni tietoa niiltä, jotka eivät ole osallistuneet toisessa vaiheessa. Tämä on kyselyni heikkous, enkä siksi voi tehdä päätelmiä kyselyvastausten perusteella siitä, miksi YVA-menettelyjen aikaiseen vuoropuheluun ei ole osallistuttu.

Kyselyn tarkoitus on myös tukea diskurssianalyysin avulla tehtäviä tulkintoja. Diskurssianalyysiä varten olisi ollut mahdollista valita yhdeksi tutkimusmenetelmäksi myös havainnointi YVA-yleisötilaisuuksissa. Tämä oli kuitenkin ajallisesti mahdotonta, ja näin ollen päätin pitäytyä diskurssianalyysissäni jo valmiiksi dokumentoidussa aineistossa ja käytän laadittuja yleisötilaisuuksien muistioita apuvälineenä käydyn vuoropuhelun tulkinnessa.

6 TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI

6.1 Vuoropuhelu Balticconnector –hankkeessa

6.1.1 Mielipiteet YVA-ohjelmasta

Yhteysviranomainen sai Balticconnector –hankkeen YVA-ohjelmasta neljä erillistä mielipidettä yksittäisiltä kansalaisilta, kiinteistönomistajilta tai yhdistyksiltä. Mielipiteissä esitettiin kritiikkiä YVA-ohjelmassa esitettyjä hankkeen sijaintivaihtoehtoja kohtaan ja korostettiin Inkoon saariston maisema- ja meriekosysteemin arvoja, rantautumisalueiden maisemaan, luontoon ja kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja sekä vaikutuksia näihin. Yhdessä mielipiteessä

lisäksi esitettiin, että kaasuputken rantautumispaikka voisi sijaita YVA-ohjelmassa esitetystä poiketen lännempänä jo käytössä olevan teollisuusalueen tuntumassa. (Uudenmaan ELY-keskus 2014a.)

Uudenmaan ELY-keskus antoi 7.5.2014 Balticconnector- hankkeen YVA-ohjelmasta lausunnon. Se sisältää yhteenvedon esitetystä lausunnoista ja mielipiteistä. Yhteysviranomaisen nostaa mielipiteistä esille, että Balticconnector –hankkeelta tulisi vaatia yhtä laajaa YVA-ohjelmaa ja seurantasuunnitelmaa kuin Itämeren Nord Stream –kaasuputkihankkeelta. Lisäksi tulisi pohtia In-koon Natura-alueen itäpuolelta menevää vaihtoehtoa tai perustella miksi sitä ei huomioida. Yhteysviranomaisen nostaa mielipiteistä myös esille, että vaihtoehto VE2 edellyttäisi vähemmän ruoppauksia ja meren pohjan louhintaa, ja että alueeseen kohdistuvien samanaikaisten hankkeiden yhteensopivuutta ja yhteensovittamisen tarkoituksenmukaisuutta tulisi vakavasti harkita ensisijaisesti luonnon, mutta myös kuntatalouden ja yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulmasta. Lisäksi hankkeessa olisi valittava luontoa vähiten haavoittava, pilaava ja käytön aikana kuormittava vaihtoehto. Mielipiteissä todetaan myös, että selvitykseen olisi hyvä saada mukaan vertailutietoja toisista vastaavanlaisista kaasuputkihankkeista, ja tarvittavan kiviaineksen määrän lisäksi pitäisi selvittää, mistä se otettaisiin ja mitä vaikutuksia sen kuljettaminen aiheuttaisi. Lisäksi yhteysviranomaisen on huomionnut mielipiteessä esitetyn mukaisesti, että yhteisvaikutusten arvioinnissa tulee huomioida myös Rudus Oy:n YVA-hanke ja Joddbölen mahdolliset ratajärjestelyt. (Uudenmaan ELY-keskus 2014c, 11-13.)

Yhteysviranomaisen kirjoittaa yhteenvedossa, että selvitykset putken vaikutuksista meren pohjaan ja ympäröiville rannoille täytyy tehdä huomattavasti yksityiskohtaisemmin kuin YVA-ohjelmassa oli esitetty. Yhteysviranomaisen toistaa mielipiteissä esitetyn kritiikin putken rantautumispaikkaa kohtaan, saaristolouonnolle olisi haitallista tuhota uusi paikka Fjusössä. Mielipiteissä on vaadittu myös niin sanotun Natura-arvioinnin laajentamista koskemaan In-koon saaristoa, huomioiden kohteen eheys. Lisäksi putken linjaus on tehtävä muun muassa maiseman kannalta arvokkaat alueet kiertäen ja säästäen. (Uudenmaan ELY-keskus 2014c, 11-13.)

6.1.2 Yhteysviranomaisen lausunto YVA-ohjelmasta

Varsinaisessa lausunnossaan YVA-ohjelmasta yhteysviranomaisen edellyttää, että arviointiselostuksessa esitetään useampia reitti- ja putken rantautumisvaihtoehtoja, ja aiemmin selvitetty reittivaihtoehdot käydään läpi. Mielipiteissä oli esitetty mukaan arviointiin rantautumispaikkaa, joka olisi esitettyä lännempänä. (Uudenmaan ELY-keskus 2014c, 13-14.)

Yhteysviranomaisen korostaa lausunnossaan putkireitin optimoinnin tärkeyttä, jotta muun muassa meren pohjaa on tarve muuttaa mahdollisimman vähän. Merenpohjan muokkaustoimenpiteisiin oli otettu useassa mielipiteessä kantaa.

Lisäksi yhteysviranomaisen toteaa, että eri työmenetelmien vaikutukset tulee arvioida ja toimenpiteiden kielteiset vaikutukset minimoida. Mielenpitoissa muun muassa todettiin, että linjaus on tehtävä arvokkaat alueet kiertyäen ja säästään, ja on valittava vaihtoehto, jolla on vähiten vaikutuksia. (Uudenmaan ELY-keskus 2014c, 14-15.)

Muita lausunnossa huomioituja seikkoja olivat seuraavat (Uudenmaan ELY-keskus 2014c, 13-20.):

- Rantautumispaikka ei ole nykyisen asemakaavan mukainen: Yhteysviranomaisen toteaa, että asemakaavan muutostarve tulee selvittää.
- Natura-arvioinnin laatiminen Inkoon saaristolle: Yhteysviranomaisen toteaa, että Natura-alueen suojeluperusteet liittyvät ennen kaikkea alueen linnustolliseen arvoon. Se edellyttää, että alueella tulee tehdä muu-
tolla levähtävän linnuston selvitys.
- Arviointiselostuksessa tulee selvittää hankkeen ja alueen kiviainesvarojen käytön yhteensovittamista ja hankkeiden yhteisvaikutukset: Yhteysviranomaisen toistaa tämän lausunnossaan.
- Mielenpitoissa todettiin, että yhteisvaikutukset tulee arvioida huomioiden myös Ruduksen YVA ja Joddbölen mahdolliset ratajärjestelyt: Yhteysviranomaisen toteaa lausunnossaan, että YVA-ohjelmassa ei ole huomioitu kaikkia Joddbölen alueen hankkeita. Mielenpitoissa mainittujen lisäksi vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida Fortumin voimalaitoksen alasajo ja Inkoon sataman laajennus.

Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piirin antamassa mielenpitoessa tuotiin esille maa-alueella sijaitseva Oxhagenin metsäalue ja sen arvo maakunnallisesti arvokkaana luontoalueena sekä vaadittiin hankkeelta yhtä laajaa seuranta kuin Nord Stream –kaasuputkihankkeelta (Uudenmaan ELY-keskus 2014a.). Yhteysviranomaisen ei ottanut näihin kantaa lausunnossaan. Kuitenkin, huolimatta siitä, mitä mielenpitoissa oli tuotu esille, yhteysviranomaisen on käsitellyt kansalaisille ja yhteiskunnalle tärkeitä kysymyksiä myös viran puolesta. Näitä olivat muun muassa meluvaikutukset, turvallisuuskysymykset ja vaikutukset talousvesikäyttöihin. (Uudenmaan ELY-keskus 2014c, 13-20.)

Yhteysviranomaisen on todennut lausunnossa, että osallistumisjärjestelyt (YVA-menettelyssä) on esitetty YVA-ohjelmassa selkeästi. (Uudenmaan ELY-keskus 2014c, 20.)

6.1.3 Mielenpitojen huomioiminen ja yhteysviranomaisen lausunto

Yhteysviranomaisen lausunnon huomioiminen on käsitelty konsultin laatimassa ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa erikseen (YVA-selostuksen taulukko 2-1). Arviointiselostukseen oli kuvattu aiemmin tarkasteltujen reittivaihtoehtojen vertailua ja karsintaa, eli sitä miten lopulta on päädytty nyt arvioituun putkilinjaukseen. Erillisissä luvuissa oli käsitelty vaihto-

ehtoja ja lisäksi sitä, mitä muutoksia niihin oli tehty YVA-ohjelmavaiheen jälkeen. Yhteysviranomainen oli edellyttänyt useampien rantautumisvaihtoehtojen tarkastelua. Sen osalta selostuksessa todetaan, että arviointiselostuksessa tarkastellaan koko putkireitin lisäksi kahta eri reittivaihtoehtoa (Stora Fagerön ympäri) ja kahta eri rantautumisvaihtoehtoa, joista toinen RK1 ja sen mukainen putkilinjaus maalla lisättiin yhteysviranomaisen esityksestä. (Gasum 2015a, 25-27, 31-21, 38.)

Arviointiselostuksessa on kuvattu alustavat arviot merenpohjan muokkauksen tarpeista. YVA-selostuksen mukaan arviot ovat niin sanotusti konservatiivisia ja muokkausten tarve todennäköisesti vähenee, kun reittiä optimoidaan jatko-suunnittelussa. Arviointiselostuksessa on myös kuvattu periaatteita, joiden mukaan reitin optimointia voidaan tehdä. (Gasum 2015a, 38, 49-54.)

Inkoon saariston alueella oli tehty linnustoselvitys, joka on sisältänyt muutolla levähtävän linnuston Natura-alueella, ja selvitys oli huomioitu arvioinnissa. (Gasum 2015a, 38, 75.)

Arviointiselostus sisältää arvion yhteisvaikutuksista muiden hankkeiden kanssa ja siinä on huomioitu selostuksen mukaan ne hankkeet, joiden kanssa yhteisvaikutuksia voi olla. Arvioinnissa oli huomioitu mielipiteissä esille tuotu Rudus Oy:n toiminta ja suunnitelmat alueelle. Kiviainesvarojen käytön suhteen YVA-selostuksessa todetaan, että YVA-menettelyn aikana ei vielä ole tiedossa, mistä kiviaines tuodaan. Logistiikka on kuitenkin tarkoitettu suunnitella niin, että kuljetusmatkat ovat mahdollisimman lyhyitä. (Gasum 2015a, 38, 64, 256-259.)

Yhteysviranomaiselle saapui laaditusta YVA-selostuksesta mielipiteitä viisi kappaletta. Mielipiteissä epäiltiin tehtyjä vaikutusten arviointeja ja esitettiin, että putkilinja ja kompressoriasema voitaisiin siirtää edelleen lännemmäs Joddböleen. Mielipiteiden mukaan hankkeen kokonaisvaikutuksia ei oltu arvioitu riittävästi. Useassa mielipiteessä vaadittiin myös tietoja normaalisti lupavaiheissa laadittavista tarkemmista tarkkailu- ja seurantaohjelmista. Tarkastelluista vaihtoehtoista Fjusön rantautumispaikkaa pidettiin kuitenkin kahdesta tarkastellusta parempana, sen sijaan Stora Fagerön pohjois- ja eteläpuolisista reittivaihtoehtoista oltiin kahta mieltä. (Uudenmaan ELY-keskus 2015a.)

YVA-menettely päättyi 7.9.2015, kun yhteysviranomainen antoi lausunnon laaditusta YVA-selostuksesta. Lausunnon mukaan yhteysviranomainen toteaa, että hankkeesta on esitetty riittävästi eri vaihtoehtoja. Lisäksi vaikutusten arviointiin otettiin mukaan uutena vaihtoehtona asemakaavan mukainen putken rantautumisvaihtoehto. Yhteysviranomainen toteaa, että toinen rantautumisvaihtoehto edellyttää toteutuessaan todennäköisesti asemakaavan muutosta. Lausunnon mukaan hankkeen vesistövaikutukset on arvioitu asianmukaisesti. Kuitenkin epätarkkuutta aiheuttaa se, että työmenetelmät eivät ole vielä täysin selvät. Sen vuoksi hankkeen lupavaiheita varten vaikutusten arviointia on tältä osin täydennettävä. (Uudenmaan ELY-keskus 2015c, 16.)

Lausunnossa myös todetaan, että hankkeen luontovaikutuksia on arvioitu riittävästi, eikä erillistä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviointia tarvita. Yhteysviranomaisen kuitenkin korostaa, että eläimistölle (mm. linnustolle) aiheutuvien haitallisten vaikutusten tehokkaaseen lieventämiseen tulee kiinnittää huomiota. Tätä asiaa oli korostettu myös annetussa mielipiteessä. (Uudenmaan ELY-keskus 2015c, 16.)

Merenpohjaan laskettavan kiviaineksen osalta yhteysviranomaisen toteaa lausunnossaan, että kuljetusmatkoja tulee minimoida käyttämällä merikuljetuksia mahdollisimman paljon. Yhteysviranomaisen mukaan selostuksessa on riittävästi kuvattu ja arvioitu yhteisvaikutuksia mainittujen hankkeiden kanssa. Mielipiteissä oli arvioitu toisin. Tässä kohdin huomioitava on kuitenkin se, minkä verran tietoa esimerkiksi alueelle suunnitelluista muista hankkeista on ollut saatavilla ja kuinka sitä on voitu arvioida. (Uudenmaan ELY-keskus 2015c, 19.)

Yhteysviranomaisen lausunnossa todetaan, että putken rakentamisen aikainen melu, vesiliikenne ja vesien samentuminen voivat aiheuttaa väliaikaista häiriötä lähialueen asukkaille. Hankkeen keskeisimmät haitalliset vaikutukset kohdistuvat merenpohjaan, veden laatuun ja luontoon. Merkittävimmät haitalliset vaikutukset aiheutuvat kuitenkin rakentamisen aikana ja ovat myös kestoltaan rajattuja. (Uudenmaan ELY-keskus 2015c, 16-17, 19.)

6.2 Vuoropuhelu LNG –terminaalihankkeessa

6.2.1 Mielipiteet YVA-ohjelmasta

Yhteysviranomaiselle tuli Inkoon LNG-terminaalihankkeen YVA-ohjelmasta 14 erillistä mielipidettä yksittäisiltä kansalaisilta, kiinteistönomistajilta tai yhdistyksiltä. Monet mielipiteiden antajista pitävät LNG-terminaalihanketta tarpeellisena ja toivottavat hankkeen tervetulleeksi Inkoon kuntaan, mutta vastustavat sen sijoittamista YVA-ohjelmassa esitettyyn paikkaan Fjusön niemellä. Mielipiteistä käy ilmi, että monet ovat närkästyneitä suunnitelmien muuttamisesta ja terminaalin siirtymisestä nyt tutkitulle paikalle ja vaativat hankkeen siirtämistä aiemmin tutkitulle paikalle Joddböleen. Muutamassa mielipiteessä kritisoidaan myös muutoksesta tiedottamista ja annettuja perusteluja. (Uudenmaan ELY-keskus 2014b.)

Mielipiteiden antajat ovat huolissaan Inkoon sisäsaariston maisema- ja luontoarvojen säilymisestä, ja tässä yhteydessä mainitaan Gasumin yleisötilaisuudessa esittämät havainnekuvat +63 metriä merenpinnan yläpuolelle kohoavista LNG-säiliöistä. Mielipiteissä pyydetään huomioimaan hankkeen vaikutukset luonnonympäristöön, merialueisiin sekä alueen vakituisiin ja kesäasukkaihin. Monia huolestuttaa maisemavaikutusten ohella mahdollinen melu- tai

muu häiriö alueelta. Mielipiteiden antajat ovat huolissaan myös hankkeen aiheuttamista ilmapäästöistä ja riskeistä alueen turvallisuudelle, huomioiden lisääntyvä liikenne, ulkopuoliset riskit, esimerkiksi terrori tai sabotaasi, ja suuret LNG-varastosäiliöt. Ympäristövaikutukset on palautteen mukaan arvioitava myös huomioiden muut alueella toimivat ja alueelle suunnitellut hankkeet. (Uudenmaan ELY-keskus 2014b.)

Uudenmaan ELY-keskus antoi 18.9.2014 Inkoon LNG-terminaalihankkeen YVA-ohjelmasta lausunnon. Se sisältää yhteenvedon esitetystä lausunnoista ja mielipiteistä. Yhteysviranomaisen tuo yhteenvedossa esille, että mielipiteissä vastustettiin hankkeen sijoittamista Fjusön niemelle. Mielipiteissä ihmeteltiin, miten paikka olisi nyt vähemmän ahdas ja meriliikenteen turvallisuuden kannalta parempi. Mielipiteiden mukaan voimassa oleva kaava ei ole riittävä peruste hankkeen sijoituspaikan valinnalle. Hankkeen erilaisia päävaihtoehtoja pidettiin kuitenkin arvioinnin kannalta hyvänä asiana. Terminaalien rakentaminen ainutlaatuisen saaristoon ei ole kuitenkaan suotavaa. Mielipiteissä todetaan, että terminaalien tulisi sijaita suunniteltua lännempänä, missä ympäristö on jo käsiteltyä eikä se olisi yhtä näkyvällä paikalla. Lisäksi aiemmin esillä olleita vaihtoehtoja kannattaisi kehittää ja tarkastella mahdollisia yhdistelmäratkaisuja. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 11-14.)

Mielipiteiden yhteenvedossa yhteysviranomaisen tuo esille, että ruoppausten ja vedenalaisen louhinnan tarpeita ei ole perusteltu, ja myös laiturin rakentamisen ja vesistöäyttyöjen vaikutukset puuttuvat. Mielipiteissä todetaan, että Fjusön niemeltä ei ole tehty luontokartoituksia ja sen osalta on tehtävä luontoselvitys, joka kattaa sekä maa- että vesialueen kasvillisuuden ja eläimistön. Lisäksi yhteysviranomaisen huomio mielipiteiden osalta, että rakentamisen jälkeiset viimeistely- ja maisemointityöt ovat jääneet YVA-ohjelmassa epäselviksi. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 11-14.)

Yhteysviranomaisen toistaa yhteenvedossaan mielipiteissä esitetyn kritiikin melua ja vastaavia vaikutuksia kohtaan. Hankkeen sijainti on epäedullinen asukkaiden näkökulmasta ja haittojen vähentämiseen olisi kiinnitettävä huomiota. Yhteysviranomaisen tuo myös esille mielipiteissä esitetyn toiveen sähkökäyttöisistä kaasun kompressoriyksiköistä. Yhteysviranomaisen lisäksi huomio mielipiteissä esitetystä, että terminaalien rakentamisen aikaisten teiden tarve on jäänyt epäselväksi. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 11-14.)

Erillisenä kohtanaan mielipiteiden yhteenvedossa yhteysviranomaisen tuo esille huolet terminaalien ja sen toiminnan turvallisuudesta. Mielipiteissä toivottiin erittäin tarkkoja riskianalyyskejä ja varoimenpiteitä. Lisäksi turvallisuusnäkökohtiin perustuen terminaalit tulisi sijoittaa mahdollisimman kauas asutuksesta. Turvallisuusasiat, kuten maanpuolustus ja terrorismi on tuotu tässä yhteydessä esille. Edellä mainittujen asioiden lisäksi yhteysviranomaisen on nostanut lausuntoonsa mielipiteissä esitetyn kritiikin YVA-ohjelmassa esitettyjä kookkaita varastosäiliöitä ja niiden sijoittamista kohtaan. Yhteysviranomaisen kirjoittaakin terminaalien sijainnin olevan keskeinen kysymys Inkool-

le. Mielenpitoissa kysyttiin, voisiko vaikutuksia vähentää maisemoinnilla? (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 11-14.)

Yhteysviranomaisen mukaan hankkeiden mahdolliset riskit yhdessä muiden toimijoiden kanssa huolettavat asukkaita. Mielenpitoissa todetaan, että YVA-ohjelmasta ei käy ilmi, miten yhteisvaikutuksia arvioidaan. Mielenpitojen antajat toivovat hankkeesta myös ennakoivaa ja avointa tiedottamista. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 11-14.)

6.2.2 Yhteysviranomaisen lausunto YVA-ohjelmasta

Varsinaisessa lausunnossaan YVA-ohjelmasta yhteysviranomaisen toteaa, että saadun palautteen perusteella hankkeen sijaintipaikkavaihtoehdot edellyttävät tarkennuksia ja lisäyksiä. Yhteysviranomaisen mukaan aiemmin tutkittu Joddbölen sijaintivaihtoehto on otettava arviointiin mukaan omana vaihtoehtonaan, ja Fjusön niemelle on esitettävä maiseman kannalta vähemmän haitallinen varastosäiliöiden sijainti- ja kokovaihtoehto. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 15.)

Vedenalaisen louhinnan tarpeita ei mielenpitojen mukaan riittävästi perusteltu YVA-ohjelmassa. Yhteysviranomaisen pitääkin lausunnossaan tarpeellisena, että merenalaisen louhinnan vaikutuksia ympäristölle tarkennetaan selostuksessa. Lisäksi putken rakentamisen jälkeiset viimeistely- ja maisemointityöt tulee kuvata tarkemmin, mitä myös mielenpitoissa vaadittiin. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 17.)

Mielenpitojen antajat olivat huolissaan hankkeen aiheuttamasta melusta tai muusta häiriöstä. Melun osalta yhteysviranomaisen edellytti lausunnossaan, että arvioinnissa huomioidaan toiminnan kokonaismelu, LNG-aluksen laituruissa olon aikaiset melutasot, keskiäänitaso eri aikoina, melun enimmäistasot ja arvio meluisten tapahtumien määrästä. Melua tulisi selvittää alusliikenteen vuoksi aina Stora Fageröltä saakka. Lisäksi tulisi esittää arvio laskentaan kuulumattomista odottamattomista melutapahtumista, kuten kolahduksista, jotka saattavat olla lähialueen asukkaiden kannalta häiritseviä. Lisäksi on tarkasteltava vedenalaista melua. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 18.)

Edellä mainittujen lisäksi yhteysviranomaisen edellytti seuraavaa (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 18, 20.):

- Laitoksen suunnittelussa ja meluntorjunnassa tulee huomioida parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaate.
- Ilmanlaatuvaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon myös maantieliikenteen aiheuttamat päästöt.
- YVA-selostuksessa on huomioitava käytettävän tieverkon kestävyys ja turvallisuus, mihin myös mielenpitoissa oli kiinnitetty huomiota.

Yhteysviranomaisen saamista palautteissa tuotiin esille, ettei YVA-ohjelmassa esitettyjen korkeiden säiliöiden sijoittaminen maisemallisesti arvokkaalle alueelle vastaa asemakaavan alkuperäistä tarkoitusta. Yhteysviranomaisen toteama lausunnossa, että Fjusön sijaitessa maisemallisesti keskeisellä paikalla, toiminta on häiritsevämpää kuin aiemmin esitetyissä vaihtoehdoissa, minkä vuoksi lähi- että kaukomaisemassa näkyvien maisemavaikutusten arviointi ja vaikutusten lieventämistoimenpiteet ovat tärkeitä. Muun muassa oikeanlaisten havainnekuvien tärkeyttä korostettiin annetuissa mielipiteissä. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 19-20.)

Koska YVA-ohjelmasta saadussa palautteessa tuotiin esiin voimakas huoli hankkeen turvallisuutta kohtaan, yhteysviranomaisen on katsottu lausunnossa, että toiminnan riskit ja turvallisuusnäkökohdat on arvioitava YVA-vaihe huomioiden mahdollisimman laajasti. Myös riskien arviointimenetelmät ja ehkäiseminen on kuvattava tarkasti. Yhteysviranomaisen edellyttää, että YVA-selostuksessa kuvataan suoja-alueiden rajat, ja mitä ne merkitsevät muun muassa maankäytölle. Lisäksi edellytetään yhteenvetoa hankkeiden yhteisvaikutuksista ja yhteisvaikutusten merkittävydestä. Yhteysviranomaisen mukaan arvioinnissa on tarkasteltava myös muiden toimintojen (yhteisvaikutukset) aiheuttamia riskejä ja reunaehtoja toiminnalle. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 20-21.)

Yhteysviranomaisen on todennut lausunnossa, että osallistumisjärjestelyt (YVA-menettelyssä) on esitetty YVA-ohjelmassa selkeästi. (Uudenmaan ELY-keskus 2014d, 22.)

6.2.3 Mielipiteiden huomioiminen ja yhteysviranomaisen lausunto

Yhteysviranomaisen lausunnon huomioiminen on käsitelty konsultin laatimassa ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa erikseen (YVA-selostuksen taulukko 1). Hankkeen sijaintipaikkavaihtoehtoja oli tarkennettu. Hankevaihtoehtoon 1, joka oli terminaali Fjusön niemelle, lisättiin saadun palautteen perusteella YVA-ohjelmavaiheen jälkeen kolme alavaihtoehtoa (eri kokoiset varastosäiliöt). Lisäksi YVA-ohjelmavaiheen jälkeen karsittiin kelluvan varastoterminaalin vaihtoehdoista kaakkoinen vaihtoehto pois, mikä myös mielipiteissä arvioitiin huonommaksi vaihtoehdoksi. Yhteysviranomaisen edellyttämää Joddbölen sijaintivaihtoehtoa ei otettu mukaan arviointiin, sillä siitä on jo kerran tehty YVA, mutta vaihtoehtoa on tarkasteltu selostuksessa vaihtoehtojen vertailussa ja toteutuskelpoisuuden arvioinnissa. (Gasum 2015b, 29, 50-51, 195-204.)

YVA-selostukseen oli tarkennettu merenalaisten louhintojen vaikutuksia mielipiteen mukaisesti. Myös viimeistely- ja maisemointitöitä vaadittiin tarkemmin kuvattavaksi. Konsultin laatimassa YVA-selostuksen taulukossa 1 ei ole kerrottu, miten viimeistelyä ja maisemointia koskeva vaatimus on huomioitu,

mutta asiaa käsitellään kuitenkin useassa kohdassa YVA-selostusta. (Gasum 2015b, 29, 40-41, 133.)

Yhteysviranomaisen edellytti lausunnossaan monia asioita tarkasteltavaksi melun osalta. YVA-selostuksen taulukossa 1 luki, että ”meluvaikutuksia on käsitelty luvuissa 0 ja 0 ja haitallisten vaikutusten lieventämistoimia luvussa 7.9.7.” YVA-selostuksessa on paikoitellen pieniä kirjoitusvirheitä. Melua oli kuitenkin käsitelty YVA-selostuksessa hankkeen eri vaiheet ja myös yhteisvaikutukset huomioiden. Myös vedenalainen melu ja sen vaikutukset oli huomioitu. Meluvaikutusten osalta selvityksen tarkkuudessa ei kuitenkaan päästy viranomaisen edellyttämälle tasolle YVA-menettelyn yhteydessä. Mielipiteissä vaaditun mukaisesti arvioinnissa oli huomioitu maantieliikenteen ilmanlaatuvaikutukset ja ilmastovaikutukset. Lisäksi tiestön kestävyyttä ja maantieliikenteen vaikutuksia liikenneturvallisuuteen terminaalin lähialueilla oli käsitelty. (Gasum 2015b, 29, 162-168, 156-161.)

Yhteysviranomaisen piti Fjusön keskeisen sijainnin vuoksi lähi- ja kaukomaiseman vaikutusten arviointia ja vaikutusten lieventämistoimia tärkeinä. Maisemavaikutuksia on arvioitu selostuksessa monipuolisesti, sekä lähi- että kaukomaiseman kannalta, ja selostus sisälsi myös mielipiteissä vaadittuja havainnekuvia eri vaihtoehtoista ihmisen perspektiivistä katsottuna. (Gasum 2015b, 29, 79-86.)

Hankkeen turvallisuusnäkökohtien tarkasteluun oli kiinnitetty huomiota. Turvallisuuteen liittyvät perustiedot olivat YVA-selostuksen mukaan pääosin peräisin aiemmin laaditusta YVA-selostuksesta Joddbölen alueella. Lisäksi vaadittuja onnettomuus- ja poikkeustilanteiden vaikutuksia oli käsitelty erillisessä luvussa. Turvallisuusnäkökohtien tarkastelu YVA-selostuksessa perustui riskinarvioihin, joita oli laadittu sekä aikaisemman että tämän YVA-menettelyn yhteydessä. Tarkasteluihin oli käytetty monipuolista asiantuntemusta, niihin sisältyi hankkeen eri toiminnot, ja vaikutusten arvioinnissa oli huomioitu eri riskien todennäköisyys, vaikutusten vakavuus ja laajuus sekä mahdolliset yhteisvaikutukset. Arviointiin sisältyi seurausanalyysit kehittyneellä 3D-mallilla. Yhteysviranomaisen edellytti lausunnossaan myös suoja-alueiden ja niiden osalta mahdollisten maankäyttövaikutusten tarkastelua. YVA-selostuksessa todetaan, että terminaalin ollessa niin sanotun Seveso – direktiivin tarkoittama suuronnettomuusvaaraa aiheuttava laitos, nk. konsultointiväyhykkeen tulee laatimaan Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Vaadittuja suoja-alueiden maankäyttöön liittyviä vaikutuksia oli arvioitu yleisellä tasolla. (Gasum 2015b, 29, 70-71, 181-190.)

Hankkeen yhteisvaikutuksia muiden hankkeiden kanssa käsitellään YVA-selostuksessa jokaisen ympäristövaikutustyyppin osalta erillisissä luvuissa. Se, oliko tarkastelussa huomioitu riskejä tai laadittu yhteenvetoa vaatimusten mukaisesti, ei ilmennyt tarkastellusta taulukosta (taulukko yhteysviranomaisen YVA-ohjelmasta antamaan lausuntoon vastaaminen). Kuitenkin, ainakin liikennevaikutusten osalta, arvioinnissa on huomioitu mahdolliset tekijät eri

toimintojen vaikutusten johdosta. Melun osalta selostuksessa on ensivaikutelmalta ristiriitaisia tietoja, toisaalta todetaan, ettei yhteismeluvaikutuksia ole ja toisaalta, että vaikutukset ovat Rudus Oy suunnitteleman hankkeen maksimituotantovaiheen vaikutukset huomioiden kohtalaisen kielteiset. Yhteisvaikutuksia ei ole käsitelty vaihtoehtojen vertailussa erikseen. (Gasum 2015b, 6-8, 29, 155, 195-204.)

Yhteysviranomaiselle saapui laaditusta YVA-selostuksesta mielipiteitä seitsemän kappaletta. Mielipiteissä esitettiin hankkeen sijoittamista Joddbölen alueelle sekä lueteltiin haittoja ja riskejä, joita rakentamisesta ja terminaalin toiminnasta Fjusön alueella voi aiheutua. Mielipiteiden antajat olivat edelleen huolissaan maiseman tuhoutumisesta ja pitivät sekä yhteisvaikutusten arviointia, että riskien arviointia puutteellisina. Esimerkiksi yhteismelun osalta todettiin, ettei sen muodostumista ole tarkemmin määritelty. Terminaalille vaadittiin asemakaavaa Joddböleen. Ympäristöön kohdistuvien vaikutusten ohella mielipiteistä ilmeni huoli edelleen hankkeen vaikutuksista alueen vakituisiin ja erityisesti kesäasukkaihin. (Uudenmaan ELY-keskus 2015b.)

YVA-menettely päättyi 7.12.2015, kun yhteysviranomainen antoi lausunnon laaditusta YVA-selostuksesta. Yhteysviranomainen toteaa lausunnossa, että hanke on kuvattu YVA-selostuksessa YVA-vaiheeseen nähden riittävällä tarkkuudella. Lisäksi on esitetty riittävästi erilaisia ja ympäristön kannalta vähemmän haitallisia vaihtoehtoja. Yhteysviranomainen oli YVA-ohjelmasta antamassaan lausunnossa edellyttänyt, että aiemmin tutkittu Joddbölen vaihtoehto otetaan omaksi vaihtoehdokseen tarkasteluun. Hankkeesta vastaavan ja yhteysviranomaisen välisissä neuvotteluissa päädyttiin lausunnon mukaan kuitenkin siihen, että on riittävä ottaa se mukaan vain vaihtoehtojen vertailussa ja toteutuskelpoisuuden arvioinnissa. YVA-selostuksessa tarkasteltavat hankevaihtoehdot olivat myös muuttuneet. Vaihtoehdon 1 alavaihtoehdoiksi oli otettu vaatimusten mukaan eri kokoisia varastosäiliöitä, ja lisäksi ohjelmavaiheen jälkeen oli jäänyt pois esitetyt vesistöäytöt. Hankevaihtoehdosta 2a oli karsittu myös Fjusön niemen kelluvan terminaalin kaakkoinen vaihtoehto. (Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 12-13.)

Yhteysviranomaisen lausunnossa todetaan, että vesistövaikutuksia on arvioitu YVA-vaihe huomioiden riittävällä tavalla. Hankkeen edessä ja toteutettavan vaihtoehdon selvittyä arviointia on kuitenkin tarpeen täydentää, mikä on todettu myös YVA-selostuksen useassa kohdassa. Tämä koskee muun muassa ruopattavia alueita ja massoja. (Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 13.)

Yhteysviranomainen toteaa lausunnossa, että Fjusön niemi sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla ja sen vuoksi haitallisten maisemavaikutusten lieventäminen on tärkeää. Hankkeeseen kuuluva yhdysputki edellyttää maisemavaikutusten arvioinnin täydentämistä, sillä se kulkee kulttuuriympäristön kannalta merkittävien alueiden läpi. (Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 17.)

Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri esitti mielipiteessään, että kaa-
suputken osalta olisi arvioitava tarkemmin luontotyyppien luontoarvoja ja väl-
tettävä arvokkaiden metsäkohteiden pirstomista, samoin kuin, että Ingarski-
lanjoen alitus on tehtävä suuntaoporaamalla. Yhteysviranomainen on huomioi-
nut molemmat asiat lausunnossaan. (Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 14-15.)

Yhteysviranomaisen mukaan hankkeen liikennevaikutukset on arvioitu huo-
mioiden yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa. Liikenteen osalta on
kuitenkin kiinnitettävä huomiota muun muassa liikenneturvallisuuteen ja ties-
tön kestävyys. Yhteisvaikutuksia muiden hankkeiden kanssa on arvioitu
kuitenkin riittävällä tavalla. (Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 17.)

Yhteysviranomainen toteaa, että hankkeen osalta on tehty useita riskinarvioin-
teja, joissa on tunnistettu mahdolliset vaaratilanteet ja arvioitu niiden vaiku-
tuksia. Lisäksi on huomioitu vaikutusten todennäköisyys, vakavuus, laajuus ja
mahdolliset yhteisvaikutukset. Yhteysviranomainen katsookin lausunnossaan,
että riskejä ja turvallisuuskäsitteitä on arvioitu riittävästi YVA-vaihe huo-
mioon ottaen. Yhteysviranomainen toteaa, että myöhemmin Turvallisuus- ja
kemikaaliviraston laitokselle määräämä niin sanottu konsultointivyöhyke voi
rajoittaa maankäyttöä asutuksen osalta. (Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 18.)

Yhteysviranomainen toteaa, että hankkeella on merkittäviä tai kohtalaisia
kielteisiä vaikutuksia maisemaan, viihtyvyyteen ja virkistyskäyttöön. Ihmisiin
kohdistuvien haitallisten vaikutusten vähentämiseen vaikuttavat ennen kaik-
kea terminaalien sijainti ja varastosäiliöiden koko. Vaikutuksia voidaan lieven-
tää myös töiden ajoituksella, tiedottamisella ja asukkaiden osallistamisella.
(Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 18.)

Ympäristövaikutusten seurannan osalta yhteysviranomainen toteaa, että yksi-
tyiskohtaiset tarkkailusuunnitelmat laaditaan lupahakemusten yhteydessä. Yh-
teysviranomainen huomauttaa, että vesistö- ja kalatalousseurannassa on tark-
kailtava työn aikana merialueen ohella myös putkilinjaa. (Uudenmaan ELY-
keskus 2015d, 18.)

Yhteysviranomainen on lausunnossaan todennut, että hankkeen sosiaalisen ja
ympäristöllisen hyväksyttävyyden kannalta, vaihtoehtoista paras olisi hank-
keen sijoittuminen Joddböleen. Yhteysviranomainen edellyttää, että hankkeen
selvityksiä täydennetään jatkosuunnittelussa ja lupavaiheessa. Yhteysviran-
omaisen lausunnossa täydennettäviin selvityksiin kuuluvat vesistöselvitykset,
meluselvitykset, luonto- ja kalastus selvitykset, kulttuuriperintö- ja maisema-
selvitykset sekä turvallisuus selvitykset. Nämä asiat ovat samoja, joihin YVA-
menettelyyn osallistuneet olivat alun perin mielipiteissään kiinnittäneet huo-
miota. (Uudenmaan ELY-keskus 2015d, 20-21.)

6.3 Mielipiteet YVA-yleisötilaisuuksissa

YVA-menettelyiden yleisötilaisuuksissa osallistujia olivat määrällisesti eniten puhuttaneet hankkeiden mahdollisesti aiheuttamat rajoitukset (esim. maankäytölle) ja hankkeiden turvallisuus. Näiden lisäksi yleisötilaisuuksiin osallistujat olivat muistioiden perusteella kiinnostuneita hankkeiden teknisistä yksityiskohdista ja visuaalisuudesta (mm. maisemahaitat). Hankkeiden yleisötilaisuuksissa keskusteltiin lisäksi vaihtoehtoista ja yhteyksistä muihin hankkeisiin tai yhteisvaikutuksista muiden hankkeiden kanssa. Tarkasteluni perusteella yleisötilaisuuksissa esille nousseet asiat ovat hyvin pitkälle samoja, joita myös hankkeista esitetyissä mielipiteissä käsiteltiin, kuitenkin sillä erotuksella, että mielipiteiden ollessa yksittäisten henkilöiden tai yhdistysten laatimia, ne antavat vuoropuhelusta jokainen erilaisen kuvan, kun taas yleisötilaisuuksien muistiot ovat konsultin laatimia asiakirjoja ja yhteenvetoja, joissa on väistämättä mukana asiakirjan laatijan omaa tulkintaa. (Ramboll 2014, Pöyry Finland Oy 2015, Erävuori, sähköpostiviesti 4.2.2016.)

6.4 Haastatteluvastausten analysointi

6.4.1 Vuorovaikutuksen taso ja kohdentuminen

Haastatteluista kävi ilmi, että tutkimuksen näkökulma (vuorovaikutuksen merkitys) oli joillekin haastateltaville vieras. Sen vuoksi hankkeessa tulee etukäteen selvittää sidosryhmien odotukset ja tarpeet ja suunnitella vuorovaikutustoimenpiteet ja viestintä niin, että käytetään parhainta mahdollista osaamista niillä resursseilla, jotka kunkin hankkeen käytössä on. Jos erityistä vuorovaikutusosaamista ei ole tarpeen käyttää, käydään kuitenkin vuorovaikutusasiat projektiorganisaation kesken lävitse niin, että kaikille on selvää, millä tavoin yhteyttä eri sidosryhmiin pidetään. Lisäksi vaikka kaikkia konsultin ehdottamia menetelmiä ei olisi tarvetta käyttää, tulisi aina konsultin näkemyksiä sidosryhmävuorovaikuttamisesta kuunnella, jotta ennalta arvioidut niin sanotut herkat alueet sidosryhmävuoropuhelussa selviävät ja niistä voidaan perustellen tehdä päätökset.

Haastattelujen kautta ilmeni, että molemmissa hankkeissa on panostettu laajalti vuoropuheluun viranomaisten kanssa, erityisesti hankkeiden alkuvaiheessa, mitä myös nykyisin suositellaan (ns. ennakkoneuvottelut). Tavoitteena on ollut antaa tietoa hankkeesta ja saada vastavuoroisesti tietoa viranomaistoinnin käytännöistä, mikä korostui erityisesti myös kansainvälisen YVA-menettelyn vaatimien Balticconnector- hankkeen suunnittelussa. Ennakkoneuvottelujen ohella erityisesti yhteysviranomaisen piti hyvänä käytäntönä myös erillisen hanke-esitteen laatimista, mikä tehtiin Balticconnector- hankkeessa. Jotta vuoropuhelulla voitaisiin saavuttaa sidosryhmien keskuudessa muitakin tavoitteita kuin hyvin tehty YVA, tulisi vuoropuhelussa pyrkiä huomioimaan ennalta kaikki sidosryhmät tasapuolisesti, jolloin vuorovaikutuksen tarpeet ja toisaalta sidosryhmien odotukset voidaan kokonaisuutena parhaiten

ottaa huomioon. Vaikka hankkeissa oli arvioitu ennen YVA-menettelyjen käynnistymistä eri menetelmien tarpeellisuutta suhteessa sidosryhmiin, haastatteluiden perusteella vaikuttaa siltä, että viranomaisten kanssa on käyty laajemmin vuoropuhelua kuin muiden sidosryhmien.

Vuorovaikutukselle ja YVA-menettelylle haasteita asettaa myös hankkeiden melko alkuvaiheessa oleva suunnittelutilanne, mikä kävi ilmi myös haastatteluilta. Siihen, että vuorovaikutuksen osapuolilla on selkeä kuva suunnittelutilanteesta ja, mikä tieto on olennaista YVA:n kannalta, kannattaisi panostaa monin tavoin. Monesti YVA-menettelyjen yhteydessä joudutaan käytännön syistä (tarkoituksenmukaisuus ja toisaalta taloudellisuus) tekemään linjauksia siitä, minkälaisella suunnittelutasolla eri ympäristövaikutuksia arvioidaan, ja tätä on yleisön näkökulmasta joskus vaikea ymmärtää.

Suunnitelmien taso ei kuitenkaan konsultin mukaan ole YVA-menettelyn suurin haaste, vaan se, että suunnitelmat muuttuvat työn edetessä. Tämä korostuu erityisesti hankkeissa, joissa toimitaan täysin uusilla toimialoilla. Vaikka YVA-menettely yleisesti on aina parempi toteuttaa silloin, kun hankkeen suunnitelmiin on mahdollista tehdä muutoksia, YVA-menettelyn käynnistämässä tulisi käyttää tarkkaa harkintaa ja etukäteissuunnittelua silloin, kun hankkeen vaihtoehdot ovat vielä epävarmoja. Näin toimimalla vältetään yleisön mahdollinen turhautuminen moniin muutoksiin ja YVA-menettely on kustannustehokkaampaa toteuttaa. Koska YVA-menettelyn perusajatuksena on, että suunnitelmiin saadaan kannanottoja, tulee aina kuitenkin olla valmius jonkinasteiseen suunnitteluun YVA-menettelyn aikana. Näin mielipiteet arvioinnissa tai mahdollisesti jopa vaihtoehtojen asettelussa on mahdollista huomioida. Tässä yhteydessä huomionarvoista on, että mielipiteiden huomioiminen ei ole sama asia kuin niiden hyväksyminen sellaisenaan, vaan hankkeesta vastaava on vastuussa YVA-menettelystä ja tekee päätökset asiantuntijoiden avustuksella siitä, miten eri mielipiteisiin on mahdollista vastata.

6.4.2 Hankkeiden hyväksyttävyyys

Haastateltavilla oli sellainen käsitys, että Gasumin hankkeet on koettu paikallisesti, ainakin sosiaalisesti, taloudellisesti ja osin varmasti myös ympäristöllisesti, hyväksytyimmäksi kuin muut hankkeet. LNG-terminaalin uuden sijainnin oli kuitenkin huomattu herättäneen huolta erityisesti alueen kesäasukkaisuudesta. Hyväksyttävyyden saaminen hankkeille koettiin tärkeäksi ja haastateltavien mielestä YVA-menettelyllä on ollut jonkinlainen merkitys sen kannalta. Vaikka täydellistä hyväksyntää hankkeille ei voi saavuttaa, haastateltavien mielestä on tärkeää, että paikalliset ihmiset saavat oikeaa tietoa hankkeesta. Tietoa tulisi pyrkiä välittämään monesta suunnasta (kuitenkin yhtenäisenä viestiltään), jotta sillä pystyttäisiin tavoittamaan mahdollisimman moni asiasta kiinnostunut. Eräs haastateltavista pohti kuitenkin yleisötilaisuuksien mielekkyyttä ja ehdotti, että niin sanottujen tupailtojen tapaiset tiedotustilaisuudet

pienemmissä ryhmissä saattaisivat toimia paremmin viestin välittämisessä ja toisaalta vuoropuhelun käynnistämässä joidenkin hankkeiden kohdalla.

Haastateltavilla oli pääosin sellainen käsitys, että toteutettu vuorovaikutus on ollut johdonmukaista tarpeisiin nähden, eikä ainakaan mitään sitä vastaan puhuvaa ole tullut esille. Eräs haastateltava pohti kuitenkin, onko kaikki YVA-menettelyn ja hankkeiden suunnittelun kannalta olennainen tullut esille vuorovaikutuksessa. Konsultin mielestä olisi myös voinut ehkä suunnitelmallisemmin miettiä, onko vuorovaikutus riittävällä tasolla.

6.4.3 Viestintä YVA-menettelyissä

YVA-menettelyjen aikainen viestintä Gasumin hankkeissa perustuu pääosin tapauskohtaiselle harkinnalle sopivista menettelyistä, esimerkiksi tiedottamisen suhteen. Isoissa hankkeissa laaditaan sen perusteella aina erillinen viestintäsuunnitelma. Haastattelujen perusteella kuitenkin ilmeni, että muun muassa suunnitelmien muututtua työn aikana, laaditun viestintäsuunnitelman toteuttaminen jäi kesken. Hankkeista oli saatavilla tietoa Gasumin internetsivuilla, mutta erillinen tiedottaminen hankkeista oli haastattelujen perusteella vähäisempää. Haastattelujen myötä heräsi kuitenkin kysymys, onko niin sanottu suuri yleisö saanut hankkeista tietoa YVA-menettelyjen aikana enemmän lehdistöartikkelien perusteella?

Erään haastateltavan mielestä hankkeissa voisi kuitenkin YVA-menettelyn aikana lähtökohtaisesti tiedottaa enemmän. Haastattelujen perusteella vuorovaikutus YVA-menettelyjen aikana oli painottunut ajallisesti YVA-menettelyn aikaisiin aktiivisiin tapahtumiin. Haastateltava totesikin, että hiljaiseloa eletään YVA-menettelyjen aikana mahdollisesti YVA-ohjelman kuulemisen ja nähtävillä olon jälkeen puolesta vuodesta jopa vuoteen. Silloin usein yksittäisen ihmisen kanssa keskusteltaessa (haastateltava viittaa todennäköisesti aiempaan kokemukseen YVA-hankkeista) on tullut esille, että tietoa ei ole saatu riittävästi (haastateltavan huomio: tai sitä ei ole ymmärretty). Yksittäisen ihmisen on vaikea elää epävarmuudessa, ja näissä tilanteissa vaaditaan tiedottamiselta hyvää harkintaa. Erityisesti olosuhteiden muuttuessa ja erityisesti niihin liittyvien olosuhteiden muuttumisesta tiedottaminen on tärkeää.

Yleisesti haastateltavien mukaan Gasum on kuitenkin saanut hyvää palautetta viestiessään ihmisille paikallisella tasolla. Muun muassa rehellisyyttä ja avoimuutta viestinnässä on haastateltavien mukaan kiitetty ja laadittu arviointiselostuksen luonnos oli saanut paikalliselta yhdistykseltä lähtökohtaisesti positiivisen vastaanoton. Haastateltavien mukaan Gasumilla olisi toimijana myös hyvä imago, Gasumilla viestitään asioista ja on ymmärretty vuorovaikutuksen merkitys, on muun muassa pidetty ylimääräisiä tilaisuuksia. Yhteysviranomaisen mukaan myös kaksikielisyys alueilla on Gasumin toiminnassa hyvin huomioitu (käytössä on ollut mm. tulkki).

Haastattelujen yhteydessä tuli esille, että Gasum ei ole osallistujien näkökulmasta useinkaan kovin tunnettu toimija. Eräs haastateltava toikin esille esimerkinomaisesti, että ihmiset eivät tiedä, onko putkessa kaasua vai nestettä. Se vaatisi haastateltavan mukaan erityistä tiedottamista, ja siksi myös YVA-menettelyjen viestinnässä kannattaa kiinnittää enemmän huomiota siihen, että osallistujat saavat hyvän kuvan yhtiön toiminnasta yleisesti. Tähän asiaan voisi panostaa enemmän esimerkiksi YVA-yleisötilaisuuksissa tai vaihtoehtoisesti järjestämällä esimerkiksi ennen YVA-menettelyjen käynnistymistä avoimia yleisötilaisuuksia, joissa olisi mahdollisuus tulla tutustumaan ja keskustelemaan yhtiön liiketoimista.

Yleisö ei haastateltavien mukaan ollut YVA-menettelyjen aikana kovin aktiivisesti yhteydessä konsultteihin tai hankkeesta vastaavaan. Myöskään yhteysviranomaiselle ei yhteydenottoja hankkeiden johdosta paljoakaan tullut. Jonkin verran YVA-konsulteille oli tullut yhteydenottoja lähinnä YVA-ohjelman julkistamisen jälkeen. Yksi haastateltavista totesi, että hänen mielestään yleisötilaisuuksissa oli tullut hyvin vähän enää tietynlaisia peruskysymyksiä hankkeesta tai Gasumista. Todennäköisesti jo aiemmin järjestetyt tilaisuudet (muun muassa aiemmassa YVA-menettelyssä yleisötilaisuudet ja ns. tupaillat) tai annettu tieto Gasumin internetsivuilla oli jo lisännyt tietoisuutta Gasumista ja hankkeista.

6.4.4 Vuorovaikutuksen vaikuttavuus ja kehittäminen

Vaikka muun muassa Balticconnector –hanketta varten oli laadittu erillinen vuorovaikutussuunnitelma, vuorovaikutukselle ei oltu asetettu haastattelujen mukaan erityisiä tavoitteita. Luonnollisesti tavoitteena on kuitenkin ollut, että YVA-menettely täyttää sille asetetut vaatimukset ja menettelyn aikana saadaan riittävä tietoa hankkeiden jatkosuunnittelua varten. Haastattelujen perusteella käydyllä vuoropuhelulla onkin ollut konkreettisia vaikutuksia YVA-menettelyissä tehtyyn arviointiin. Haastateltavat toivat esille muun muassa tehdyt seurausanalyysit hankkeiden turvallisuusnäkökohtien tarkastelussa sekä maisemavaikutuksiin liittyen kuvasovitteet ja tarkastelut erikokoisilla LNG-säiliöillä. Tässä yhteydessä myös arviointia oli laajennettu koskemaan erikokoisia säiliövaihtoehtoja. Vuorovaikutus ei ollut haastateltavien mukaan tuonut esille mitään hankkeita estäviä seikkoja tai muuttanut esimerkiksi arvioinnin tuloksia (uusia vaihtoehtotarkasteluja lukuun ottamatta), mutta sen avulla hankkeista tehtyjä arviointeja oli mahdollisuus tarkentaa.

Monet haastateltavista toivat esille, että YVA-menettelyissä arvioinnista on laadittu mittava dokumentaatio, muun muassa useita satoja sivua pitkät YVA-selostukset, ja tämän asian mielekkyyttä tehtyjen arviointien luettavuuden, ymmärrettävyyden ja sitä kautta yleisön vaikuttamismahdollisuuksien kannalta epäiltiin ja osin jopa kriittisesti arvosteltiin. Myös Gasumin edustajat hankkeesta vastaavana toivat esille, että mittava ja yleisön kannalta ehkä vaikeaselkoinen dokumentaatio ei ole ollut hankkeesta vastaavan toive. Mittavien

YVA-hankkeiden vaikutusten arvioinnissa tarve pätevän ja tieteellisenkin vertailun kestävän arvioinnin laatimiselle sekä kaikkien ympäristövaikutusten riittävän tarkalle ja perustellulle kirjaamiselle onkin ajan myötä kasvattanut hankkeiden yhteydessä laadittujen arviointien laajuutta. On mahdollista, että siihen hankkeiden yhteydessä totutaan eikä uusien YVA-menettelyjen käynnistyessä dokumentaation laadusta käydä tässä suhteessa keskustelua. Tietoni mukaan konsultit pyrkivät kuitenkin työssään hyvään dokumentaatioon ja tiiviiseen ja luettavaan tekstiin. Kuitenkin kootessa useiden eri kirjoittajien (eri ympäristövaikutusten arviointi vaatii eri asiantuntijan) arviointeja yhteen, työstä joka tapauksessa tulee mittava ja mahdollisten luettavuutta parantavien kehittämis ehdotusten toteuttaminen ei näykään valmiissa kokonaisuudessa niin hyvin kuin olisi voinut toivoa. Yhteysviranomaisen nostikin haastattelussa erityisesti esille, että arviointien yhteydessä voisi laatia vähintään jokaisen arvioinnin alkuun lyhyen tiivistelmän siitä, mitä arviointi pitää sisällään.

6.5 Kyselyn tulokset

6.5.1 Osallistuminen YVA-menettelyissä

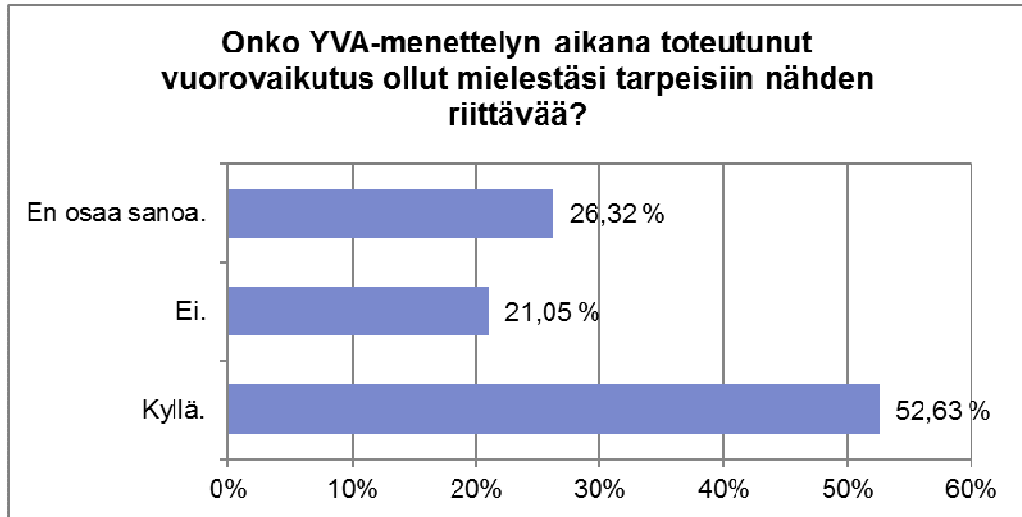
Kysely kartoitti aluksi vastaajien motiiveja YVA-menettelyyn osallistumiselle. Kysymykseen ”Miksi osallistuit YVA-menettelyyn?” oli mahdollista vastata valitsemalla useampi ennalta määritelty vastausvaihtoehto. Lisäksi oli mahdollista vastata jotakin muuta. Kyselyyn vastanneet halusivat odotetusti eniten tietoa hankkeiden vaikutuksista omaan elämäänsä (vastaajia 15, noin 79 % kaikista vastaajista). Niistä, jotka vastasivat näin noin 40 % halusi vaikuttaa myös hankkeiden suunnitteluun (vastaajia kuusi). Lisäksi suurin osa halusi myös tietoa hankkeesta (15 näin vastasi yhdeksän, 75 %) ja sen ympäristövaikutuksista (15 näin vastasi 11, noin 85 %). Yhteensä kaksi kolmesta kaikista vastaajista halusi tietoa hankkeesta (noin 63 %) ja ympäristövaikutuksista (noin 68 %) ja yli puolet vastaajista molemmista (10 vastaajaa).

Suurin osa (noin 63 %) vastaajista oli aiemmin osallistunut Gasumin järjestämiin tilaisuuksiin (esim. aiemman YVA-menettelyn yleisötilaisuuksiin Inkoossa) ja saanut tiedon hankkeesta tai YVA-menettelystä viranomaisen kuulutuksesta (noin 68 %). Noin 37 % oli saanut tiedon lehtiartikkelin tai naapurin, tuttavain tai sukulaisen kautta ja noin 26 % Gasumin tiedotteen kautta. Suurin osa (noin 79 %) vastaajista oli lukenut hankkeesta uutisia tai muita mediakirjoituksia ennen YVA-menettelyn käynnistymistä. Gasumin internet-sivuilla oli vierailut vastaajista 84 %.

6.5.2 Vastanneiden tyytyväisyys vuorovaikutukseen YVA-menettelyissä

Vastaajilta kysyttiin, onko YVA-menettelyn aikana toteutunut vuorovaikutus ollut heidän mielestään tarpeisiin nähden riittävää (kysymys yhdeksän). Yli puolet vastaajista piti vuorovaikutusta riittävänä (noin 53 %). Yli puolet vas-

taajista (noin 53 %) oli myös sitä mieltä, että heidät oli pidetty ajan tasalla suunnitelmien tai ympäristövaikutusten arvioinnin edistymisestä. Kuusi vastaajaa (noin 32 %) oli eri mieltä ja he olisivat lisänneet tiedottamista koko prosessin aikana muun muassa sähköpostitse.

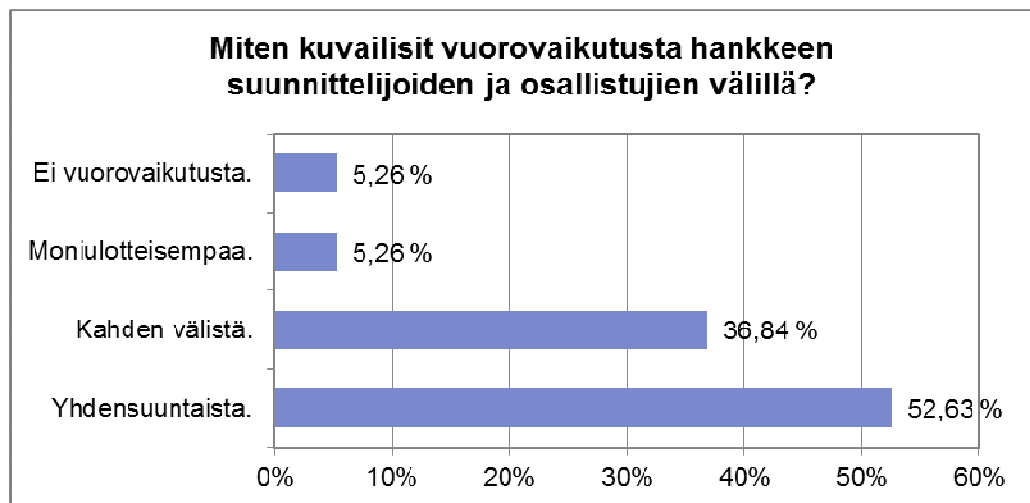
Kuva 8. Tulokset kysymykseen 9.

Kyselyssä tiedusteltiin, olivatko vastaajat olleet YVA-menettelyn aikana erikseen yhteydessä Gasumiin, YVA-konsulttiin tai yhteysviranomaiseen. Kuusi vastaajaa niistä, jotka olivat olleet, ilmoittivat olleensa tyytyväisiä asiansa käsittelyyn ja vain yksi oli ollut tyytymätön (kysymys kuusi). Kysymys kuului seuraavasti: ”Jos olit yhteydessä erikseen (Gasumiin/ YVA-konsulttiin tai YVA-yhteysviranomaiseen), olitko tyytyväinen asiiasi käsittelyyn? Kysymys oli aseteltu siten, että siihen vastaisivat ainoastaan ne, jotka olivat olleet yhteydessä, mutta avointen vastausten perusteella voidaan todeta, että tätä useampi oli mahdollisesti vastannut kysymykseen. Muun muassa yksi tyytymättömyyttä ilmaissut ei ollut avoimen vastauksen perusteella ollut lainkaan yhteydessä ja useat olivat valinneet kohdan ”En osaa sanoa”. Kuvaa yhteyttä otaneiden kokonaismäärästä ei tällä kysymyksellä saatu.

Vertailin kuitenkin niiden vastauksia, jotka olivat olleet yhteydessä Gasumiin, YVA-konsulttiin tai yhteysviranomaiseen ja olivat tyytyväisiä, niiden vastauksiin, jotka olivat jättäneet kysymykseen (kysymys kuusi) vastaamatta (eivät olleet yhteydessä) ja niihin, jotka vastasivat kysymykseen jotakin muuta kuin kyllä. Tarkoitus vertailulla oli selvittää, erosivatko vastaukset erityisesti kysymysten 7, 13, 16 ja 19 kohdalla. Kysymykset 7 ja 13 olivat myönteisiä arvoväittämiä, joilla kartoitettiin vastaajien odotuksia ja näkemyksiä toteutuneesta vuorovaikutuksesta ja viestinnästä (ks. myös taulukko 1) ja kysymykset 16 ja 19 kartoittivat vastaajien mielipiteitä YVA:sta, hankkeesta tai yhtiöstä YVA-menettelyn jälkeen.

Vastaajat, jotka olivat jättäneet vastaamatta edellä kuvattuun kysymykseen (kysymys 6), olivat kysymyksessä 7 väittämien kanssa keskimäärin enemmän samaa kuin eri mieltä, toisin kuin he, jotka olivat kysymykseen vastanneet (3 vastaajaa, vastausten ka 4,42). Vastausten keskiarvo kysymyksessä 7 niillä, jotka olivat tyytyväisiä asiansa käsittelyyn yhteydenoton johdosta, oli 3,96 ja niillä, jotka vastasivat jotakin muuta kuin kyllä vastausten keskiarvo oli 3,48. Kysymyksen 13, jossa vastaajat luonnehtivat viestintää YVA-menettelyn aikana, osalta vastaajat taas olivat keskimäärin enemmän samaa mieltä väittämien kanssa silloin, kun he ovat olleet yhteydessä ja tyytyväisiä asiansa käsittelyyn. Viestintä on koettu silloin myös keskimäärin informatiivisemmaksi.

Vastaajia pyydettiin kyselyssä myös arvioimaan, millainen Gasum on ollut vuorovaikutuksen osapuolena. Vastausvaihtoehdot olivat aktiivinen, reagoiva, jotain siltä väliltä (aktiivinen/reagoiva), passiivinen ja en osaa sanoa. Suurin osa vastaajista (noin 74 %) oli sitä mieltä, että Gasum on ollut vuorovaikutuksessa reagoiva tai jotain aktiivisen ja reagoivan väliltä. Niistä vastaajista, jotka olivat YVA-menettelyn aikana olleet erikseen yhteydessä Gasumiin, YVA-konsulttiin tai yhteysviranomaiseen, kuitenkin suurempi osa koki Gasumin roolin vuorovaikutuksessa aktiivisena (kaksi vastaajaa) eikä lainkaan passiivisena, toisin kuin niiden vastaajien kohdalla, jotka ilmoittivat olleensa tyytymättömiä (passiiviseksi Gasumin mieltä näistä kaksi vastaajaa, aktiiviseksi ei yhtään).

Kuva 9. Tulokset kysymykseen 15.

Vastaajia pyydettiin lisäksi arvioimaan (kuva 9 edellä), millaista vuorovaikutus oli hankkeen suunnittelijoiden ja osallistujien välillä. Vaihtoehdot olivat yhdensuuntaista, kahden välistä, moniulotteisempaa ja ei vuorovaikutusta. Vastaajat kuvasivat vuorovaikutusta enimmäkseen yhdensuuntaiseksi tai kahden väliseksi (yhteensä noin 89 %). Kaikista vastaajista hieman yli puolet koki vuoropuhelun yhdensuuntaiseksi (10 vastaajaa 19:sta). Vastauksissa ei ollut eroa sen mukaan, mitä vastaajat olivat vastanneet aiemmin vertailtuun kysy-

mykseen (kysymys 6). Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin näkemystä yhteysviranomaisen roolista vuorovaikutuksessa vastaavilla vastausvaihtoehdoilla kuin aiemmin Gasumin kohdalla. Vastaajat kokivat yhteysviranomaisen vuorovaikutuksessa enimmäkseen passiiviseksi tai jotakin aktiivisen ja reagoivan väliltä (noin 74 % vastaajista). Tämä noudattaa hyvin pitkälti sitä roolia, joka yhteysviranomaisella YVA-menettelyssä lainsäädännön perusteella on. Yhteysviranomaisen tehtävä on toimia hankkeessa neutraalina osapuolena ja asiantuntijana. Yhteysviranomaisen osalta tuloksista ilmenee, että ne, jotka olivat olleet erikseen yhteydessä ja olivat tyytyväisiä asiansa käsittelyyn YVA-menettelyn yhteydessä (kysymys 6), mielsivät kuitenkin yhteysviranomaisen roolin aktiivisempänä.

Väittämiä, joihin vastaajat vastasivat niin sanotulla Likertin asteikolla (täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä, lukuina 1-5) tarkastelin tilastomuuttujien kautta. Taulukossa 1 esitetyt tilastoarvot on haettu kyselyssä käytetystä Webropol-ohjelmasta. Kyselyssä esitetyt väittämät (kysymykset 7 ja 13) olivat myönteisiä arvoväittämiä.

Vastausten keskiarvo kaikkien väittämien kohdalla on sijoittunut vastausten 3 ja 4 välille (ei samaa eikä eri mieltä ja jokseenkin samaa mieltä). Heikoin tulos (ka 3,00) saatiin väittämästä ”Vuorovaikutus on ollut keskustelevaa ja ratkaisuhakuista”, parhain (ka 3,89) väittämästä ”YVA-menettelystä oli minulle hyötyä”. Kaikkien väittämien mediaanivastaus on ollut ”jokseenkin samaa mieltä”, lukuun ottamatta väittämää ”Vuorovaikutus on ollut keskustelevaa ja ratkaisuhakuista”, jossa tulos oli ei samaa eikä eri mieltä. Kaikkien vastausten keskiarvo kysymyksen 7 kohdalla oli 3,78 ja kysymyksen 13 kohdalla 3,28. Keskihajonta kuvaa sitä, kuinka paljon vastaukset ovat poikenneet keskiarvosta. Pienin keskihajonta (0,70) on ollut väittämän ”Viestintä on ollut luotettavaa” ja suurin (1,33) väittämän ”Vuorovaikutus on ollut keskustelevaa ja ratkaisuhakuista” kohdalla. (Vilka 2007, 124.)

Eniten samaa mieltä vastaajat ovat olleet väittämästä ”Sain riittävästi tietoa hankkeesta” (vinous -1,47, huipukkuus 3,93, entropia 1,57). Huipukkuus on tilastoarvo, joka antaa tietoa siitä, minkä muotoinen vastausten jakauma on, verraten sitä nk. Gaussin käyrään. Jos arvo suurempi kuin 0, on jakauma huipukas, tässä tapauksessa vastauksien keskittyessä vaihtoehtoihin jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Vastausjakaumassa on lievä huippu (0,12) myös väittämän ”Viestintä on ollut luotettavaa” kohdalla. Väittämän ”Vuorovaikutus on ollut keskustelevaa ja ratkaisuhakuista” tulokset ovat jakautuneet tasaisesti keskiarvon (ei samaa eikä eri mieltä) molemmin puolin. Tästä tuloksesta ei voi juurikaan päätellä muuta kuin sen, että vastaajat ovat olleet tasaisesti eri mieltä. Tähän voi vaikuttaa moni seikka, eniten kuitenkin se, että vastaukset indikoivat vastaajien subjektiivisia kokemuksia vuorovaikutuksesta. (Vilka 2007, 128.)

Niistä vastaajista, jotka olivat joko täysin tai osittain eri mieltä väittämästä ”Vuorovaikutus on ollut keskustelemaa ja ratkaisuhakuista” (seitsemän vastaajaa), suhteessa suurempi osuus on halunnut tietoa hankkeiden vaikutuksista omaan elämäänsä (kuusi vastaajaa seitsemästä). Nämä vastaajat eivät ole yhtä paljon kokeneet saaneensa riittävästi tietoa hankkeista (ka 3,14), ja vastaajat ovat olleet myös kysymyksen 13 väittämistä enemmän eri mieltä kuin kaikki vastaajat keskimäärin (kysymyksen 13 vastausten keskiarvo 2,46).

Tarkastelemalla tulosten vinoutta voidaan päätellä, että lähes kaikkien väittämien kohdalla vastausten jakauma on vasemmalle päin lievästi loiveneva, mikä tukee myös keskiarvon avulla saatavaa käsitystä siitä, että vastaajat ovat olleet kuitenkin keskimäärin hieman enemmän samaa kuin eri mieltä väittämien kanssa. Entropia eli satunnaisuusaste soveltuu hyvin luokittelusteikon tulosten analysointiin. Mitä enemmän vastaukset ovat keskittyneet tiettyihin vastausluokkiin, sitä pienempi on entropiaa kuvaava arvo. Mitä enemmän vastausluokkia on yhteensä, sitä suurempi on entropian maksimiarvo. Viidellä luokalla entropian maksimiarvo on 2,3219. Pienin arvo on väittämän ”Viestintä on ollut luotettavaa” ja suurin väittämän ”Vuorovaikutus on ollut keskustelemaa ja ratkaisuhakuista” kohdalla. Näiden lisäksi lukuun ottamatta väittämiä ”Sain riittävästi tietoa hankkeesta” ja ”Viestintä on ollut luotettavaa”, väittämien entropia-arvo on ollut lähellä tai yli arvon 2. Entropiaa kuvaavat arvot mukailevat jo aiemmin kyselyn väittämistä saatua kuvaa. (Vilkkä 2007, 125-126 ja KvantiMOTV 2016.)

Taulukko 1. Kyselyssä esitettyjen väittämien tulokset ja tilastolliset arvot (N=19). Tulokset on esitetty pienen aineiston vuoksi vastaajamäärinä.

Väittämät/ vastausvaihtoehdot ja tilastolliset arvot	1	2	3	4	5	Ka	Sd	Vinous	Huipukkuus	Entropia
Sain riittävästi tietoa hankkeesta.	1	0	4	11	3	3,79	0,92	-1,47	3,93	1,57
Sain selkeän kuvan hankkeen vaiheesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa suunnitteluun.	0	3	3	7	6	3,84	1,07	-0,57	-0,78	1,90
Tilaisuus, johon osallistuin, vastasi odotuksiani.	0	4	3	9	3	3,58	1,02	-0,42	-0,84	1,82
YVA-menettelystä oli minulle hyötyä.	0	1	6	6	6	3,89	0,94	-0,23	-0,98	1,80
Viestintä on ollut avointa.	1	5	3	7	3	3,32	1,20	-0,26	-1,01	2,10
Viestintä on ollut selkeää.	2	3	4	9	1	3,21	1,13	-0,71	-0,39	1,97
Viestintä on ollut informatiivista.	0	5	4	8	2	3,37	1,01	-0,14	-1,12	1,85
Viestintä on ollut luotettavaa.	0	1	8	9	1	3,53	0,70	-0,10	0,12	1,48
Vuorovaikutus on ollut keskustelemaa ja ratkaisuhakuista.	3	4	5	4	3	3,00	1,33	0,00	-1,02	2,29

Vastausvaihtoehdot olivat 1= Täysin eri mieltä, 2= Jokseenkin eri mieltä, 3= Ei samaa eikä eri mieltä, 4= Jokseenkin samaa mieltä, 5= Täysin samaa mieltä
Ka= Keskiarvo, Sd= Keskihajonta

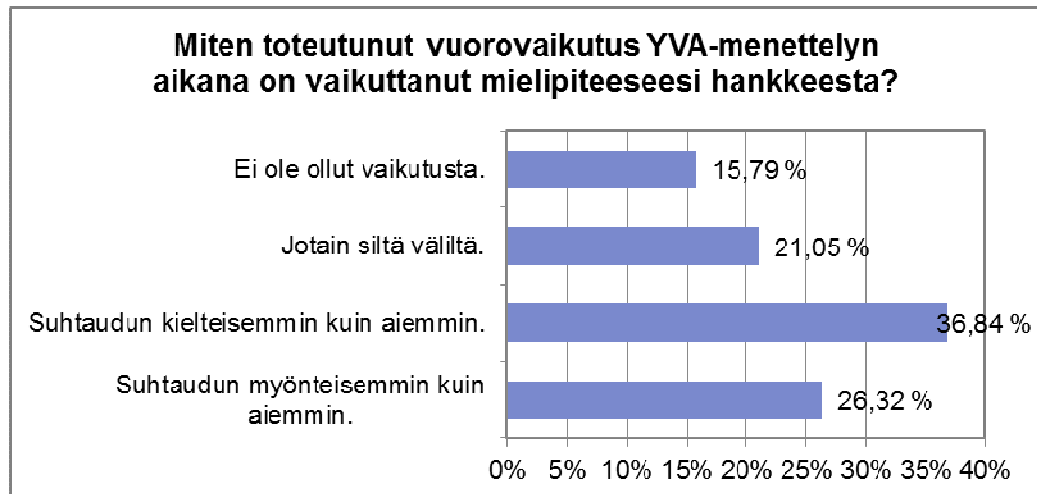
Tilastoarvot on esitetty kahden desimaalin tarkkuudella.

Tuloksista voidaan päätellä, että vastaajat ovat pääosin olleet tyytyväisiä YVA-menettelyyn osallistumiseensa. Hankkeista on koettu saadun riittävästi tietoa ja yleisestikin YVA-menettely on koettu hyödylliseksi. Hankkeista on saatu YVA-menettelyjen yhteydessä pääosin riittävän selkeä kuva ja järjestetyt yleisötilaisuudet ovat pääosin joko vastanneet odotuksia tai niihin on suhtauduttu neutraalisti. Yleisön ennako-odotuksiin voivat vaikuttaa monet asiat, kuten aiemmat kokemukset vastaavista tilaisuuksista tai YVA-menettelyistä.

6.5.3 Hankkeiden ja Gasumin toiminnan hyväksyttävyyys

Vastaajien ennakkokäsityksiä tutkittavista hankkeista ja Gasumista yhtiönä selvitettiin kyselyssä avoimella kysymyksellä. Suurimmalla osalla vastaajista ei ollut joko minkäänlaista ennakkokäsitystä ennen osallistumistaan, jonkinlainen lehtiartikkelien perusteella saatu kuva tai ennalta positiivinen kuva hankkeista tai yhtiöstä. Avoimeen kysymykseen oli vastattu niin selkeästi (esim. ei ennakkokäsitystä), että luokittelun avoimet vastaukset. Luokittelu tehtiin jakoon ”Ei ennakkokäsityksiä tai vain lehdistä saatu kuva”, ”Melko neutraali tai positiivinen ennakkokäsitys” ja ”Kielteinen ennakkokäsitys”. Luokittelussa käytettiin vastaajien antamia avoimia vastauksia, minkä vuoksi vastausten tulkinnalla on kuitenkin oma merkitys saadussa tuloksessa. Tekeväni luokittelun perusteella noin 42 % vastaajista (8 vastaajaa) ei ollut juurikaan ennakkokäsityksiä tai ainoastaan kuva, jonka he olivat saaneet lukemalla hankkeesta tai yrityksestä kirjoitettuja lehtiartikkeleita. Yhtä suurella osuudella vastaajista (noin 42 %) oli melko neutraali tai positiivinen ennakkokuva hankkeista tai Gasumista yhtiönä. Ainoastaan yksi vastaaja ilmaisi avoimessa vastauksessaan selkeästi suhtautuneensa ennalta kielteisesti.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten hankkeissa toteutunut vuorovaikutus oli vaikuttanut heidän mielipiteeseensä hankkeesta tai Gasumista yhtiönä. Kuvassa 8 on esitetty tulokset.

Kuva 10. Tulokset kysymykseen 16.

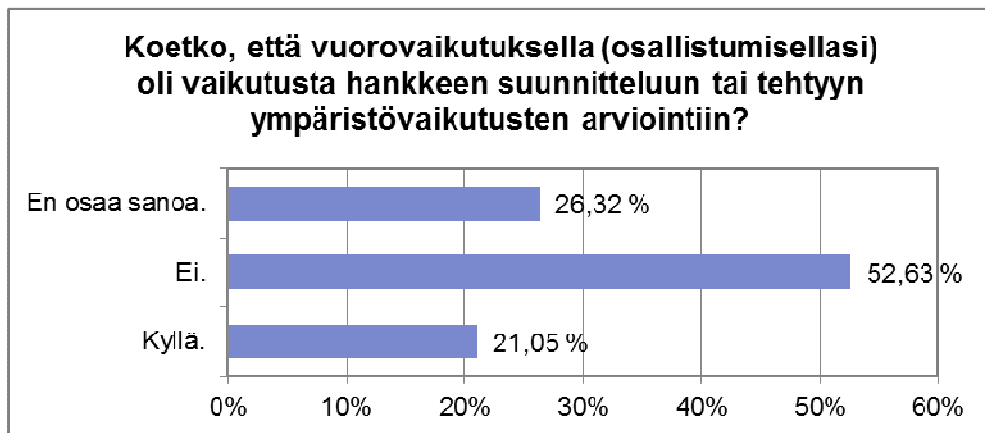
Vastaajista noin 37 % oli sitä mieltä, että he suhtautuvat hankkeeseen kielteisemmin kuin ennen YVA-menettelyä. Selvästi enemmän kielteisesti vastaajista ovat suhtautuneet ne, jotka olivat ilmoittaneet kyselyssä olleensa yhteydessä YVA-menettelyn aikana Gasumiin, YVA-konsulttiin tai yhteysviranomaiseen, mutta olleensa tyytymättömiä asiansa käsittelyyn (60 %). Kielteisesti hankkeeseen ennen YVA-menettelyä suhtautunut on vastannut kyselyssä suhtautuvansa hankkeeseen kielteisesti myös YVA-menettelyn jälkeen. Vastaajista ne, joilla ei ollut hankkeesta ennakkokäsityksiä tai ovat suhtautuneet hankkeisiin ennen YVA-menettelyä neutraalisti, ovat enimmäkseen suhtautuneet hankkeeseen kielteisesti YVA-menettelyn jälkeen (viisi vastaajaa kahdeksasta). Lisäksi vastaajat, jotka eivät ole kokeneet vuorovaikutusta keskustelevalle tai ratkaisuhakuiselle (täysin tai osittain eri mieltä), ovat vastanneet suhtautuvansa hankkeeseen kielteisemmin (viisi vastaajaa seitsemästä).

Myönteisemmin kuin ennen YVA-menettelyä ilmoittivat vastaajista suhtautuvansa noin 26 %. Myönteisempään suhtautumiseen on monella avointen vastausten perusteella vaikuttanut asianmukaiseksi ja luotettavaksi koettu tiedonsaanti. Kielteinen suhtautuminen taas vaikuttaa kumpuavan ennen muuta LNG-terminaalihankkeen kohdalla hankkeen siirtymisestä ja tutkitussa YVA-menettelyssä arvioidusta sijainnista Fjusön niemellä, mikä ei ollut osallistujien mieleen kyselyn eikä yleisötilaisuuksista laadittujen muistioiden perusteella. Osallistujien suhtautumisen parantamiseksi vastaajat ovat ehdottaneet lisää tiedottamista.

Kannakseen jotain myönteisemmän ja kielteisemmän väliltä ilmoittivat neljä vastaajaa, joista kolme koki, että näkemykselleen on YVA-menettelyn jälkeen vankempi tietoperusta. Vertailun vuoksi, niistä vastaajista, jotka kokivat vuoropuhelun YVA-menettelyn aikana lähinnä yhdensuuntaiseksi (10 vastaajaa), pienempi osa koki suhtautuvansa myönteisemmin (10 %) ja suhteessa yhtä suuri osa kielteisemmin (40 %). Useampi kuin kaikista vastaajista yhteensä

vuoropuhelun yhdensuuntaiseksi mieltäneistä koki, että vuoropuhelulla ei ole ollut vaikutusta. Näin ollen on ymmärrettävää, että ne jotka kokivat vuoropuhelun yksipuoliseksi, kokivat myös, ettei sillä ollut heidän kantaansa vaikutuksia. Kolme vastaajaa ilmoitti kyselyssä, ettei vuorovaikutuksella ollut heidän näkemykseensä vaikutusta.

Kyselyssä pyydettiin vastaajia myös arvioimaan, onko vuorovaikutuksella heidän kokemuksensa mukaan ollut vaikutusta hankkeen suunnitteluun tai tehtyyn ympäristövaikutusten arviointiin. Tällä on merkitystä arvioitaessa vastaajien näkemyksiä hankkeiden ja Gasumin toiminnan hyväksyttävyydestä.

Kuva 11. Tulokset kysymykseen 19.

Yli puolet vastaajista (noin 53 %, 10 vastaajaa) oli sitä mieltä, että vaikutusta ei ole ollut. Viisi vastaajaa on ollut epävarmoja ja neljä sitä mieltä, että vaikutusta on ollut. Vastaajien mukaan vaikutusta on ollut muun muassa putkilinjan ja hankkeen sijoittumiseen. Avoimista vastauksista ilmenee, että ne, jotka kokivat, että vuorovaikutuksella on ollut vaikutusta, ovat olleet tyytyväisiä saamiinsa vastauksiin ja olivat luottavaisia sen suhteen, että esille tulleet asiat otetaan suunnittelussa tai arvioinnissa vakavasti. Suurempi osa oli ollut tyytyväinen samoin perusteluin myös kysymyksen kuusi kohdalla. Vastaajat, joilla ei ollut oman arvionsa mukaan ennakkokäsityksiä hankkeesta tai Gasumista, kokivat keskivertoa enemmän, että vuorovaikutuksella ei ollut vaikutuksia hankkeen suunnitteluun tai ympäristövaikutusten arviointiin (kuusi vastaajaa kahdeksasta). Lisäksi vastaajista ne, jotka eivät kokeneet vuorovaikutusta keskustelevalle tai ratkaisuhakuiselle (täysin tai osittain eri mieltä), ovat myös olleet sitä mieltä, että vaikutusta ei ole ollut (kuusi vastaajaa seitsemästä).

6.5.4 YVA-yleisötilaisuuksien kehittäminen

Vastaajia pyydettiin kyselyssä lisäksi esittämään ajatuksiaan YVA-yleisötilaisuuksien kehittämiseksi. Kyseessä oli avoin kysymys. Eniten vastaajat nostivat esille havaitsemiaan ongelmakohtia, jotka liittyivät käytyyn keskusteluun ja kysymyksiin (seitsemän vastausta). Vastaajien mielestä YVA-menettelyn yleisötilaisuuksissa esitettyihin kysymyksiin tulisi voida saada vastauksia nykyistä huomattavasti aiemmassa vaiheessa. Tämä on yleinen ongelmakohta YVA-menettelyssä käydyssä vuoropuhelussa. YVA-menettelyn ajoittaminen varhaiseen vaiheeseen suunnittelua edistää erilaisten näkökohtien ja vaihtoehtojen huomioonottamista, mutta yleisö kokee turhauttavaksi, kun kaikkeen tilaisuudessa kysytyyn asiaan ei ole vielä tässä vaiheessa vastausta. Yksi vastaaja toteaa, että ”Harvemmin yleisö on ymmärtänyt tilaisuuksien tarkoituksen oikein. Ajatellaan, että tämä on ns. lupaprosessi.” Osallistujien turhautuminen on kuitenkin inhimillistä ja ymmärrettävää. Vastaajat ehdottavat ratkaisuksi tähän esimerkiksi mahdollisuutta esittää kysymyksiä etukäteen ennen yleisötilaisuutta.

Vastauksissa koettiin myös, ettei tilaisuuksiin varattu aika riittänyt kaikkiin kysymyksiin. Eräs vastaaja kannattikin keskustelun siirtämistä pienempiin ryhmiin. Useassa vastauksessa toivottiin myös kattavampaa tiedotusta ennen YVA-tilaisuutta esimerkiksi lehti-ilmoituksen (HS, Hbl) tai artikkelin muodossa. Sen lisäksi toivottiin, että ruotsinkielisten osuus yleisöstä olisi huomioitu vieläkin paremmin. Hankkeiden yleisötilaisuuksissa on ollut kaikki esitetty aineisto ruotsinkielellä ja paikalla ruotsin kielen taitoisia henkilöitä. Ilmeisesti keskustelun yhteydessä ei ole kuitenkaan tullut riittävän selvästi esille, että keskustelua ja erityisesti vastauksia olisi toivottu tulkittavan myös ruotsin kielelle. Kun kysymykset ovat tulleet suomeksi, niihin on myös vastattu suomeksi ja niin edelleen.

Annetuista vastauksista YVA-yleisötilaisuuksien kehittämistä koskevaan kysymykseen käy ilmi myös vastaajien toive viranomaisten suurempaan rooliin YVA-menettelyssä. Vastauksissa on ehdotettu näin suoraan ja todettu muun muassa, että kunnan päättäjien tulisi osallistua YVA-tilaisuuksiin (kuulijoina).

Suurin osa (noin 79 %) kyselyyn vastanneista oli osallistunut molempien hankkeiden YVA-menettelyihin, mikä johtuu siitä, että kummassakin hankkeessa sijaintipaikkakuntana on Inko. Vastaajista 17 oli osallistunut LNG-terminaalihankkeen YVA-menettelyyn ja 15 Balticconnector-hankkeen YVA-menettelyyn. Kyselyyn vastanneista noin 58 % vastasi kyselyyn omalla äidinkiellään ruotsiksi, joten tulosten luottavuuden parantamiseksi kyselyn avoimet vastaukset käännettiin suomeksi. Käännökset laati Käännös-Aazet Oy. Vastanneiden keski-ikä oli 59 vuotta (mediaani 62 vuotta). Suuri osa kyselyyn vastanneista oli korkeasti koulutettuja.

6.6 Yhteenvedo tuloksista

Tekemäni diskurssianalyysin perusteella YVA-ohjelmista annetuissa mielipiteissä esitetyt asiat oli huomioitu hyvin yhteysviranomaisen lausunnoissa. Lisäksi saadut mielipiteet ja YVA-yhteysviranomaisen lausunnot oli huomioitu ympäristövaikutusten arvioinnissa kattavasti. Tämä ei kuitenkaan välity osallistuneiden antamista vastauksista tutkimuksessani. YVA-menettelyn yhteydessä on koettu saatavan luotettavaa tietoa ja osallistujat ovat olleet tyytyväisiä YVA-menettelyyn osallistumiseen, mutta se ei ole vaikuttanut kyselyn perusteella hankkeiden hyväksyttävyyteen parantavasti.

Gasum yhtiönä on saanut hyvää palautetta osallistuneilta haastattelujen perusteella sekä omasta että yhteysviranomaisen mielestä, ja sama oli havaittavissa yleisön hankkeista antamissa mielipiteissä, huolimatta siitä, että erinäiset asiat ympäristövaikutusten arviointimenettelyn kannalta eivät osallistujia miellyttäneet. Gasumin toimintaa on pidetty kuitenkin luotettavana ja yhtiötä vastuullisena toimijana.

Hankkeista tiedottaminen koettiin haastatelussa osin niukaksi ja suurin osa kyselyyn vastanneista olikin saanut tiedon hankkeesta jotakin muuta kautta kuin Gasumilta. Lisäksi lähes kaikki olivat vierailleet YVA-menettelyn aikana Gasumin internetsivuilla. Tarkastelematta tarkemmin sitä, mitä tietoa hankkeista tai YVA-menettelyistä internetsivuilla on ollut saatavilla, totean, että tiedon saatavuuteen kannattaa tutkimuksen perusteella panostaa. Vajaa kolmannes vastaajista oli sitä mieltä, että heitä ei oltu pidetty ajan tasalla suunnitelmien tai ympäristövaikutusten arvioinnin edistymisestä ja he olisivat lisänneet tiedottamista YVA-prosessin aikana. Yleisellä tasolla kuitenkin vastaajat olivat kokeneet saaneensa riittävästi tietoa hankkeesta.

Kyselyn perusteella osallistujat, jotka eivät olleet yhteydessä YVA-menettelyn aikana Gasumiin, YVA-konsulttiin tai yhteysviranomaiseen, olivat keskimäärin tyytyväisempiä vuorovaikutukseen YVA-menettelyssä. On mahdollista, että näillä vastaajilla ei ole ollut erityisiä valituksen aiheita. Huomionarvioista kuitenkin on, että vastaajat, jotka ilmoittivat olleensa tyytyväisiä, olivat myös tyytyväisempiä kokonaisuudessaan vuorovaikutukseen. Nämä vastaajat olivat myös kokeneet viestinnän ja vuoropuhelun hankkeessa keskimäärin positiivisempina. Viestintä on koettu heidän osaltaan myös keskimäärin informatiivisemmaksi.

Kyselyssä noin joka toinen vastaaja koki vuoropuhelun hankkeen suunnittelijoiden ja osallistujien välillä yhdensuuntaiseksi, käytännössä siis tiedottamiseksi. Näistä vastaajista myös pienempi osuus koki suhtautuvansa hankkeisiin YVA-menettelyn jälkeen myönteisemmin. Useampi oli myös todennut, ettei vuoropuhelulla ole ollut vaikutusta heidän mielipiteeseensä. Näin ollen on ymmärrettävää, että ne jotka kokivat vuoropuhelun yksipuoliseksi, kokivat myös, ettei sillä ollut heidän kantaansa vaikutuksia.

Suurin osa kyselyn vastaajista oli sitä mieltä, että Gasum on ollut vuorovaikutuksessa reagoiva tai jotain aktiivisen ja reagoivan väliltä. Niistä vastaajista, jotka olivat YVA-menettelyn aikana olleet erikseen yhteydessä Gasumiin, YVA-konsulttiin tai yhteysviranomaiseen, suurempi osa oli kuitenkin kokenut Gasumin roolin aktiivisena. Tulos on heidän osaltaan samansuuntainen kuin kysyttäessä suhtautumisesta vuorovaikutukseen yleisesti. Vastaajista, jotka kokivat Gasumin rooli vuorovaikutuksessa aktiiviseksi (kaksi vastaajaa), toinen koki suhtautuvansa kielteisemmin, toinen jotakin siltä väliltä, joten kyselyn pienen otoksen vuoksi tämä kohta ei tuonut lisävalaistusta siihen, miten myönteisempään suhtautumiseen voisi vaikuttaa.

Heikoin tulos osallistuneiden näkökulmasta saatiin tutkimuksessa arvoväittämistä ”Vuorovaikutus on ollut keskustelevaa ja ratkaisuhakuista”. Koska Gasumin rooli on mielletty vastaajien kohdalla vuorovaikutuksessa enimmäkseen reagoivaksi, on mahdollista, että on myös koettu, ettei vuorovaikutus ole keskustelevaa. Kyselyn vastaajista ne, jotka eivät mieltäneet vuorovaikutusta keskustelevaksi ja ratkaisuhakuiseksi, eivät myöskään yhtä paljon kokeneet saaneensa riittävästi tietoa hankkeista ja he ovat olleet hankkeen viestintään liittyvistä arvoväittämistä enemmän eri mieltä kuin vastaajat keskimäärin.

Suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista ei ollut juurikaan ennakkokäsityksiä tai melko neutraali tai positiivinen ennakkokuva hankkeista tai Gasumista yhtiönä. Vastaajista kuitenkin noin 37 % oli sitä mieltä, että he suhtautuvat hankkeeseen YVA-menettelyn jälkeen kielteisemmin. YVA-menettelyn voisi arvella pikemminkin lisäävän hyväksyntää, kun hankkeesta on saatavilla enemmän tietoa, mutta ainakaan tämän tutkimuksen perusteella näin ei ole. Selvästi enemmän kielteisesti ovat suhtautuneet ne, jotka olivat ilmoittaneet kyselyssä olleensa yhteydessä YVA-menettelyn aikana Gasumiin, YVA-konsulttiin tai yhteysviranomaiseen, mutta olleensa tyytymättömiä asiansa käsittelyyn. Lisäksi vastaajat, jotka eivät kokeneet vuorovaikutusta keskustelevaksi tai ratkaisuhakuiseksi, suhtautuivat jälkikäteen hankkeeseen kielteisemmin. Osallistujien suhtautumisen parantamiseksi vastaajat ovat ehdottaneet lisää tiedottamista. Myönteisempään suhtautumiseen onkin monella avointen vastausten perusteella vaikuttanut asianmukaiseksi ja luotettavaksi koettu tiedonsaanti.

Yli puolet vastaajista on tutkimuksen perusteella ollut myös sitä mieltä, että vuorovaikutuksella ei ole ollut vaikutusta hankkeiden suunnitteluun tai ympäristövaikutusten arviointiin.

Tekemäni diskurssianalyysin ja haastatteluiden perusteella arvioisin, että YVA-selostukset ovat paikoin maallikon näkökulmasta vaikeaselkoisia ja ympäristövaikutusten arviointiin liittyvä termistö vaikeasti ymmärrettävää. Myös yhteysviranomainen on kiinnittänyt tähän huomiota antamassaan lausunnossa. Toisaalta osallistujilla ei ole minkäänlaista kokemusta vastaavista hankkeista, joten heidän asenteensa hankkeita kohtaan on luonnollisesti enakkoon kielteinen.

Tutkimuksen tulokset ovat peräisin kahdesta eri YVA-menettelystä. Monet vastaajista olivat osallistuneet molempien hankkeiden YVA-menettelyyn, joten tarkastelin lisäksi, erosivatko vastaukset jollakin tavoin, mikäli vastaaja oli osallistunut vain toisen hankkeen YVA-menettelyyn. Vastaajista ne, jotka olivat osallistuneet vain Balticconnector –hankkeen YVA-menettelyyn, kokivat ettei vuorovaikutuksella ollut vaikutusta kumpaankaan tutkittuun asiaan (yhteneväiset vastaukset kahdella vastaajalla), kun taas vain LNG-terminaalihankkeen YVA-menettelyyn osallistuneista peräti kaksi kokivat, että he suhtautuvat hankkeeseen myönteisemmin kuin aiemmin (kaksi vastaajaa neljästä). Vuorovaikutuksen vaikuttavuuden osalta suunnitteluun vastauksissa ei ollut kaikkiin vastaajiin nähden kuitenkaan suurempaa eroa.

7 EPÄVARMUUDET

YVA-menettely ja ympäristövaikutusten arviointityö ovat itselle käytännön kokemuksen kautta tuttua, joten tutkimuksen aihetta oli helppo lähteä syventämään. Aihe on myös valikoitunut omasta kiinnostuksesta ja siitä, minkä koen YVA-menettelyn kehittämisessä tärkeäksi. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kannalta huomionarvioista kuitenkin on, että kriittinen diskurssi-analyysi pitää sisällään aina myös tutkijan oman käsityksen tutkittavista asioista. Kun analyysiä tehdään, myös tutkija on vuorovaikutuksessa aineiston kanssa. Olennaista on ymmärtää, että olen laatinut itse kyselyn ja haastattelukysymykset, sekä tehnyt valinnat siitä, miten aineistoa analysoin, ja mikä tutkimuksessa aineistossa on ollut merkityksellistä.

Tutkimuksen tulosten soveltamiseen muissa yhteyksissä on suhtauduttava varauksella ja huomioiden, että tutkimus on kohdistunut yhteen yritykseen ja kahteen sen järjestämään ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn. Itse tutkimus on kuitenkin pyritty laatimaan huomioiden tutkijan etiikka, se että tutkimustyö on tutkijan oma, tulosten yleistämisessä on huomioitu edellä mainitut rajaukset sekä että itse raportointi on koko tutkimuksen ajan ollut luotettavaa. Myös muiden tutkijoiden tuottamaa tietoa on tutkimuksessa pyritty käyttämään arvostaen.

Tulosten oikeellisuuden kannalta on tärkeä huomata, että hankkeiden tutkimuksen aikainen tilanne on saattanut vaikuttaa hankkeista annettuihin näkemyksiin. Kun lopullista tietoa siitä, mikä vaihtoehdoista mahdollisesti toteutuu ja millaiset ympäristövaikutukset aiheutuvat, ei ole, vastaajilla ei ehkä ole ollut mahdollisuuksia arvioida luotettavasti omaa suhtautumistaan hankkeisiin. Mahdollisesti tästä syystä suhtautuminen monen kohdalla on ollut kielteinen. Hankkeista annetuista mielipiteistä kävi kuitenkin ilmi, että kuntalaiset ja asukkaat eivät sinänsä vastusta hankkeita, vaan ne pikemminkin koetaan hyödyllisinä laajemmin ympäristön ja yhteiskunnan kannalta. Hankkeiden lopullisen hyväksyttävyyden arvioiminen yleisön näkökulmasta on siten vaikeaa, varsinkin, kun Gasum itse on vetäytynyt hankkeiden jatkosuunnittelusta.

Tästä syystä myös annettujen mielipiteiden ja vuoropuhelun todellinen vaikutavuus jää arvioimatta. Yleisön näkemysten kannalta ilmeisen olennaista kuitenkin on se, minkälaisia päätöksiä hankkeiden osalta jatkossa tehdään. Vastaus kysymykseen hankkeiden hyväksyttävyydestä saattaisi olla eri, mikäli hankkeet olisivat jo edenneet lupavaiheisiin, puhumattakaan siitä, mikä olisi suhtautuminen hankkeen toteuttamisen jälkeen. Tässä olisikin hyvä jatkotutkimuksen aihe.

YVA-menettelyn yhteydessä on käyty erillisiä keskusteluja ja neuvotteluja hankkeesta vastaavan ja yhteysviranomaisen välillä tarvittavista vaikutusten arvioinnin täydennyksistä, eikä minulla ole ollut tietoa keskustelujen sisällöstä. On siis näiltä osin mahdollista, että olen tulkinnut yhteysviranomaisen lausuntoa väärin ja tehnyt sen johdosta YVA-menettelyn vaikuttavuudesta vääriä päätelmiä.

Kyselyvastausten arvioinnissa osalta tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on huomioitava, että otoskoko (kyselyyn osallistuneet) oli pieni ja todennäköisesti edusti pääasiassa osallistujajoukkoa, joka muutoinkin oli aktiivisesti osallistunut. On mahdollista, että kyselyyn ovat päätyneet vastaamaan nimenomaan ne osallistujat, jotka ovat kaikkein kriittisimpiä. Kyselyn vastausjakaumasta ei siten kannata tehdä koko suurta yleisöä koskien kovin laajoja päätelmiä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, oliko annetuilla mielipiteillä vaikutuksia hankkeiden suunnitteluun tai ympäristövaikutusten arviointiin. YVA-menettelyn vaikuttavuuden kannalta ja nykykäytännön valossa positiivinen tulos oli, että hankkeista annetut mielipiteet vaikuttivat YVA-menettelyn kulkuun, muun muassa lisäämällä vaihtoehtotarkasteluja. Koska hankkeet eivät kuitenkaan ole edenneet päätöksiin, ja varsinkin kun Gasum itse on luopunut hankkeiden suunnittelusta, hankkeesta annettujen mielipiteiden painoarvo mitataan lopullisesti vasta lupavaiheissa, mikäli ne toteutuvat.

Tavoitteena oli myös selvittää, vaikuttiko YVA-menettelyjen aikana toteutunut vuorovaikutus hankkeiden yleiseen hyväksyttävyyteen parantavasti. Tutkimus osoitti, ettei YVA-menettelyn aikaisella vuorovaikutuksella voida automaattisesti saavuttaa parempaa hyväksyttävyyttä. Tulosten perusteella on mahdollista kuitenkin sanoa, että aktiivinen yhteydenpito osallistuneiden ja muiden vuorovaikutuksen osapuolten kesken korreloi tutkimuksessa vuorovaikutuksesta saatujen hyvien käsitysten kanssa, ja näin ollen aktiivisempi vuoropuhelu voi vaikuttaa siihen, kuinka hyväksyttäväksi osallistujat mieltävät hankkeen YVA-menettelyn jälkeen. Toteutunut vuorovaikutus YVA-menettelyn yhteydessä ei saanut kaikkien vastaajien epäluuloja poistumaan, ja tässä yhteydessä voikin arvioida, onko yleisötilaisuuksissa annettu riittävästi selkeää tietoa hankkeista tai ovatko laaditut YVA-dokumentit olleet riittävän

lukijajäystävällisiä. On vaikea kuitenkin arvioida, olisiko tällä voitu vaikuttaa parempiin näkemyksiin hankkeesta, sillä vaikka vastanneista lähes kaikki ilmoittivat suhtautuneensa ennakkoon joko melko positiivisesti tai neutraalisti, nimenomaan aktiivisella YVA-menettelyyn osallistujalla saattaa kuitenkin olla keskiverto-osallistujaa (esim. yleisötilaisuudessa) kriittisempi suhtautuminen, mikä saattaa YVA-menettelyn aikana pikemminkin kärjistää kuin lieventää mielipiteitä. Tämä saattaa selittää kyselyssä saatua melko negatiivista kuvaa hankkeiden hyväksyttävyydestä.

Aktiivinenkaan vuoropuhelu ei kuitenkaan yksin riitä, vaan paljon on kiinni toimijan omasta asenteesta. Gasum sai YVA-menettelyjen yhteydessä sekä yhteysviranomaiselta että yleisöltä myös paljon hyvää palautetta, muun muassa kattavasta ja objektiivisesta ympäristövaikutusten arvioinnista, ja yhtiön yhteistyökykyä sidosryhmien kanssa kiitettiin. Vaikka diskurssianalyysi tutkimuksessani keskittyi lähinnä tarkastelemaan annettua negatiivista palautetta ja sen vaikuttavuutta YVA-menettelyssä, voi YVA-dokumentaation tarkastelun perusteella todeta, että kun vuoropuhelua on osallistujien ja Gasumin välillä käyty, on se saanut myös hyvän vastaanoton. Miksi kuitenkin tutkimuksessa enemmistö koki vuoropuhelun YVA-menettelyssä yksipuoliseksi? On mahdollista, että vuoropuhelun asetelma on jo aluksi ollut heidän kokemanaan epätasa-arvoinen, mikä voi johtua monesta syystä, luonnollisimpana tietysti siitä, että kyse on Gasumin menettelystä. Tähän varmasti osaltaan liittyy myös tutkimuksen tulos siitä, että osallistumisella ei koettu olevan vaikutuksia, jolloin vuorovaikutus on voitu kokea yksipuolisemmaksi kuin mitä se todellisuudessa oli.

Tutkimusaineistosta ilmeni, että osallistujat kokivat tarvitsevansa lisää tietoa hankkeesta ja sen myös arvioitiin vaikuttaneen heidän näkemyksiinsä hankkeesta (positiivisempi kuva). Hankkeista tiedottaminen oli koettu kuitenkin myös haastatteluissa osittain niukaksi. Siihen, onko tällä ollut vaikutusta edellä pohdittuihin osallistuneiden näkemyksiin, ei tutkimuksella saada varmuutta, mutta tosiasia on, että osallistujat läpi aineiston painottivat tiedottamista. On vaikea määritellä, mikä on kunkin hankkeen kohdalla riittävää tiedottamista, kun tiedon tarve vaihtelee ja kokemus tähän liittyen usein on melko subjektiivinen. Kuten eräs haastateltava totesi, yleisön näkökulmastahan tietoa ei ole koskaan liikaa.

Hankkeista annetut mielipiteet eivät juurikaan muuttuneet sävyiltään tai sisällöltään YVA-ohjelmavaiheesta selostusvaiheeseen. Mielipiteitä annettiin lisäksi jonkin verran enemmän YVA-selostusvaiheissa, jolloin ympäristövaikutukset oli jo arvioitu. Mitä se kertoo vuoropuhelusta, toisaalta osallistumisesta tai esimerkiksi laadittujen YVA-dokumenttien laadusta (laajuudesta)? On hyvin mahdollista, että yleisöllä ei ole valmiuksia tai mahdollisuuksia lukea ja ymmärtää tehtyjä arviointeja siten, kuin asiantuntijat ovat ne ajatelleet. YVA-dokumenttien kriittisen tarkastelun ohella voisi pohtia, onko järjestetyissä tilaisuuksissa osattu keskittyä niihin asioihin, joista ihmiset ovat eniten kiinnos-

tuneita? Nämä asiat voivat vaikuttaa osallistumisen kokemukseen ja sen kautta siihen, mitä mieltä hankkeista ja YVA-menettelystä lopulta ollaan.

Kuten tutkimusaineistossa on todettu, YVA-menettelyn toteuttamiselle ja vaikuttavuudelle haasteita joka tapauksessa aiheuttaa, etteivät kaikki YVA-menettelyyn osallistuvat ymmärrä itse prosessia, esimerkiksi sitä mikä ero on YVA-ohjelmalla ja -selostuksella, ja mikä merkitys tällä on laadittavan arvioinnin ja siitä annettavien mielipiteiden kannalta. Mikäli YVA-menettelyssä haluaa ensisijaisesti vaikuttaa laadittavaan arviointiin ja sitä kautta vaihtoehtojen vertailuun, on siitä annettava mielipiteensä silloin, kun työ on vielä alussa, toisin sanoen YVA-ohjelmavaiheessa. Toisaalta silloin on myös ymmärrettävä, mikä merkitys hankkeelle haettavilla luvilla on ympäristöllisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Koska YVA-menettely on suositeltavaakin laatia varhaisessa suunnittelun vaiheessa, aiheuttaa tämä usein sen, että tietyt yksityiskohtaisemmat ympäristöarvioinnit siirtyvät laadittavaksi hankkeen tarkemmassa suunnittelu- tai lupavaiheessa. Osallistujat odottavat useimmiten heti YVA-menettelyn alkuvaiheessa valmista tietoa ja vastauksia siihen, miten hanke tullaan toteuttamaan. Valitettavasti tätä tietoa ei useinkaan ole valmiina.

Diskurssianalyysin perusteella selvää myös on, että annettujen mielipiteiden sisältö vaikuttaa siihen, miten niitä voidaan käsitellä, toisin sanoen mielipiteiden vaikuttavuuteen. Pelkkä vastustaminen ilman ehdotuksia tai esitystä korjaavista toimenpiteistä, ei tarkasteluni perusteella juurikaan vaikuta viranomaisen hankkeesta antamaan lausuntoon. Sen lisäksi mielipiteissä tulisi ottaa huomioon, mitkä asiat ovat YVA-menettelyn kannalta olennaisia (YVA-lainsäädännön asettamat vaatimukset).

Kyselyssä saadut kielteiset näkemykset vuorovaikutuksen vaikuttavuutta kohtaan herättävät kuitenkin kysymyksiä. Huomioiden sen, mitä laaditussa kirjallisuuskatsauksessa on vuorovaikutuksesta todettu, onko niin, että mielipiteiden huomioimista tärkeämpää kokonaisuuden kannalta on osallistumisen kokemus? Tutkituissa hankkeissa mielipiteet oli kuitenkin huomioitu ja pyritty kohtelemaan osallisia asianmukaisesti. On mahdollista, että tutkimukseen osallistuneet ovat mieltäneet kysytyt asiat kielteisinä yksinkertaisesti sen vuoksi, että lopulliset tulokset YVA-menettelyistä eivät näy. Koetaan siis, että omalla osallistumisella ei ole ollut vaikutuksia. Toisaalta, kuten eräs haastateltava totesi, täydellistä hyväksyntää ei voi saavuttaa.

Toisaalta, jos tarkastellaan asiaa järjestetyn vuorovaikutuksen näkökulmasta, tutkituissa hankkeissa järjestettiin vuorovaikutusta yli YVA-lain minimitason (yleisötilaisuudet ja laajat seuranta- ja ohjausryhmät). Vuorovaikutuksen vaikuttavuus ei siis mitään ilmeisimmin ole kiinni järjestetyistä tilaisuuksista, vaan siitä miten hankkeen suunnittelijat siihen suhtautuvat. Tutkimuksen perusteella toteaisiin, että vaikka osallistumisen edistäminen on asetettu YVA-laissa korkeaan arvoon, YVA on muodollinen menettely, eikä sen siksi pitäisi antaa toimia yksistään vuoropuhelun areenana. YVA-lain minimivaatimus osallis-

tumisesta on monessa tapauksessa tarpeisiin nähden jo alkuun liian suppea, siksi tarvitaan vapaaehtoisuuteen perustuvia osallistavia keinoja. Tämän lisäksi organisaatioiden tulisi systemaattisesti pyrkiä kehittämään valmiuksiaan kuulla sidosryhmien ääntä. Näin menetellen luodaan edellytyksiä monipuoliselle vuoropuhelulle, mikä voi edesauttaa yritystoiminnan yleistä hyväksyttävyyttä ja ymmärrystä kansalaisten keskuudessa.

Tutkimuksen perusteella toteutunut vuorovaikutus YVA-menettelyissä ei parantanut hankkeiden yleistä hyväksyttävyyttä. Tutkimuksella ei siten saatu käytetyin menetelmin osoitettua sellaista vuoropuhelun ja hankkeiden hyväksyttävyyden yhteyttä, joka oli työn lähtöoletuksena. Selvää kuitenkin on, että mikäli hankkeiden yhteiskunnallisesti parempaan hyväksyttävyyteen halutaan panostaa, se on mahdollista YVA-menettelyssä vain panostamalla, muutoinkin legitiimin toiminnan ohella, vuorovaikutukseen. Viitteitä vuorovaikutuksen ja hyväksyttävyyden syy-seuraussuhteen olemassaolosta on kuitenkin kirjallisuuden (mm. Kyllönen 2010, Loikkanen et al. 1997, Roininen et al. 2003 ja Wallenius 2001) ja kokemuksen perusteella, joten voidaan sanoa, että suosituksissa olosuhteissa vuoropuhelun toteuttamisella on mahdollisuus parantaa hyväksyttävyyttä. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ylitarkastaja Tuukka Pahtamaa totesi vuoden 2015 YVA-päivillä, että, kun ympäristöselvitykset ovat laadukkaita, kansalaisten viesti otetaan huomioon ja laitokset sijoitetaan ”oikein”, se tarkoittaa vähemmän valituksia ja ns. sosiaalista toimilupaa (Pahtamaa 2015). Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen vuonna 2010 laatimassa vuorovaikutustutkimuksessa toteutetun vuorovaikutuksen miellettiin nimenomaan vaikuttaneen hankkeen hyväksyttävyyteen.

Työn perusteella vahvistui oma käsitys siitä, että vuorovaikutusta ei voida lähestyä YVA-menettelyn kaltaisena prosessina, joka jakautuu eri vaiheisiin. Myös kirjallisuuskatsaus osoitti, että käsitykset vuorovaikutuksesta ovat muualla samansuuntaisia. YVA:n prosessimaisuus ja toisaalta vuorovaikutuksen ”pehmo-ominaisuus” aiheuttavat sen, että nämä kaksi asiaa kannattaisi pitää erillään toisistaan, ja itseasiassa keskittyä hankkeissa enemmän vuorovaikutuksen suunnitteluun. YVA-menettely etenee joka tapauksessa sitä edellyttävissä hankkeissa lain mukaisesti sen ohella.

Yleisesti YVA-menettelyn ja siihen liittyvän vuoropuhelun tarkastelu toi esille myös kysymyksen hankkeesta vastaavan asemasta vuoropuhelun mahdollistajana. On selvää, että kaikilla toimijoilla, jotka YVA-menettelyjä läpikäyvät ei ole yhtäläistä osaamista, eikä resursseja. Heräsi kysymys, miten tämä vaikuttaa osallistumiseen ja YVA:n vaikuttavuuteen? Tarvittaisiinko YVA:ssa mahdollisesti enemmän ohjeistusta siihen, miten hankkeesta vastaavien tulisi tai kannattaisi toimia, osallisten tasavertaisen kohtelun vuoksi (mikä on myös YVA-lain lähtökohtana)? Lisäksi yleisellä tasolla pohdintaa aiheutti vuorovaikutuksen ja osallistumisen käytännön mahdollisuudet. Kyselyyni vastanneiden keski-ikä ja mediaani olivat kumpikin lähellä 60 ikävuotta. Tämän tyyppinen demografia on tietoni mukaan YVA-menettelyn osallistujien keskuudessa yleinen. Jos YVA-menettelyyn osallistujat ovat kaikki jo

keski-ikäen ylittäneitä, ovatko YVA:n osallistumismahdollisuudet osallistumisen ja yhdenvertaisuuden puolesta riittävän nykyaikaiset? Tämän suuntaisia viitteitä on annettu jo viime vuonna julkaistussa YVA-yhteysviranomaistoiminnan kehittämistä koskevassa raportissa. Raportissa suositellaan uusien kuulemis- ja vuorovaikutusmenetelmien käyttöönottoa hankkeesta vastaavalle sekä sähköisen osallistumistavan kehittämistä (Ympäristöministeriö 2015, 31, 34.).

9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Gasum oli saanut tiedottamisestaan ja yhteistyökyvystään hyvää palautetta YVA-menettelyjen yhteydessä. Tästä huolimatta nostan esille, että sekä yleisesti YVA-menettelyssä (huomioiden YVA-selostus ja sen erilaiset lukijat) kuin myös yleisötilaisuuksissa tulisi pyrkiä aina mahdollisimman ymmärrettävään esitykseen. Yleisötilaisuuksissa tämä koskee myös kysymyksiin vastaamista, sillä vaikeaselkoisen termistön käyttö voi antaa ylimielisen vaikutelman ja vaikuttaa haitallisesti mielipiteisiin hankkeista. Toisaalta joihinkin kysymyksiin voi olla vaikea yksiselitteisesti vastata, jolloin on parempi todeta tämä ja pyydettyä mahdollisuutta esimerkiksi palata kysymykseen myöhemmin. Yleisötilaisuuksissa käytiin kuitenkin tarkastelemiani muistioita laajempaa keskustelua, ja joihinkin kysymyksen esittäjiin on oltu yhteydessä myös tilaisuuksien jälkeen.

Vaikka yhteysviranomaisen lausunnot eivät koske lainkaan Gasumin toiminnan kehittämistä, nostan tutkimuksen perusteella esille, että yhteysviranomaisen lausuntoja oli asiantuntijanakin vaikea lukea sekoittamatta keskenään mielipiteistä laadittua yhteenvetoa ja toisaalta yhteysviranomaisen antamaa varsinaista lausuntoa. Mielestäni lausuntojen laatimisessa olisikin kehittämisen varaa lukijan (erityisesti osallistujan) näkökulmasta. Lausunnoissa oli myös asioiden toistoa, mikä vaikeutti lukemista. Onko kaiken sanotun referoiminen tarkoituksenmukaista? Vaikka YVA-laki ei suoraan määrittele, millä tavoin hankkeesta saadut lausunnot ja mielipiteet tulee käsitellä, yhteysviranomaisen toimintaa varten aiemmin laadittu valtakunnallinen YVA-tukiaineisto ohjeistaa, että mielipiteet tulee esittää lausunnoissa tiivistelmänä (Tallskog & Turtiainen 2004, 19, 23.). Samalla tavalla linjataan myös Ympäristöministeriön yhteysviranomaistoimintaa koskevassa selvityksessä (Ympäristöministeriö 2015, 15.).

Tarkastellusta YVA-dokumentaatiosta nousi myös esille, että LNG-termiinalin YVA-selostus oli yhteysviranomaisen lausuntoon vastaamisen osalta Balticconnector –hanketta vaikeaselkoisempi. Yleisöä ja lukijaa varten jatkossa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että mielipiteissä ja erityisesti yhteysviranomaisen lausunnossa esitettyihin vaatimuksiin löytää YVA-selostuksesta helposti lyhyen vastauksen. Tässä yhteydessä ei ole hyvä viitata pelkästään laajan selostuksen kohtaan, jossa asiaa selvitetään tarkemmin. Balticconnector –hankkeen YVA-selostuksen kautta oli myös helpompaa päästä

selville muutoksista, joita hankkeen suunnittelussa oli tehty YVA-ohjelmavaiheen jälkeen, sillä YVA-selostus sisälsi erillisen luvun, jossa muutoksia käsiteltiin. Sen lisäksi yhteysviranomaisen sivuilta ladattavissa olevassa pdf-muotoisessa selostuksessa oli lukemista helpottamaan laadittu kirjanmerkit eri otsikoille. Hankkeen sijoittuessa laajalle alueelle, Balticconnector – hankkeen vaikutusten arviointi oli jaettu lisäksi eri alueiden osalta omiin tarkasteluihinsa, mikä on varmasti helpottanut osallistuneiden mahdollisuuksia löytää heitä kiinnostava informaatio laajasta selvityksestä.

Tarpeeksi ymmärrettävän tiedon ohella myös oikea-aikaisen tiedottamisen merkitys on kirjallisuustarkastelun ja YVA-menettelyistä saadun kokemuksen mukaan tärkeää. Tarkastelematta tutkimuksessa tarkemmin tiedottamista tai sen laatua, korostan, että riittävän varhaisella ja mahdollisuuksien mukaan henkilökohtaisellakin tiedonannolla voisi pyrkiä parantamaan erityisesti johdopäätöksissä tarkasteltua vuoropuhelun asetelmaa osallistujan näkökulmasta. Toinen mahdollisesti kehittämisen arvioinen asia, jolla voisi vaikuttaa osallistujien näkemyksiin, olisi tehdyistä arvioinneista (ja annettujen mielipiteiden vaikuttavuudesta) parempi tiedottaminen, kun YVA-menettely on päättynyt. Myös arvioinnin tuloksia voisi esitellä vastaavan lyhyen esitteen avulla, kuten hankkeissa on aiemmin laadittu (itse hankkeesta ja arvioitavista vaihtoehdoista).

Oikea-aikaiseen tiedottamiseen liittyy myös se, että hankkeet käynnistyvät varsin usein joko nopealla aikataululla tai siten, että hankkeen suunnittelua tehdään pitkään ennen kuin varsinaista YVA-menettelyä on tarve käynnistää. Silloin projekteilla ei ole heti alussa käytössä osaamista, jota vuoropuhelun tarpeen arvioiminen tai käynnistäminen välttämättä vaatisi. Sen vuoksi esimerkiksi yhtiön ympäristöasiantuntijat voisivat ottaa suurempaa roolia hankkeiden esiselvittelyyn, jolloin hankkeen mahdollisesti käynnistyessä olisi jo muun muassa vuorovaikutuksen osalta selvät sävelet siitä, miten hankkeessa tulisi edetä. Tämän jälkeen työ voisi siirtyä, ellei muuta sovita, projektien suoritettavaksi. Menettelyllä voitaisiin myös yhtenäistää tai jalkauttaa tehokkaasti hyviä käytäntöjä.

Tutkimuksen aikana heräsi myös kysymys, onko Gasumin toiminnassa totuttu enemmän rakentamisen aikaiseen toimintaan? Vaikka yhtiöllä on monella paikkakunnalla jo nyt kompressoriasemien ja biokaasulaitosten myötä jatkuva toimintaa, aiemmin näin ei ole ollut, ja LNG- ja biokaasuliiketoimintojen kasvun myötä entistä suurempi osa YVA-hankkeista toteutetaan laitokselle, joka jää alueelle ja jonka osalta sidosryhmien, kuten alueen asukkaiden, kanssa täytyy olla vuorovaikutuksessa YVA-menettelyn jälkeen (vrt. putkilinjat, jotka eivät juuri häiritse työn jälkeen). Tämän vuoksi sidosryhmävuoropuhelun jatkuvaan kehittämiseen paikallisella ja suuren yleisön tasolla kannattaa panostaa.

Haastatteluissa ja kyselyvastauksissa esille tuotiin suurten yleisötilaisuuksien sijaan keskustelu hankkeesta pienemmissä ryhmissä. Monen mielestä hanka-

laa on kuitenkin määritellä se, mitkä tahot tilaisuuksiin kutsutaan ja mitkä sitten jätetään kutsumatta. Ratkaisuna tässä voisi olla esimerkiksi yhden yleisemmän tilaisuuden järjestäminen hankkeen YVA-ohjelman julkistamisen jälkeen, jossa tiedusteltaisiin paikallaolijoiden kiinnostusta osallistua myöhemmin pienempiin niin sanottuihin työpajoihin. Järjestelystä voisi tiedottaa yleisölle jo etukäteen. Tällöin ei rajattaisi osallistujia, mutta halukkaista voitaisiin muodostaa itse työpajoihin soveltuvat ryhmät. Työpajojen sisältöä voisi myös kohdentaa etukäteen tiedustelemalla osallistuvilta heitä kiinnostavista aihealueista.

LÄHTEET

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Artefakta 16. Hamina: Akatiimi Oy.

Fairclough, N. 2004. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. Routledge: Taylor & Francis e-Library. Viitattu 8.3.2015. Saatavissa Ellibs verkkokirjastosta: <http://www.ellibs.com/fi/book/0-203-69781-2>

Fairclough, N. 1997. Miten media puhuu. Vastapaino. Tampere: Tammerpaino Oy.

Frolova I. & Lapina I. 2014. Corporate Social Responsibility in the Framework of Quality Management. Procedia – Social and Behavioral Sciences 156 (2014). 178-182. Viitattu 22.4.2015. Saatavissa Science Direct - tietokannassa:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814059862>

Århusin yleissopimus. Sops 122/2004. Tiedonsaantia, yleisön osallistumisoikeutta sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta ympäristöasioissa koskeva yleissopimus. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2004/20040122>

Euroopan komissio 2009. MEMO/09/109. Corporate Social Responsibility (CSR). Viitattu 12.2.2016. Saatavissa:
<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2067&langId=en>

Gasum 2016. Gasum Yritysvastuuraportti 2015. Viitattu 20.5.2016. Saatavissa: <http://www.gasum.fi/globalassets/vuosikertomukset/yritysvastuuraportti-2015-p-id-189300.pdf>

Gasum 2015a. Balticconnector. Maakaasuputki Suomen ja Viron välillä. Ympäristövaikutusten arviointiselostus, Suomi. Viitattu 30.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/balticconnectorYVA>

Gasum 2015b. Finngulf LNG – LNG-termiinali Inkooseen. Ympäristövaikutusten arviointiselostus. Viitattu 30.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/IngtermiinaliinkooYVA>

Gasum 2014. Gasumin toiminnan perusta (Code of Conduct). Viitattu 2.3.2016. Saatavissa: <http://gasum.fi/globalassets/pdf/gasumin-toiminnan-perusta.pdf>

Gasum 2011. Ympäristövaikutusten arviointi investointiprojekteissa. Toimintatapaohje. (ei-julkinen lähde)

Global Reporting Initiative 2016. About GRI. Viitattu 9.3.2016.
<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx>

Haarala-Nysten S., Klyuchnikova E. & Helenius H. 2015. Law and self-regulation – Substitutes or complements in gaining social acceptance? Resources Policy 45 (2015). 52-64. Viitattu 22.4.2015. Saatavissa Science Direct -tietokannassa:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301420715000240>

Harju P. 1988. Yhteissuunnittelu asuinalueiden kehittämisessä. Raportti SOFY-projektin kenttäkokeilusta. A15. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutus, julkaisusarja A. Espoo.

Imperia -hanke 2013. Sidosryhmäanalyysi. CASE: Piiparinmäki-Lammaslammin kankaan tuulipuistohankkeen ympäristövaikutusten arviointi. Saatavissa: <http://imperia.jyu.fi/tuotokset/Annex7.4.1Stakeholderanalysis.pdf>

Jalava K. 2014. Quality of Environmental Impact Assessment in Finland. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in biological and environmental science 289. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44376/978-951-39-5818-3_vaitos26092014.pdf?sequence=3

Jantunen, J. & Hokkanen, P. 2010. YVA-lainsäädännön toimivuusarviointi. Suomen ympäristö –julkaisusarja 18/2010. Ympäristöministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37983/SY_18_2010_YVA-lainsaadannon_toimivuusarviointi.pdf?sequence=1

Jokinen, A., Juhila K. & Suoninen E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tallinna: Vastapaino.

Juholin, E. 2004. Cosmopolis. Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2010. Vuorovaikutustutkimus. Valtatien 7 parantaminen välillä Koskenkylä-Loviisa-Kotka. Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja. Helsinki 2010. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/113726/tutkimushankkeenvuorovaikutuksesta.pdf/4251682f-5942-4225-ae10-8deeb86ad23>

Karvinen, P. 1997. Kansalaisten kokemuksia YVA-menettelyyn osallistumisesta. Suomen ympäristö 138. Ympäristöministeriö. Ympäristöpolitiikan osasto. Helsinki: Oy Edita ab.

Kokko K., Oksanen A., Hast S., Heikkinen H. I., Hentilä H-L., Jokinen M., Komu T., Kunnari, M., Lépy É., Soudunsaari L., Suikkanen A., Suopajarvi L. 2013. Hyvä kaivos pohjoisessa – opaskirja ympäristösääntelyyn ja sosiaalista kestävyyttä tukeviin parhaisiin käytäntöihin. Oulu: Multiprint Oy. Viitattu 20.2.2016. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-665-3>

Kujala, J. & Kuvaja S. 2002. Välittävä johtaminen. Sidosryhmät eettisen liiketoiminnan kirittäjinä. Talentum. Jyväskylä: Gummerruksen kirjapaino Oy.

Kuvaja, S. & Malmelin, K. 2008. Vastuullinen yritysviestintä. Kilpailuetua vuoropuhelusta. Helsinki: Edita Prima Oy.

KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 19.4.2016. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>

Kyllönen S. 2010. Ympäristön ja luonnonvarojen käytön legitimizeetti. Teoksessa Rannikko P. & Määttä T. (toim.) Luonnonvarojen hallinnan legitimizeetti. Tampere: Vastapaino, 19-58.

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/1994. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940468>

Lehtonen, J. 2002. Julkisuuden riskit. Mainostajien liitto. Helsinki: Ykkös-Offset Oy.

Loikkanen, T., Saarijoki T. & Wallenius P. 1997. Osallistavan suunnittelun opas luonnonvara-ammattilaisille. Metsähallitus: Vantaa.

Luoma-aho, V. & Paloviita, A. 2010. Actor-networking stakeholder theory for today's corporate communications. Corporate Communications: An International Journal. Vol. 15. No.1 2010. Emerald Group Publishing. Viitattu 24.2.2016. Saatavissa: www.emeraldinsight.com/1356-3289.htm

Moffat, K. & Zhang, A. 2013. The paths to social licence to operate: An integrative model explaining community acceptance of mining. Resources Policy 39 (2014). 61-70. Viitattu 14.2.2016. Saatavissa Science Direct – tietokannassa: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301420713001141>

Pahtamaa T. 2015. YVA-menettelyn ja tuulivoimayleiskaavoituksen yhteensovittaminen –esitys YVA-päivänä 22.3.2015. Viitattu 20.5.2016. Saatavissa: <http://www.yvary.fi/yva-paivat/>

Pitkänen, E. 2003. Hanketason osallistava suunnittelu Metsähallituksessa. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 46. Vantaa 2003.

Pynnönen, A. 2013. Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. No 379/2013. Working paper. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Viitattu 2.5.2016. Saatavissa:

<https://www.jyu.fi/jsbe/tutkimus/julkaisut/workingpaper/wp379>

Pöyry Finland Oy 2015. Balticconnector, YVA-ohjelmavaiheen yleisötilaisuuden muistio. Henkilökohtainen tiedonanto, Terhi Rauhamäki 28.1.2016.

Ramboll 2014. Balticconnector, YVA-ohjelmavaiheen yleisötilaisuuden muistio. Henkilökohtainen tiedonanto, Lauri Erävuori 1.2.2016.

Rannikko, P. & Määttä T. (toim.) 2010. Luonnonvarojen hallinnan legitimitteetti. Tampere: Vastapaino.

Rohweder, L. 2004. Yritysvastuu – kestävä kehitys organisaatiossa. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Roininen, J., Horelli, L. & Wallin, S. 2003. Osallistuminen ja vuorovaikutus kaavoituksessa. Seurannan ja arvioinnin viitekehys ja menetelmät. Julkaistu Suomen Ympäristö- julkaisukokoelmassa: Suomen ympäristö 664. Ympäristöministeriö. Alueiden käytön osasto. Helsinki: Edita Prima Oy.

Erävuori, L. 4.2.2016. Finngulf, YVA-selostuksen yleisötilaisuus 19.8.2015 Inkoossa. Vastaanottaja Minna Tontti. [Sähköpostiviesti] Viitattu 6.2.2016.

Erävuori, L. 4.2.2016. LNG terminaalin YVA-yleisötilaisuuden osallistujat. Vastaanottaja Minna Tontti. [Sähköpostiviesti] Viitattu 6.2.2016.

Tallskog L. & Turtiainen M. 2004. Hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) tukiaineisto. Päivitetty 1.9.2006. Ympäristöministeriö. Viitattu 19.5.2016. Saatavissa:

<http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B623527E7-B0D0-4A8F-A387-EE0534B60619%7D/97889>

Tekes 2013. Sandström H. & Laitinen S. Spinverse Oy. Kaivosyhtiöiden haastattelututkimus 01-12/2013. Haastattelututkimusten tulosten yhteenvetoraportti. Tekes, Green Mining –ohjelma: ”Huomaamaton ja älykäs kaivos”. Raportti joulukuu 2013. Saatavissa:

https://www.tekes.fi/globalassets/global/gm_kaivosyhtioiden_haastattelut_raportti_140211---copy.pdf

Tiehallinto 2009. Ympäristövaikutusten arviointi tiehankkeiden suunnittelussa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tiehallinto 2006. Tiehallinnon vuoropuheluopas. Suunnitteluvaiheen ohjaus. Helsinki 2006.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Miksi vastuullisuus kannattaa? CSR-kompassi. Viitattu 14.2.2016. Saatavissa: <http://yksityinen.csr-kompassi.fi/miksi-vastuullisuus-kannattaa>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. Opas. Ympäristövaikutusten arviointimenettely kaivoshankkeissa. 3/2015. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavissa: https://www.tem.fi/files/42427/TEM_opas_3_2015_Ymparistovaikutusten_arviointimenettely_kaivoshankkeissa_12032015.pdf

Uudenmaan ELY-keskus 2015a. Gasum Oy, Balticconnector, Inkoo. Jätetyt mielipiteet (arviointiselostuksesta). Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/balticconnectorYVA>

Uudenmaan ELY-keskus 2015b. Gasum Oy:n LNG-terminaalien rakentaminen Inkooseen. Jätetyt mielipiteet (arviointiselostuksesta). Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/lngterminaaliinkooYVA>

Uudenmaan ELY-keskus 2015c. Gasum Oy, Balticconnector, Inkoo. Lausunto ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta. Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/balticconnectorYVA>

Uudenmaan ELY-keskus 2015d. Gasum Oy:n LNG-terminaalien rakentaminen Inkooseen. Lausunto ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta. Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/lngterminaaliinkooYVA>

Uudenmaan ELY-keskus 2014a. Gasum Oy, Balticconnector, Inkoo. Jätetyt mielipiteet (arviointiohjelmasta). Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/balticconnectorYVA>

Uudenmaan ELY-keskus 2014b. Gasum Oy:n LNG-terminaalien rakentaminen Inkooseen. Jätetyt mielipiteet (arviointiohjelmasta). Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/lngterminaaliinkooYVA>

Uudenmaan ELY-keskus 2014c. Gasum Oy, Balticconnector, Inkoo. Lausunto ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta. Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/balticconnectorYVA>

Uudenmaan ELY-keskus 2014d. Gasum Oy:n LNG-terminaalien rakentaminen Inkooseen. Lausunto ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta. Viitattu 25.4.2016. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/lngterminaaliinkooYVA>

Valtioneuvoston asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 713/2006. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060713>

Vilka H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. Saatavissa: <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>

Wallenius P. 2001. Osallistava strateginen suunnittelu julkisten luonnonvarojen hoidossa. Väitöskirja. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 41. Metsähallitus. Helsinki: Edita Oyj.

Ympäristöministeriö 2015. YVA-yhteysviranomaistoiminnan kehittäminen. Ympäristöministeriön raportteja 8/2015. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153636>

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Esittelisitkö lyhyesti itsesi (myös koulutus ja ikä), roolisi YVA-hankkeessa sekä kokemuksesi ympäristövaikutusten arvioinnista tai hankkeiden suunnittelusta yleisesti? Kuinka kauan olet toiminut vastaavissa tehtävissä?
2. Onko hankkeesta tai YVA-menettelystä ollut (sinulla tai mielestäsi laajemmin) jotakin ennakko-odotuksia/ käsityksiä ennen YVA:n käynnistymistä? Jos on, niin millaisia? Entä, millaiset lähtökohdat vuorovaikutukselle ja ympäristövaikutusten arvioinnille mielestäsi yleisesti olivat?
3. Millä tavalla vuorovaikutusta YVA-hankkeessa on suunniteltu? (Onko käyty neuvotteluja, suunniteltu/ punnittu eri vuorovaikutustapoja ja arvioitu niiden tarpeellisuutta jne.?) Onko hankkeessa määritelty vuorovaikutuksen keskeiset sidosryhmät, entä laadittu viestintä- tai tiedotussuunnitelmaa? Onko suunniteltu tai toteutunut vuorovaikutus ollut mielestäsi johdonmukaista tarpeisiin nähden?
4. Onko vuorovaikutus ollut mielestäsi jatkuvaa vai säännönmukaista eli keskittynyt tiettyihin ajanjaksoihin/ tapahtumiin YVA:n aikana? Millainen rooli sinulla on mielestäsi ollut vuorovaikutuksessa (aloitteellinen, reagoiva tai jotain siltä väliltä)? Entä, millaisena näet tai olet kokenut Gasumin roolin vuorovaikutuksessa?
5. Onko vuorovaikutukselle mielestäsi asetettu jotakin tavoitteita? Onko vuorovaikutuksen järjestäminen ollut johdettua tai onko sitä ohjeistettu Gasumin taholta jollakin tavoin?
6. Millä tavoin osallistujille tai keskeisille sidosryhmille on kerrottu osallistumisen käytännöistä, YVA:n kulusta, hankkeen suunnittelutilanteesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa? (tiedottaminen, neuvottelut, laaditut julkaisut tms.) Onko vuorovaikutus mielestäsi ollut pääosin yksisuuntaista, kahden välistä vai moniulotteisempaa eri osapuolten kesken?
7. Koetko, että YVA:n aikaisella vuoropuhelulla on ollut vaikutuksia ympäristövaikutusten arvioinnin laatuun? Jos on ollut, niin millä tavoin? Näkyykö mielestäsi toteutunut vuorovaikutus jollakin tavalla tehdyssä hankesuunnittelussa, vaihtoehtojen tarkastelussa tai arvioinnissa? Tuleeko sinulla mieleen jotakin esimerkkejä tästä?
8. Jos vaikutuksia ympäristövaikutusten arvioinnin laatuun ei ole ollut tai niitä on ollut vähän, mitä hankkeessa olisi mielestäsi voitu tehdä vuorovaikutuksen näkökulmasta toisin?
9. Koetko, että YVA:lla on ollut merkitystä hankkeen/hankkeiden hyväksyttävyyteen (paikallisesti tai laajemmin)? Jos on ollut, millä tavoin se mielestäsi on näkynyt tai näkyy?
10. Jos merkitystä hyväksyttävyyteen ei ole ollut tai se on ollut vähäistä, olisiko jotakin tässä hankkeessa voitu tehdä toisin?
11. Onko hyväksyttävyyden saaminen hankkeille mielestäsi olennaista? Jos on, niin millä tavoin sen tulisi näkyä YVA-hankkeiden suunnittelussa?

Opinnäytetyö: Vuorovaikutus YVA-menettelyssä 5.2.2016
Minna Tontti

ARVOISA VASTAANOTTAJA

Olen Minna Tontti, ympäristöasiantuntija Gasum Oy:stä, ja laadin Hämeen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyötäni luonnonvara- ja ympäristöalan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa varten (ympäristösuunnittelija, ylempi AMK). Opinnäytetyöni aiheena on vuorovaikutus ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä ja tutkimukseni kohteena ovat työnantajani Gasum Oy:n toteuttamat ympäristövaikutusten arviointimenettelyt Inkoon LNG-terminaalihankkeessa ja Balticconnector – hankkeessa vuosina 2014-2015. Osana tutkimusta toteutan kyselyn YVA-menettelyyn osallistuneille. Kyselyn tavoitteena on selvittää, millä tavoin YVA-menettelyjen yhteydessä toteutunut vuorovaikutus on vaikuttanut osallistuneiden kuvaan hankkeista ja/tai yhtiöstä. Vuorovaikutuksella tutkimuksessa tarkoitetaan kaikkea kanssakäymistä eri osapuolten välillä, joka on ollut osa YVA-menettelyä (kuten järjestetyt YVA-tilaisuudet).

Kysely toteutetaan verkkokyselynä. Osoitetiedot kyselytutkimusta varten kerättiin hankkeiden YVA-selostusvaiheessa järjestetyissä YVA- yleisötilaisuuksissa vapaaehtoisuuteen perustuen. Yhteystietojanne käytetään vain tutkimukseeni kuuluvan kyselyn toteuttamiseen, ja niitä käsitellään luottamuksellisesti. Vastauksia ei tulla missään vaiheessa yhdistämään yksittäisiin henkilöihin, vaan aineistoa käsitellään taustakysymysten avulla erilaisina osallistujajoukkoina. Tutkimuksen tekijänä sitoudun hävittämään käytössäni olleet yhteystiedot viivyttämättä, kun tutkimus on valmistunut.

Koska YVA-menettelyä toteutetaan nimenomaan suurelle yleisölle (asukkaat tai muut hankkeesta tai sen vaikutuksista kiinnostuneet), tämän kyselyn vastaanottajana olette merkittävin osa tutkimukseni onnistumisesta. Siksi toivon, että voisitte käyttää hetken aikaanne kyselyyn vastaamiseen. Työni tarkoituksena kokonaisuutena on pyrkiä kehittämään vuorovaikutuksen järjestämistä hankkeiden suunnittelun yhteydessä. Sen vuoksi, vaikka Gasum Oy ei itse jatka tutkimuksessa mukana olevien hankkeiden suunnittelua, tulee antamistanne vastauksista olemaan hyötyä jatkossa muissa yhteyksissä ja tutkimuksen tulokset ovat vapaasti hyödynnettävissä, kun valmistunut opinnäytteeni julkaistaan avoimesti.

Toivon vastauksianne kyselyyn 19.2.2016 mennessä.

Linkki kyselytutkimukseen: <https://www.webropolsurveys.com/S/2CB037B8F2EFEF3.par>

Jos haluatte tietoa tutkimuksen valmistumisesta, ilmoittakaa siitä lomakkeella. Annan myös mielelläni lisätietoja työstäni tai tästä kyselystä sähköpostilla tai puhelimitse.

Omasta ja Gasum Oy:n puolesta yhteistyöstä ja osallisuudestanne etukäteen kiittäen

Kunnioittavasti Minna Tontti

KYSELYLOMAKE

Kysely Balticconnector ja Finngulf LNG -hankkeiden YVA-menettelyihin osallistuneille

Tämä kysely on osa ympäristösuunnittelija (AMK) Minna Tontin laatimaa ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon lopputyötä Hämeen ammattikorkeakoulussa. Tutkimuksen kohteena ovat Gasum Oy:n toteuttamat ympäristövaikutusten arviointimenettelyt Inkoon LNG-terminaalihankkeessa ja Balticconnector –hankkeessa vuosina 2014-2015. Kyselyn tavoitteena on selvittää, miten YVA-menettelyjen yhteydessä toteutettu vuorovaikutus on vaikuttanut osallistuneiden kuvaan hankkeista ja yhtiöstä. Vuorovaikutuksella tutkimuksessa tarkoitetaan kaikkea kanssakäymistä eri osapuolten välillä, joka on ollut osa YVA-menettelyä (kuten järjestetyt YVA-tilaisuudet).

1. Miksi osallistuitte YVA-menettelyyn? *

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Halusin tietoa hankkeesta.
- Halusin tietoa ympäristövaikutuksista.
- Halusin tietoa vaikutuksista omaan elämään (asuminen, virkistyskäyttö tms.).
- Halusin tietoa muusta, tarkemmin:

- Halusin vaikuttaa suunnitteluun.
- Halusin vaikuttaa tehtävään arviointiin.
- Halusin vaikuttaa muuhun, tarkemmin:

- Muu syy, mikä?

2. Olitko osallistunut Gasumin järjestämiin tilaisuuksiin ennen tätä YVA-menettelyä? *

- Kyllä. Voit halutessasi tarkentaa, mihin:

- En.
- En osaa sanoa.

3. Miten sait tiedon hankkeesta tai järjestystä tilaisuudesta? *

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Viranomaisen kuulutuksesta.
- Lehtijutusta.
- Gasumin tiedotteesta.
- Naapurilta/ tuttavalta/ sukulaiselta.
- Muulla tavalla, tarkemmin:

4. Luitko uutisia tai muita mediakirjoituksia hankkeesta ennen osallistumistasi? *

- Kyllä.
- En.
- En osaa sanoa.

5. Millainen kuva sinulla oli hankkeesta tai Gasumista yhtiönä ennen osallistumistasi tähän YVA-menettelyyn? *

6. Jos olit yhteydessä erikseen (Gasumiin/ YVA-konsulttiin tai YVA-yhteysviranomaiseen), olitko tyytyväinen asiasi käsittelyyn? *

- Kyllä. Voit perustella vastauksesi:

- En. Kerro tarkemmin, miksi olit tyytymätön?

- En osaa sanoa.

7. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Sain riittävästi tietoa hankkeesta.	☐	☐	☐	☐	☐

Vuorovaikutus ympäristövaikutusten arvioinnissa

Sain selkeän kuvan hankkeen vaiheesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa suunnitteluun.	☐	☐	☐	☐	☐
Tilaisuus, johon osallistuin, vastasi odotuksiani.	☐	☐	☐	☐	☐
YVA-menettelystä oli minulle hyötyä.	☐	☐	☐	☐	☐

8. Miten toivoisit YVA-yleisötilaisuuksia kehitettävän?

9. Onko YVA-menettelyn aikana toteutunut vuorovaikutus ollut mielestäsi tarpeisiin nähden riittävää? *

- Kyllä.
- Ei. Jos ei ollut, mitä olisit kaivannut lisää?

En osaa sanoa.

10. Onko sinut osallistujana pidetty ajan tasalla suunnitelmien tai ympäristövaikutusten arvioinnin edistymisestä? *

- Kyllä.
- Ei. Jos ei, millä tavoin olisit lisännyt vuorovaikutusta?

En osaa sanoa.

11. Millaisena olet kokenut Gasumin roolin vuorovaikutuksessa? *

- Aktiivinen.
- Reagoiva.
- Jotain siltä väliltä (aktiivinen/ reagoiva).
- Passiivinen.
- En osaa sanoa.

12. Millaisena olet kokenut YVA-yhteysviranomaisen roolin vuorovaikutuksessa? *

- Aktiivinen.
- Reagoiva.
- Jotain siltä väliltä (aktiivinen/ reagoiva).
- Passiivinen.

Vuorovaikutus ympäristövaikutusten arvioinnissa

En osaa sanoa.

13. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Viestintä on ollut avointa.	☐	☐	☐	☐	☐
Viestintä on ollut selkeää.	☐	☐	☐	☐	☐
Viestintä on ollut informatiivista.	☐	☐	☐	☐	☐
Viestintä on ollut luotettavaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Vuorovaikutus on ollut keskustelevaa ja ratkaisuhakuista.	☐	☐	☐	☐	☐

14. Vierailitko YVA-menettelyn aikana Gasumin hanketta koskevilla internetsivuilla tai etsitkö tietoa Gasumin internetsivuilta?

- Kyllä.
 En.
 En osaa sanoa.

15. Miten kuvailisit vuorovaikutusta hankkeen suunnittelijoiden ja osallistujien välillä? *

- Yhdensuuntaista.
 Kahden välistä.
 Moniulotteisempaa.
 Ei vuorovaikutusta.

16. Miten toteutunut vuorovaikutus YVA-menettelyn aikana on vaikuttanut mielipiteeseesi hankkeesta? *

- Suhtaudun myönteisemmin kuin aiemmin.
 Suhtaudun kielteisemmin kuin aiemmin.
 Jotain siltä väliltä. Perustelee vastauksesi:

- Ei ole ollut vaikutusta.

Vuorovaikutus ympäristövaikutusten arvioinnissa

17. Jos suhtaudut myönteisemmin kuin aiemmin, mikä asia on eniten vaikuttanut tähän?

18. Jos vaikutus on ollut kielteinen tai ei vaikutusta lainkaan, millä ratkaisulla tilanne olisi voinut olla toinen?

19. Koetko, että vuorovaikutuksella (osallistumisellasi) oli vaikutusta hankkeen suunnitteluun tai tehtyyn ympäristövaikutusten arviointiin? *

Kyllä. Jos oli, niin missä asioissa?

Ei.

En osaa sanoa.

20. Taustakysymykset: *

Ikä _____

Asuinpaikka: _____

Ammatti/ koulutus: _____

21. Osallistuin YVA-menettelyyn * (voit valita myös molemmat vaihtoehdot)

Balticconnector -hankkeesta (Viron ja Suomen välinen kaasuputki)

Finngulf LNG-terminaalihankkeesta (Inkoon LNG-terminaalihanke sis. maakaasuputken Siuntioon)

22. Jos toivot, että sinua informoidaan tutkimuksen valmistumisesta, jätä sähköpostiosoitteesi:

Kiitos vastauksistasi!

